

ධම්මඤ්ඤිකාසථාන ආගමික විසින් විරචිත

බාලාවතාරය

නව සංස්කරණය

පාද්මාසන චරිත

2565 - 2021

නමෝ තස්ස භගවතෝ අරහතෝ සම්මා සම්බුද්ධස්ස !!!

බුද්ධං තිඛා භිවන්දිත්වා, බුද්ධම්බුජ චිලෝචනං.
බාලාවතාරං භාසිස්සං, බාලානං බුද්ධිචුද්ධියා.

(සඤ්ඤා කණ්ඩෝ)

1. අක්ඛරාපාදයෝ ඒකචත්තාලිසං

අක්ඛරාපි අකාරාදයෝ ඒකචත්තාලිසං සුත්තන්තෝපකාරා. තං යථා-අ
ආ-ඉ ඊ-උ උ-ඒ ඔ, ක ඛ ග ඝ ඞ, ච ඡ ජ ඣ ඤ, ට ඨ ඩ ඩී ඡා, ත ථ ද ධ
න, ප ඵ බ භ ම, ය ර ල ව ස හ ළ අං-ඉති.

2. තත්ථෝදන්තාසරා අට්ඨ

තත්ථ අක්ඛරේසු ඕකාරන්තා අට්ඨ සරා නාම. තත්ථේති වත්තනේ.

3. ලුහුමත්තා තයෝ රස්සා

තත්ථ සරේසු ලුහුමත්තා අ, ඉ, උ ඉති තයෝ රස්සා.

4. අඤ්ඤේ දිඤා

තත්ථ සරේසු රස්සේභඤ්ඤේ දිඤා. සංයෝගතෝ පුඛිබ්බේ ඒඕ රස්සා
ඉචොච්චන්තේ ක්චචි. අනන්තරා බ්‍යඤ්ජනා සංයෝගෝ. චිත්ථ, සෙය්‍යො,
ඔට්ඨො, සොත්ථි.

5. සේසා බ්‍යඤ්ජනා

සරේ ධිපෙත්වා සේසා කාදයෝ නිග්ගහිත්තා බ්‍යඤ්ජනා.

6. වග්ගා පඤ්චපඤ්චසෝ මන්තා

බ්‍යඤ්ජනානං කාදයෝ මකාරන්තා පඤ්චපඤ්චසෝ අක්ඛරවත්තෝ
වග්ගා. වග්ගානං පඨමදුතියාසෝවාසෝසා. ලන්තාඤ්ඤේ ඤෝසා.
ඤෝසාඤෝසසඤ්ඤා ව

7. පරසමඤ්ඤා පයෝගේ'ති සඛිගහිතා.

ඒවං ලිඛිග, සඛිබ්බනාම, පද, උපසග්ග, නිපාත, තද්ධිත, ආබ්‍යාත,
කම්මප්පචචනියාදිසඤ්ඤා ව.

8. අංඉති නිග්ගහිතං

අංඉති අකාරතෝ පරං යෝ ඛින්දු සුයතේ, තං නිග්ගහිතං නාම.

බින්දු වූළාමණාකාරෝ, නිග්ගහිතන්ති වුවුවහේ.
කේවලස්සාප්පයෝගත්තා, අකාරෝ සන්නිධියහේ.

අ කවග්ගහා කණ්ඨිජා, ඉ වචග්ගයා තාලුජා, උ පවග්ගා ඔට්ඨිජා,
ටවග්ග රළා මුද්දිජා, තවග්ගලසා දන්තජා, ඒ කණ්ඨිතාලුජෝ, ඔ
කණ්ඨොට්ඨිජෝ, වෝ දන්තොට්ඨිජෝ.

(සන්ධි කණ්ඨි සරසන්ධි)

ලෝක අග්ගෝඉත්තස්මිං

9. පුබ්බමධෝධීතමස්සරං සරේන වියෝජයේ'න

පුබ්බබ්බසඤ්ජනං සරතෝ පුට්ඨකාතබ්බං.

10. සරා සරේ ලෝපං

අනන්තරේ සරේ පරේ සරා ලෝපං පප්පොන්නි.

11. නයේ පරං යුත්තේ'න

අස්සරෝ බ්බසඤ්ජනෝ පරක්ඛරං තේතබ්බෝ ලෝකග්ගෝ.

සරේ'ත්තස්මිං ඕපසිලේසිකෝකාසසත්තමි, තතෝ වණ්ණාකාලබ්බවධානේ
කාරියං න හෝති. යථා-මං අනාසිති, "පමාදුමනුයුඤ්ජන්ති"ත්තාදිගාථායං
'ජනා අප්පමාදු'න්ති ව. ඒවං සබ්බසන්ධිසු.

අනන්තරං පරස්ස සරස්ස ලෝපං වක්ඛති, තස්මා'නේන පුබ්බස්ස
ලෝපෝ ඤයති, තේනේව සත්තමිනිද්දිට්ඨස්ස පරතා'පි ගම්යතේ.

සරේ'ත්තධිකාරෝ. පන ඉමේ පන ඉමේ'නිහ-සරා ලෝපං ඉත්ථේව.

12. වා පරෝ අසරූපා

අසමානරූපා සරම්භා පරෝ සරෝ වා ලුප්පතේ, පනමේ, පනිමේ.

බන්ධුස්ස ඉව, න උපේති'තිධ

13. ක්වචාසවණ්ණං ලුත්තේ

සරේ ලුත්තේ පරසරස්ස ක්වචි අසවණ්ණෝ හෝති'ති ඉ උ ඉච්චේතේසං
ධානාසන්නා ඒ ඕ. බන්ධුස්සේව. නෝපේති.

තත්ත අයං, යානි ඉධ, බහු උපකාරං, සද්ධා ඉධ, තථා උපමන්තෙයත්තස්මිං

14. දිඝං

සරේ ලුත්තේ පරෝ සරෝ ක්වචි ධානාසන්නං දිඝං යාති. තත්තායං,
යානිධ, බහුපකාරං, සද්ධිධ, තදුපමං.

කිංසු ඉධේත්තත්ත

15. පුබ්බෝ ව

සරේ ලුත්තේ පුබ්බො ව ක්වචි දිඝං යාති. කිංසුධ.

තේ අප්පි, තේ අහංතෙත්ථ

16. යමේදන්තස්සාදේසෝ

සරේ පරේ අන්තස්ස ඒකාරස්ස ක්වච්චි යෝ ආදේසෝ හෝති, ත්‍යජ්ජ, “දුක්ඛ”න්ති ඛ්‍යඤ්ජනේ පරේ ක්වච්චි දිසෝ, ත්‍යාහං. ක්වච්චිති කිං. තෙත්ථ.

සෝ අස්ස, අනු ඒතිතොසත්ථ

17. චමෝදුදන්තාහං

සරේ පරේ අන්තෝකාරුකාරාහං ක්වච්චි චෝ ආදේසෝ හෝති. ස්වස්ස, අන්චේති. ක්වච්චිති කිං. තයස්සු, සමේතායස්මා.

ඉධ අහං තිධ

18. දෝ ධස්ස ච

සරේ පරේ ධස්ස ක්වච්චි දෝ හෝති. දිසේ; ඉදහං. ක්වච්චිති කිං ඉධේව. චකාරේන ඛ්‍යඤ්ජනේපි, ඉධ තික්ඛචේ.

පති අන්තං, චුත්ති අස්සේතිහ

19. ඉවණ්ණෝ යන්තවා

සරේ පරේ ඉවණ්ණාස්ස යෝ නවා හෝති. කතයකාරස්ස තිස්ස

20. “සබ්බෝ චන්ති”ති ක්වච්චි චාදේසේ

21. “පරද්වේභාවෝ ධානේ”ති

සරතෝ පරඛ්‍යඤ්ජනස්ස ධානාසන්තවසා ද්විත්තං. පච්චන්තං, චුත්තස්ස.

නවාති කිං. පටග්ගි, චිත්ථ

22. “ක්වච්චි පටි පතිස්සේ”ති

පතිස්ස පටි, චණ්ණාග්ගහණං සබ්බන්තං රස්සදිස්ස සබ්බහණන්තං.

යථා ඒචේතිහ

23. ඒවාදිස්ස ඊ පුබ්බෝ ච රස්සෝ

සරතෝ පරස්ස ඒවස්සාදිඒකාරෝ ඊත්තං නවා යාති. පුබ්බෝ ච ධානාසන්තං රස්සං. යට්ඨිව. යට්ඨිව.

න ඉමස්ස, ති අබ්බිකං, ලුහු ඵස්සති, අත්ථ අත්ථං, ඉතෝ ආයති, තස්මා ඉහ, සබ්බි ඒව, ඡ අතිඤ්ඤ, පුට්ඨි ඒව, පා ඒවතිහ වාත්ථේව

24. ය ච ම ද න ත ර ප්‍රා වාගමා

සරේ පරේ යාදයෝ ආගමා වා හොන්ති, චකාරේන ගො ව. නයිමස්ස, තිවබ්බිකං, ලුහුමෙස්සති, අන්තදන්තං, ඉතෝනායති, තස්මාතිහ, සබ්බිතේව, ඡලතිඤ්ඤ, පුට්ඨිගේව, පා

25. “රස්සං”හි බ්‍යඤ්ජනේ පරේ ක්වචි රස්සෝ. පගේව.

වාහි කිං. ඡ අභිඤ්ඤා, පුටි ඒව, පා ඒව. එත්ට

26. “සරේ ක්වචි”හි

සරානං පකති හෝති, සස්සරාපමේව, න විකාරෝත්තත්ථෝ.

අභි උග්ගතෝත්තත්ත

27. අබ්භො අභි’හි

අභිස්ස අබ්භෝ. අබ්භුග්ගතෝ.

(සන්ධි කණ්ඩේ බ්‍යඤ්ජනසන්ධි)

බ්‍යඤ්ජනේත්තාධිකාරෝ. ක්වචිත්ථේව. සෝ භික්ඛු, කච්චි නු ත්ථං, ජානේම තං තිහ

28. ලෝපඤ්ච නත්‍රාකාරෝ

බ්‍යඤ්ජනේ පරේ සරානං ක්වචි ලෝපෝ හෝති, තත්‍ර ලුත්තේ ධානේ අකාරාගමෝ, චකාරේන ඕකාරාකාරාපි. සභික්ඛු කච්චිනෝ ත්ථං, ජානේමු තං. ක්වචිති කිං, සෝමුති.

උ සෝසෝ, ආ ඛාතන්තිහ; ද්වේභාවෝ ධානේ ඉත්ථේව.

29. වග්ගේ සෝසාසෝසානං තතිසපධමා

වග්ගේ සෝසාසෝසානං චතුත්ථදුතිසානං තඛ්ඛග්ගේ තතිසපධමා යථාසඛ්ඛ්‍යං යුත්තේ ධානේ ද්විත්තං යන්ති. උග්ගෝසෝ, රස්සේ අක්ඛාතං.

පර සහස්සං, අභිප්පඛෝතිහ

30. ක්වචි ඕ බ්‍යඤ්ජනේ’හි

ඕකාරාගමෝ. පරෝසහස්සං. ගාගමේ ව, අභිප්පගෝඛෝ.

අච නද්ධාත්තත්ත

31. ඕ අචස්සේ’හි

ක්වචි අචස්ස ඕ. ඕනද්ධා. ක්වචිති කිං. අචසුස්සතු.

(සන්ධි කණ්ඩේ නිග්ගභිත්තසන්ධි)

නිග්ගභිත්තත්තාධිකාරෝ.

කිං කතෝ, සං ජාතෝ, සං ධීතෝ, තං ධනං, තං මිත්තන්තිහ

32. වග්ගන්තං වා වග්ගේ

වග්ගබ්‍යඤ්ජනේ පරේ ඛන්දුස්ස තඛ්ඛග්ගන්තෝ වා හෝති. කිඛිකතෝ, සඤ්ජාතෝ, සණ්ඨිතෝ, තන්ධනං, තම්මිත්තං. වාහි කිං න තං කම්මං. වාකාරේනේව ලේ ලෝ ව. පුල්ලේඛිගං.

වාත්තාධිකාරෝ. ඒවං අස්ස, ඒතං අවෝචේතිහ

33. මද සරේ

සරේ පරේ බින්දුනෝ ම ද වා හොන්නි. ඒවමස්ස, ඒතදුවෝව.
වාති කිං. මං අපිති.

තං ඒව, තං හි'තිහ

34. ඒහෙඤ්ඤං

ඒකාරේ, හේ ව පරේ බින්දුනෝ ඤෙඤ්ඤා වා හෝති. ද්විත්තේ; තඤ්ඤෙඤ්ඤා, තමේව. තඤ්ඤා, තංති.

සංයෝගෝ'තිහ

35. සයේ ව

යකාරේ පරේ තේන සහ බින්දුනෝ ඤෙඤ්ඤා වා හෝති. ද්විත්තේ; සඤ්ඤෙඤ්ඤාගෝ, සංයෝගෝ.

චක්ඛු අනිච්චං, අව සිරොතිහ. ආගමො, ක්වචිත්ථේව.

36. නිග්ගහිතඤ්ඤා

සරේ බ්‍යඤ්ජනේ වා පරේ ක්වචි බින්ද්වාගමෝ හෝති. චක්ඛුං අනිච්චං, අවං සිරෝ.

විදුනං අග්ගං, තාසං අභංගිහ

37. ක්වචි ලෝපං'න

සරේ බින්දුලෝපෝ, විදුනග්ගං. දිසේ, තාසාහං.

බුද්ධානං සාසනං, සං රාගෝතිහ

38. බ්‍යඤ්ජනේ චේ'න

බින්දුලෝපෝ, බුද්ධානසාසනං. දිසේ, සාරාගෝ.

බිජං ඉවේතිහ

39. පරෝ වා සරෝ

බින්දුනෝ පරෝ සරෝ වා ලුප්පනේ, බිජංව.

ඒවං අස්සේතිහ

40. බ්‍යඤ්ජනෝ ව විසඤ්ඤෙඤ්ඤාගෝ

බින්දුනෝ පරේ සරේ ලුත්තේ සංයෝගෝ බ්‍යඤ්ජනෝ විනට්ඨසංයෝගෝ හෝතිති පුබ්බසලෝපෝ. ඒවංස.

(සන්ධි කණ්ඩේ වෝමිස්සක සන්ධි)

41. අනුපද්ධිධානං චුත්තයෝගනෝ

ඉධානිද්දිරිධා සන්ධයෝ චුත්තානුසාරේන ඤෙඤ්ඤා, යථා; යදි ඒවං, බෝධි අභිගාතිහ, යාදේසේ ඉමිනා සුත්තේන දුශකාරසංයෝගස්ස ජෝ, ධ්‍යානාරාමසංයෝගස්ස කෙධි, ද්විත්තේ යජ්ජේවං, බොජ්ඣංගිගා.

අසදිසසංයෝගේ ඒකසරූපතා ව.
පරි ඒසනාතිහ, යාදේසේ රකාරස්ස යෝ, පයෙස්සනා.

වණ්ණානං ඛනුත්තං, විපරිතතා ව.
ස රති, ඉති ඒවං, සා ඉත්ථී, බුසා ඒව, ඛනු ආබාධෝ, අධි අහවි, සුඛං
දුක්ඛං පීචෝතිහ;
මාගමෝ සකාරේ අකාරස්ස උ ව, සුමරති.
ඉස්ස වෝ, ඉත්ථේවං.
පරලෝපේ ආකාරස්ස මි, සොත්ථී.
මාගමේ, පුබ්බරස්සේ ව ඒකාරස්ස ඉ. බුසමිව.
වාදේසේ හවකාරවිපරියයෝ. ඛන්වාබාධෝ.
අධිස්ස ක්වචි අද්ධෝ, දිස්ස-අද්ධාහවි.
බින්දුනෝ, මිකාරස්ස ව ඒ. සුබ්බේ දුක්ඛේ පීචේ.
රදනං ලෝ, පලිබෝධෝ, පරිලාහෝ.

සරේ බසඤ්ජනේ වා පරේ බින්දුනෝ ක්වචි මෝ. මමි අනාසි, බුද්ධමි
සරණමි, පුබ්බේ මෝ පරං න නේතබ්බෝ අයුත්තත්තා.

බින්දුනෝ පරසරානමඤ්ඤස්සරතාපි.
තං ඉමිනා, ඒවං ඉමං, කිං අහං තිහ; ඉස්ස අ. තදමිනා. ඉස්ස උ,
අකාරස්ස ව ඒ, බින්දුලෝපාදෝ. ඒවුමං, කෙහං.

වාක්‍යසුබ්බවිචාරණත්ථං, ඡන්දනාතිත්ථකද්ව වණ්ණාලෝපෝපි.
පටිසඛ්ඛාය යෝනිසෝතිහ - පුබ්බයලෝපෝ, පටිසඛ්ඛායෝනිසෝ.
අලාපුතිතසාදෝ අකාරලෝපෝ. ලාපුති සිද්ධන්ති, සිලා ජ්ලවන්ති.

වුත්තහේදය විකාරෝපි.
අකරමිහසේතේතසාදෝ සකාරේ ගරුනෝ ඒකාරස්ස ඉමිනා ලුහුඅකාරෝ,
අකරමිහසතේ කිවිවං.

අක්ඛරනියමෝ ඡන්දං ගරුලුහුනියමෝ හවේ වුත්ති,
දිස්සේ සංයෝගාදිපුබ්බෝ රස්සෝ ව ගරු ලුහු තු රස්සෝ.
යථා - ආ, අස්ස, අං, අ.

ඒවමඤ්ඤපි විඤ්ඤෙය්‍යා, සංහිතා තන්තියා හිතා;
සංහිතාති ව වණ්ණානං, සන්තිධ්වසවධානනෝ.

(නාම කණ්ඩේ පුල්ලිඛිගා)

“ජිනවචනසුත්තං හි”ති සබ්බන්ථාධිකාරෝ.

42. ලිඛිගඤ්ච නිපච්චනේ

ධාතුප්පච්චයවිහත්තිවජ්ජිතමත්ථසුත්තං සද්දරූපං ලිඛිගං නාම,
ජිනවචනයොග්ගං ලිඛිගං ඉධ ධජියති නිප්ථාදියති ව.

බුද්ධඉති සීතේ

43. තනෝ ව විහත්තියෝ

තස්මා ලිඛිතා පරා විහත්තියෝ ගොන්ති. චකාරේන තාසං ඒකවචනාදිපඨමාදිසඤ්ඤා ව.

44. සියෝ අංයෝ නාහි සනං ස්මාහි සනං ස්මිංසු'න

විහත්තියෝ. සි යෝ ඉති පඨමා, අං යෝ ඉති දුතියා, නා හි ඉති තතියා, ස නං ඉති චතුත්ථී, ස්මා හි ඉති පඤ්චමී, ස නං ඉති ජට්ඨී, ස්මිං සු ඉති සත්තමී. තාසමනියමප්පසඛිගේ වත්තිවිජාවසා

45. ලිඛිගත්ථේ පඨමා

යෝ කම්මකත්තාදි'වත්ථන්තරමප්පත්තෝ සස්සරූපරිඨෝ සුද්ධෝ, සෝ ලිඛිගත්ථෝ නාම, තස්සාහිධානමත්තේ පඨමාවිහත්ති හෝති. තස්සාපනියමේ ඒකමිති වත්තබ්බේ ඒකවචනං සි, චුච්චතේ'නේනෙතිවචනං, ඒකස්සත්ථස්ස වචනං ඒකවචනං. ඒවං බහුවචනං.

අනෝත්ථේව.

46. සෝ

අකාරන්තා පරස්ස සිස්ස ඕ හෝති.

47. සරලෝපෝ'මාදේසප්පවියාදිමිති සරලෝපේ තු පකති

අංආදිසු පරේසු සරස්ස ලෝපෝ හෝති, තස්මිං කතේ තු ක්වචාදිනා අසවණ්ණෝ පත්තේ පකති හෝති. නයේ පරං යුත්තේ. ඒවමුපරි සරලෝපාදි. බුද්ධෝ.

බහුමිති වත්තබ්බේ බහුවචනං යෝ. අනෝ වාත්ථේව.

48. සබ්බයෝනීනමාථ්

අකාරන්තා පරේසං පඨමදුතියායෝනීනං යථාසඛිබ්බං ආථ් වා ගොන්ති. බුද්ධා.

වාති කිං. අග්ගයෝ.

ලිඛිගත්ථේ පඨමාත්ථේව.

49. ආලපනේ ව

අභිමුඛිකරණමාලපනං, තදධිකේ ලිඛිගත්ථේ පඨමා හෝති.

50. ආලපනේ සි ගසඤ්ඤෝ'න

සිස්ස ගසඤ්ඤා.

ගේ ඉත්ථේව.

51. අකාරපිතාද්‍යන්තානමා

ගේ පරේ අකාරෝ පිතුසන්ථුඅත්තරාජාදිනමත්තෝ ව ආත්තං යාති.

52. ආකාරෝ වා'නි ගේ පරේ ආකාරස්ස රස්සෝ වා.

53. සේසතෝ ලෝපං ගසිපි

සෝ සිං සඤා ච සඛාතෝ ගස්සේවා'නඤ්ඤිද්දිට්ඨේහඤ්ඤේ අවණ්ණවණ්ණවණ්ණෝකාරන්තා සේසා, තේනි පරේ ගසි ලුප්පන්තේ. හේ - බුද්ධ, බුද්ධා. යෝ - බුද්ධා.

54. කම්මන්ථේ දුතියා

යං කරෝති, තං කම්මං නාම. තත්ථ දුතියා හෝති. අං බුද්ධං. යොස්ස ඒ-බුද්ධේ.

තතියාත්ථේව.

55. කත්තරි ව

යෝ කරෝති, සකත්තා නාම. තත්ථ තතියා හෝති. නා.

56. අතෝ නේන

අකාරා පරෝ නා ඒනං යාති. බුද්ධේන.ති.

57. සුභිස්වකාරෝ ඒ

සුභිසු පරේ ස්වකාරස්ස ඒ හෝති.

58. ස්මාහිස්මින්නං මිහාහිමිති වා

සඛිසද්දේහි පරේසං ස්මාහිස්මින්නං යථාසඛිඤ්ඤං මිහාහිමිතිඉච්චේතේ වා හොන්ති. බුද්ධේති, බුද්ධේති.

59. කරණෝ තතියා

යේන වා කසිරතේ, තං කරණං නාම. තත්ථ තතියා හෝති. සඛිඛං කත්තුසමං.

60. සම්පදානේ චතුත්ථි

යස්ස දුකාමෝ රෝචතේ, ධාරයතේ වා, තං සම්පදානං නාම. තත්ථ චතුත්ථි හෝති. ස.

අතෝ වා'ත්ථේව.

61. ආය චතුත්ථේකචචනස්ස තු

අකාරා පරස්ස චතුත්ථේකචචනස්ස ආයෝ වා හෝති. බුද්ධාය.

62. සාගමෝ සේ'ති සේ සකාරාගමෝ. බුද්ධස්ස. නං.

දිසන්ත්ථේව.

63. සුනංහිසු ව

සුනංහිසු පරේසු සරාදිනං දිසෝ හෝති. චසද්දේන ක්වචි න. බුද්ධානං.

64. අපාදුනේ පඤ්චමි

යස්මාදුපේති, හයමාදුන්තේ වා, තදපාදුනං නාම, තත්ථ පඤ්චමි හෝති. ස්මා.

අතෝ ආච්ඡත්ථේව.

65. ස්මාස්මින්නං වා

අකාරා පරේසං ස්මාස්මින්නං ආථි වා හොන්ති. බුද්ධා, බුද්ධමිහා, බුද්ධස්මා. බුද්ධෙති, බුද්ධෙති.

66. සාමිස්මිං ජට්ඨි

යස්ස වා පරිග්ගහෝ, තං සාමි නාම, තත්ථ ජට්ඨි හෝති. බුද්ධස්ස. බුද්ධානං.

67. ඕකාසේ සත්තමි

යෝ'ධාරෝ තමෝකාසං නාම, තත්ථ සත්තමි හෝති. ස්මිං-බුද්ධෙ, බුද්ධමිති, බුද්ධස්මිං. සු-බුද්ධෙසු.

බුද්ධෝ බුද්ධ සුඛං දදති සරතෝ බුද්ධං තතෝ දුක්කරං,
කිං බුද්ධෙන මහිද්ධයෝපි මුනයෝ බුද්ධෙන ජාතාසුඛි;
බුද්ධස්සේව මනං දදේ පදමහං බුද්ධා ලභෙය්‍යාවිචුතං,
බුද්ධස්සිද්ධි න කිං කථේ හවහවේ හත්තස්සත්ථු බුද්ධෙ මම.

ඉතෝ පරං තනියාපඤ්චමිනං ච චතුත්ථිජට්ඨිනං ච සරූපත්තා පඤ්චමි ජට්ඨියෝ තියෙය්‍ය උපෙක්ඛන්තේ.

අත්ත, සි. බුහ්මත්තසඛරාජාදිතෝ'ත්ථේව.

68. ස්‍යා ච

බුහ්මාදිතෝ සිස්ස ආ හෝති. අත්තා.

69. යෝහමානෝ'න

බුහ්මාදිතෝ යෝහං ආනොත්තං. අත්තානෝ. හේ - අත්ත, අත්තා. යෝ, අත්තානෝ.

70. බුහ්මත්තසඛරාජාදිතෝ අමානං'න

බුහ්මාදිතෝ අංචචනස්ස ආනං වා හෝති. අත්තානං, අත්තං. අත්තානෝ.

අත්තේන, අත්තනා. පක්ඛේ පිනචචනානුරෝධෙන ඒනාහාවෝ.

71. අත්තාන්තෝ හිස්මිමහත්තං'න

හිමිති අත්තත්තස්ස අතෝ. අත්තනේති, අත්තනේති. ඒවං කරණෝ.

72. සස්ස නෝ'න

නෝකාරෝ. අත්තනෝ. අත්තනං.

73. අම්භතුම්භන්තුරාජබ්‍රහ්මන්තසබ්බසත්ථුපිතාදිති ස්මානාව

අම්භාදිනෝ ස්මා නා ඉව හෝති. අත්තනා.

74. තනෝ ස්මින්නි'න

ස්මිනෝ හි. අත්තති. “අතත්ත”න්ති භාවනිද්දේසෙන සුමිති ච අනෝ. අත්තනේසු.

රාජා අත්තා'ව. නා. සච්ඡන්තිස්ස රාජස්සේත්ථේව.

75. නාමිති රඤ්ඤා වා

නාමිති සච්ඡන්තිස්ස රාජසද්දස්ස රඤ්ඤා වා හෝති. රඤ්ඤා, රාජේන.

76. රාජස්ස රාජු සුනංහිසු ච

සුනංහිසු පරේසු රාජස්ස රාජු හෝති, චකාරේන ක්වචි න. “සුනංහිසු චේ”ති දිසේ - රාජුති, රාජුති, රාජේති, රාජේති.

සච්ඡන්තිස්සෙත්තසධිකාරො.

77. රාජස්ස රඤ්ඤෝ රාජිනෝ සේ'න

සේ රඤ්ඤෝ රාජිනෝ හොන්ති. රඤ්ඤෝ, රාජිනෝ.

78. රඤ්ඤං නමිති වා'න

නමිති රඤ්ඤං වා. රඤ්ඤං, රාජුනං, රාජානං. ස්මාස්ස නාතුලසත්තා නාමිති රඤ්ඤා වා. රඤ්ඤා, රාජස්මා.

79. ස්මිමිති රඤ්ඤෝ රාජිති'න

ස්මිමිති රඤ්ඤෝ රාජිති හොන්ති. රඤ්ඤෝ, රාජිති. රාජුසු, රාජේසු.

ගුණවන්තු, සි. සච්ඡන්තිස්ස න්තුස්සේත්ථේව.

80. ආ සිමිති'න

සිමිති සච්ඡන්තිස්ස න්තුස්ස ආ. ගුණවා.

යෝමිති පධිමේත්ථේව.

81. න්තුස්ස න්තෝ

පධිමේ යෝමිති සච්ඡන්තිස්ස න්තුස්ස න්තෝකාරෝ හෝති. ගුණවන්තෝ.

සුනංහිසු අත්තන්ත්ථේව.

82. න්තුස්ස න්තො යෝසු ච

සුනංහිසු යෝසු චකාරේන අඤ්ඤේසු'පි පරේසු න්තුස්සන්තෝ අත්තං යාති. ගුණවන්තා.

සවිභත්තිස්සෙත්‍යධිකාරෝ. අං ඉත්ථෙව.

83. අවණ්ණා ව ගේ

ගේ පරේ සවිභත්තිස්ස නිකුස්ස අං-අ-ආ හොන්ති. හේ ගුණාවං, ගුණාව, ගුණවා. යෝ - ගුණාවන්තෝ, ගුණාවන්තා. අත්තං - ගුණාවන්තං. ගුණාවන්තේ.

84. තෝතිතා සස්මිංහාස්වි'න

සවිභත්තිස්ස නිකුස්ස නාමිති තා, සේ තෝකාරෝ, ස්මිමිති ති ව වා. ගුණාවතා, ගුණාවන්තේන. ගුණාවන්තේති, ගුණාවන්තේති. ගුණාවතෝ, ගුණාවන්තස්ස.

85. නමිති තං වා'න

නමිති නිකුස්ස තං වා. ගුණාවතං, ගුණාවන්තානං. ස්මා නාව. ගුණාවති, ගුණාවන්තේ, ගුණාවන්තමිති, ගුණාවන්තස්මිං, ගුණාවන්තේසු.

ගච්ඡන්ත, සි.

86. සිමිති ගච්ඡන්තාදිනං නිකසද්දෙ අං'න

නිකසද්දස්ස අං වා, සිලෝපෝ. ගච්ඡං, සිස්ස ඕ; ගච්ඡන්තෝ. ගච්ඡන්තාදිනං නිකසද්දෝත්ථෙව.

87. සේසේසුන්තුව

චුත්තං හිත්වා සේසේසු ගච්ඡන්තාදිනං නිකසද්දෝ නිකු ඉව දුට්ඨබ්බො. ගච්ඡන්තෝ, ගච්ඡන්තාඉච්චාදි. සේසං ගුණාවන්තසමං. ගච්ඡන්තාදයෝ නාම අන්තප්පච්චයන්තා.

අග්ගි, සිලෝපෝ.

88. ඉවණ්ණුවණ්ණා කුලා'න

ඉවණ්ණුවණ්ණානං යථාසබ්බස්සං කුලසඤ්ඤ.

කුලතෝ වාත්ථෙව.

89. ඝපතෝ ව යෝනං ලෝපෝ

ඝපකුලතෝ යෝනං ලෝපෝ වා හෝති.

90. යෝසු කතනිකාරලෝපේසු දිසං

කතෝ නිකාරෝ ලෝපෝ ව යෝසං තේසු යෝසු සරානං දිසෝ හෝති. අග්ගි.

පක්ඛේ-අත්තන්ත්ථෙව.

91. යොස්වකතරස්සෝ ජිකෙධි

යෝසු අකතරස්සෝ කෙධි අත්තං යාති. අග්ගයෝ. තථාලපනේ.

92. අමිමෝ නිග්ගහිතං කුලපෙති

කබලපතෝ අං මෝ ව ඩින්දුං යන්ති. අග්ගිං. අග්ගී, අග්ගයෝ; අග්ගිනා. දිසේ-අග්ගිති, අග්ගිති.

93. කබලතෝ සස්ස නෝ වා'ති

සස්ස නෝත්තං වා. අග්ගිනෝ, අග්ගිස්ස. අග්ගිනං.

94. කබලතෝ චේ'ති ස්මාස්ස නා. අග්ගිනා; අග්ගිමිති, අග්ගිස්මං. අග්ගිසු.

ආදි අග්ගිව. ස්මිංනෝ පන

95. ආදිතෝ ඕ චේ'ති අං ඕ ව වා. ආදිං, ආදෝ, ආදිමිති, ආදිස්මං. ආදිසු, ආදිසු.

දුණ්ඨි සි. “අකෝ රස්ස”මාදිනා රස්සේ සම්පත්තේ

96. න සිස්මිමනපුංසකානි'ති

සිමිති අනපුංසකානං න රස්සෝ. සිලෝපෝ, දුණ්ඨි, යෝ ලෝපේ; දුණ්ඨි.

පක්ඛේ;

97. අකෝ රස්සමේකචචනයොස්වපි ව

ඒකචචනයෝසු කබලපා රස්සං යන්ති.

කතෝ කතරස්සා'ත්ථේව.

98. යෝනං නෝ

කතරස්සා කතෝ යෝනං නෝත්තං නෝති. දුණ්ඨිනෝ.

99. කබලපා රස්සං'ති

ගේ පරේ කබලපානං රස්සෝ. හේ දුණ්ඨි. දුණ්ඨි, දුණ්ඨිනෝ.

වා අං ඉත්ථේව.

100. නං කතෝ කතරස්සා'ති

අං ඉච්චස්ස නං වා. දුණ්ඨිනං, දුණ්ඨිං. දුණ්ඨි, දුණ්ඨිනෝ; දුණ්ඨිනා. දුණ්ඨිති, දුණ්ඨිති; දුණ්ඨිනො, දුණ්ඨිස්ස. දුණ්ඨිනං.

කතෝ කතරස්සා'ත්ථේව.

101. ස්මින්නි'ති ස්මිනෝ නි. දුණ්ඨිති. දුණ්ඨිසු.

භික්ඛු, සිලෝපෝ. වා යෝනං'ත්ථේව.

102. ලතෝ චෝකාරෝ චේ'ති ලතෝ යෝනං චෝත්තං වා.

අත්තං අකතරස්සෝත්ථේව.

103. චේචෝසු ලෝ ව

වේවෝසු අකතරස්සෝ ලෝ අත්තං යාති. භික්ඛවෝ, පක්ඛේ; යෝලෝප දිසා. භික්ඛු. හේ-භික්ඛු.

104. අකතරස්සා ලතෝ ය්වාලපනස්ස වේවෝ'න

ආලපනේ යොස්ස වේවෝකාරා, අත්තං. භික්ඛවේ, භික්ඛවෝ, භික්ඛු. භික්ඛුං. භික්ඛවෝ, භික්ඛු. සේසං අග්ගි'ව.

ඒවං ජන්තු. ජන්තු, ජන්තවෝ. "ලතෝ වෝකාරෝ වේ"තිහ කාරග්ගහණේන යෝනං නෝත්තං, චකාරේන ක්වචි වෝනෝනමහාවෝචි විස්සෝ. ජන්තනෝ, ජන්තුයෝ.

සත්ථු, සි.

105. සත්ථුපිතාදිනමා සිස්මිං සිලෝපෝ වේ'න

සත්ථාද්‍යන්තස්ස ආ, සිලෝපෝ ච. සත්ථා.

සත්ථුපිතාදිනන්තසධිකාරෝ.

106. අඤ්ඤේස්චාරත්තං

සිතෝ'ඤ්ඤේසු සත්ථාද්‍යන්තස්ස ආරෝ හෝති.

107. තතෝ යෝනමෝ තු

තතෝ ආරතෝ යෝනං ඕ හෝති. සත්ථාරෝ; හේ-සත්ථ, සත්ථා. සත්ථාරෝ; සත්ථාරං. සත්ථාරේ, සත්ථාරෝ.

108. නා ආ'න

ආරතෝ නාස්ස ආ. සත්ථාරා. සත්ථාරේති, සත්ථාරේති.

109. උ සස්මිං සිලෝපෝ ච

සේ සත්ථාද්‍යන්තස්ස උ හෝති සිලෝපෝ ච වා. සත්ථු, සත්ථුනෝ, සත්ථුස්ස.

110. වා නමිති'න

නමිති ආරෝ වා. සත්ථාරානං.

111. සත්ථුනාත්තඤ්චේ'න

නමිති සත්ථාද්‍යන්තස්ස අත්තං වා. දිස්සේ සත්ථානං.

112. තතෝ ස්මිමි'න

ආරතෝ ස්මිතෝ ඉ.

113. ආරෝ රස්සමිකාරේ'න

ඉමිති ආරස්ස රස්සෝ. සත්ථරි. සත්ථාරේසු. ඒවං නත්තාදි. පිතා සත්ථේ'ව.

114. පිතාදිනමසිමිති'න

සිතෝ'ඤ්ඤද්දසු ආරස්ස රස්සෝ'ව විස්සෝ. පිතරෝ. නමිති පිතුනන්ති'පි හෝති. ඒවං භාතුප්පභුතයෝ.

අතිභු. රස්සේ අතිභුවෝ. යෝලෝපේ අතිභු. සේසං හික්ඛු'ව, රස්සෝ'ව විස්සෝ. ඒවං සබ්බඤ්ඤ. පුබ්බේ'ව යෝනං නෝකාරෝ ව. සබ්බඤ්ඤනෝ, සබ්බඤ්ඤ.

ගෝ. ගාව ඉත්ථේව.

115. යොසු වේ'න

ගෝසද්දෝකාරස්ස ආවෝ, "තතෝ යෝනමෝ තු"තිහ තුසද්දේන යෝනං ඕ. ගාවෝ. තටාලපනේ.

116. අවමිති ව

අමිති පරේ ගෝසද්දෝකාරස්ස ආව අවා හොන්ති, වසද්දේන හි-නං වජ්ජිතේසු සේසේසු'පි.

117. ආවස්ස වා'න

අමිති ආවන්තස්ස උත්තං වා, ගාචුං, ගාවං, ගවං. යෝ-ගාවෝ. ගාවේන, ගවේන. ගෝති, ගෝති.

118. ගාව සේ'න

සේ ඔස්ස ආවෝ. ගාවස්ස, ගවස්ස. "තතෝ න'මාදෝ වකාරේන නං ඉච්චස්ස අං, ඔස්ස අවෝ ව. ගවං.

119. සුහිනාසු වේ'තිහ

වකාරේන ගෝස්ස ගු ව. ද්විත්තේ-ගුන්තං, ගෝනං. ගාවා, ගවා, ගාවමහා, ගවමහා, ගාවස්මා, ගවස්මා. ගෝති, ගෝති; ගාවේ, ගවේ, (ගාවමිති, ගවමිති, ගාවස්මිං, ගවස්මිං) ගාවේසු, ගවේසු, ගෝසු.

(නාම කණ්ඩේ ඉත්ථිලිඛිගා)

කඤ්ඤ. සිලෝපෝ.

120. ආ සෝ'න

ඉත්ථියං ආකාරස්ස සසඤ්ඤ. යෝ ලෝපේ; කඤ්ඤ. පක්ඛේ; කඤ්ඤයෝ.

121. සතේ වේ'න

ගස්ස ඒ. හේ-කඤ්ඤේ. කඤ්ඤ, කඤ්ඤයෝ; කඤ්ඤං. කඤ්ඤ, කඤ්ඤයෝ.

ආය ඒකවචනස්සේත්ථේව.

122. ඝනෝ නාදිනං'නි

නාදෝකවචනානමායෝ. කඤ්ඤය, කඤ්ඤති, කඤ්ඤති; කඤ්ඤය, කඤ්ඤනං.

123. ඝපතෝ ස්මිං යං වා

ඝපේති ස්මිතෝ යං වා හෝති. කඤ්ඤයං, කඤ්ඤය, කඤ්ඤසු.

රත්ති, සිලෝපෝ.

124. තේ ඉත්ථිබ්‍ය පෝ'නි

ඉත්ථියම්චණ්ණවණ්ණානං පසඤ්ඤ, යෝලෝපදිඝා. රත්ති. පක්ඛේ; රත්තියෝ. තථාලපනේ; රත්තිං, රත්ති. රත්තියෝ.

ඒකවචනස්ස නාදිනං'ත්ථේව.

125. පතෝ යා'නි

නාදෝකවචනානං යා. රත්තියා. රත්තිහි, රත්තිහි; රත්තියා. රත්තිනං; රත්තියං, රත්තියා. රත්තිසු.

නදි. සේසං රත්ති'ව. අඝත්තා රස්සෝ'ව විස්සෝ. යාගු රත්ති'ව. මාතු, ධිතු, දුතිත්වාදයෝ පිතේ'ව. ජම්බු නදි'ව.

කඤ්ඤඉති ධිතේ

126. ඉත්ථියමතෝ ආපච්චයෝ

ඉත්ථියං චත්තමානා අකාරන්තතෝ ආපච්චයෝ හෝති. සරලෝපපකතයාදි. කඤ්ඤ.

“ධාතුප්පච්චයචිහන්තිවජ්ජිතමත්ථවල්ලුඛිං” ති වචනතෝ පච්චයන්තස්සාලුඛිගත්තා තද්ධිතාදිසුත්තේ චකාරේන නාමම්ච කතේ සයාදි. ඒවං ඊඉතිසු. ඒවං අජා, ඒළකා, කෝකිලා, අස්සා, මුසිකා, ඛලාකා, මන්ද, ජරාඉච්චාදි.

ඉත්ථියං'ත්තධිකාරෝ.

127. නදදිතෝ වා ඊ

ඉත්ථියං නදදිතෝ වා අනදදිතෝ වා ඊ හෝති. නදි, නගරී, කුමාරී, බ්‍රාහ්මණී, තරුණී, කුක්කුරී, ඉත්ථි ඉච්චාදි.

128. මාතුලාදිනමානන්තමිකාරේ'නි

ඊමිති මාතුලාද්‍යන්තස්ස ආනො. මාතුලානිතයාදි. අනදදිතෝ වා ඊ. සඬි, හත්ථි.

129. භවතෝ හෝතෝ

ඊමිති භවන්තස්ස හෝතෝ හෝති. හෝති.

130. ණව ණික ණොය් ණ න්තුහි'න

ඊ. මානවි, නාවිකි, වේනතේසි, ගෝතමි.

131. න්තුස්ස තමිකාරේ'න

න්තුස්ස තෝ වා. ගුණවති, ගුණවන්ති. ධිතිමති, ධිතිමන්ති. න්තුස්ස න්තුබ්‍යපදේසෝ. මහති, මහන්ති.

132. පතිහික්ඛුරාපිකාරන්තේහි ඉති

පතාදිති ඊකාරන්තේහි ච ඉත්ථියං ඉති හෝති.

133. පතිස්සිතිමිති'න

පතාන්තුස්ස අත්තේ සරලෝපාද්‍යෝ තුකාරේන ලෝපාභාවෝ. “වා පරෝ අසරුපා”ති ඉලෝපෝ, දිසෝ ච. ගහපතානි, හික්ඛුති, රාපිති, මේධාවිති, තපස්සිති, ධම්මචාරිණී, භයදස්සාවිති, භුත්තාවිති'තසාදි.

(නාම කණ්ඨේ නපුංසකලිඛිගා)

චිත්ත, සි. නපුංසකේහි අතෝ නිව්චන්තේව්ච.

134. සිං

අකාරන්තේහි නපුංසකේහි සිස්ස නිව්චං අං හෝති. චිත්තං.

යෝනං හි නපුංසකේහිත්වේච.

135. අතෝ නිව්චං

අකාරන්තේහි නපුංසකේහි යෝනං නිව්චං හි හෝති, නිස්ස ආ. චිත්තා. පක්ඛේ; යෝස්වාදිනා දිසේ, චිත්තානි; ගලෝපේ, හේ චිත්ත. චිත්තා, චිත්තානි; චිත්තං. නිස්ස ඒ, චිත්තේ, චිත්තානි. සේසං ඛුද්ධෝ'ව.

මන, සි. මනං. නා වා'ත්වේච.

136. මනෝගණාදිතෝ ස්මින්නානම්ආ

මනාදිතෝ ස්මින්නානං ඉආ වා හොන්ති.

137. ස සරේ වාගමෝ

විහතාදේසේ සරේ පරේ මනාදිතෝ සාගමෝ වා හෝති. මනසා.

138. සස්ස වෝ

මනාදිතෝ සස්ස ඕ හෝති, වසද්දේන ස්මාස්ස ආ ච. මනසෝ, මනසා; මනසි. සේසං චිත්තං'ව.

මනං සිරං උරං තේජං - රජං ඕජං වයං පයං;
යසං තපං වචං වේතං - ඒවමාදි මනෝගණෝ.

ගුණවන්තු, සි.

139. අං නපුංසකේ'න

සිමිති සවිභත්තිස්ස නිතුස්ස අං. ගුණවං. නිතුස්සත්තේ, ගුණවන්තානි. යෝතෝ'ඤ්ඤං පුමේ'ව. ඒවං ගච්ඡං.

අරිඨී. වා'ත්ථේව.

140. යෝනං නි නපුංසකේනි'න

යෝනං නි වා. අරිඨීනි. කඛන්තා යෝලෝපේ; අරිඨී. තථාලපනේ. අරිඨිං, අරිඨීනි, අරිඨී. සේසං අග්ගි'ව.

දුණ්ඨි, සි. අඝන්තා රස්සෝ, දුණ්ඨි. යෝතෝ'ඤ්ඤං පුමේ'ව. ආයු අරිඨී'ව.

(පුමත්ථිලිඛිතා)

පුමත්ථිලිඛිතා ඝට, කට, යට්ඨි, මුට්ඨි, සිත්ථු, ථේණුප්පභුතයෝ ද්විපද චතුප්පද ජාතිවාචනෝ ව. යථා; ඝටෝ, ථිපච්චයේ-ඝටී. ඒසෝ යට්ඨි, ඒසා යට්ඨිච්චාදි. ද්විපදජාතිවාචනෝ යථා; ඛන්තියෝ. ආපච්චයේ- ඛන්තියා, සමණෝ, ථිමිති-සමණිඉච්චාදි. චතුප්පදජාතිවාචනෝ යථා; ගජෝ, ආ-ගජා, බ්‍යග්ඝෝ, ථිමිති - බ්‍යග්ඝිඉච්චාදි.

(පුමනපුංසකලිඛිතා)

පුමනපුංසකලිඛිතා; ධම්ම, කම්ම, බුන්ම, කුසුම, සඛිගම, පදුම, අස්සම, විහාර, සරීර, සුවණ්ණ, වණ්ණ, කහාපණ, හවන, භුවන, යොඛිබන, භුසන, ආසන, සයන, ඕදන, ආකාස, උපවාස, මාස, දිවස, රස, ථල, ඵල, රට්ඨ අමිබු, මධිවාදයෝ.

(ඉත්ථිනපුංසකලිඛිතා)

ඉත්ථිනපුංසකලිඛිතා; නගර, අච්චිප්පමුඛා.

(සඛිබලිඛිතා)

සඛිබලිඛිතා; තට, පුට, පත්ත, මණ්ඩල, කලසාදයෝ, නාමිකතා සඛිබනාමානි ව. යථා; තටෝ, ථිමිති - තටී, තට්ඨිච්චාදි. නාමිකතා යථා; දෙවදත්තෝ, ආ - දෙවදත්තා දෙවදත්තම්චිචාදි.

නාම කණ්ඨේ සඛිබනාමා

සඛිබ, කතර, කතම, උභය, ඉතර, අඤ්ඤ, අඤ්ඤතර, අඤ්ඤතම, පුඛිබ, පර, අපර, දක්ඛිණ, උත්තර, ඒක, ය, ත, ඒත, ඉම, අමු, කිං, තුම්භ, අමිභ ඉති සඛිබනාමානි.

සඛිබෝ බුද්ධෝ'ව. අයං විසේසෝ. යෝ'ත්ථේව.

141. සඛිබනාමකාරතේ පධිමෝ

සඛිබාදිනමකාරතෝ පරෝ පධිමෝ යෝ එත්තං යාති සඛිබේ.

142. තයෝ නේව ව සබ්බනාමේති'න

තිසේධා සස්මාස්මිත්තං ආය ආ ඒ න භොන්ති. සබ්බස්ස.

143. සබ්බතෝ නං සංසානං

සබ්බාදිතෝ නං ඉච්චස්ස සංසානං භොන්ති.

අකාරෝ ඒ ඉත්ථේව.

144. සබ්බනාමානං නමිති ව

නමිති සබ්බාදිනමකාරස්ස ඒ භෝති. සබ්බේසං, සබ්බේසානං.

ඉත්ථීයං ආ, සබ්බා කඤ්ඤ'ව. අයං විසේසෝ. වා'ත්ථේව.

145. ඝපතෝ ස්මිංසානං සංසා

ඝපසඤ්ඤතෝ සබ්බාදිතෝ ස්මිංසානං සංසා වා භොන්ති.

146. සංසාස්වේකවචනේසු චේ'න සාගමෝ.

147. ශෝ රස්සං

ඒකවචනසංසාසු ශෝ රස්සං යාති. සබ්බස්සා, සබ්බාය. සබ්බාසං, සබ්බාසානං. සබ්බස්සං, සබ්බායං. සබ්බාසු.

148. නේනාති ස්මිමායයා

ඝපසඤ්ඤති සබ්බාදිති ස්මිතෝ ආය යා න භොන්ති.

නපුංසකේ; සබ්බං. සබ්බාති. ඒවං දුතියා. සබ්බාදයෝ නපුංසකේ තතියාදිසු සකසකපුමසමා. ඒවං ය සද්දන්තා.

පුබ්බපරාපරේති තු ස්මිතෝ

149. යදනුපපන්නා නිපාතනා සිජ්ඣන්ති'න

අනිත්ථීයං ඒ වා. පුබ්බේ, පුබ්බස්මිංඉච්චාදි.

ඒකසද්දෝ සබ්බායාතුලසඤ්ඤසභායත්ථෝ. යද සබ්බායත්ථෝ, තදේකවචනෝ, අඤ්ඤත්ථ සබ්බවචනෝ ව. යාදිනමාලපනං නත්ථී.

ත, සි. සිමිති සං අනපුංසකස්සේත්ථේව.

150. ඒතතේසං නෝ

සිමිති අනපුංසකානං ඒතතඉච්චේතේසං තකාරස්ස ස භෝති. සෝ.

151. තස්ස වා නත්තං සබ්බත්ථ

තිලිඛිගේසු සබ්බාදිනං තකාරස්ස නෝ වා භෝති. නේ, තේ. සේසං සබ්බසමං, නත්තං'ව විසේසෝ.

ඉත්ථීයං; සා, නා, නායෝ, තා, තායෝඉච්චාදි. වාත්ථේව.

152. තතෝ සස්ස ස්සාය

තාථිතාලමානි සස්ස ස්සායෝ වා හෝති.

සංසාස්වේකචචනේසු ඉ ඉත්වේච.

153. තස්සා වා

ථිකචචනසංසාසු තාසද්දස්ස ආ ඉත්තං වා යාති. තිස්සාය, තිස්සා, තස්සා, තාය. තාසං, තාසානං. තිස්සං, තස්සං, තායං. තාසු.

නපුංසකේ; තං ඉච්චාදි. ඒසෝ. සේසං සබ්බසමං. ඉත්ථියං; ඒසා.

සංසාස්වේකචචනේස්වේත්වේච.

154. ථිතිමාසමි

ථිකචචනසංසාසු ථිතාලමානමන්තස්ස ඉ හෝති. ථිතිස්සාය, ථිතිස්සා, ථිතාය. ථිතාසං, ථිතාසානං. ථිතිස්සං, ථිතස්සං, ථිතායං. ථිතාසු. සේසං සබ්බා'ව. නපුංසකේ; ථිතං ඉච්චාදි.

ඉම, සි.

155. අනපුංසකස්සායං සිමිති'න

ඉමස්ස අයං. සිලෝපෝ. අයං, ඉමේ. ඉමං, ඉමේ.

156. අනිමි නාමිති චේ'න

ඉමස්ස අනෝ, ඉමි ච. අනේන, ඉමිනා.

157. සබ්බස්සිමස්සේ වා'න

සුනංහිසු ඒ වා. ඒති, ඉමේති.

වා සස්මාස්මිංසංසාස්චත්තං'ත්වේච.

158. ඉමසද්දස්ස ව

සස්මාස්මිංසංසාසු ඉමස්ස අත්තං වා හෝති. අස්ස, ඉමස්ස. ඒසං, ඒසානං, ඉමේසං, ඉමේසානං. අස්මා, ඉමමිහා, ඉමස්මා. ඒති, ඉමේති. අස්මිං, ඉමමිති, ඉමස්මිං. ඒසු, ඉමේසු.

අත්තපක්ඛේ;

159. න තිමේති කතාකාරේ'න

ස්මාස්මිත්තං මිහාමිති න සිජ්ඣන්තේ. ඉත්ථියං; අයං. සේසං ඒතා'ව, සංසාස්චත්තං'ව විසේසෝ.

නපුංසකේ; සච්ඡත්තිස්ස වා'ත්වේච.

160. ඉමස්සිදුමංසිසු නපුංසකේ'න

ඉමස්ස ඉදං වා. ඉදං, ඉමං ඉමේ, ඉමානි. ඒවං දුතියා.

අමු, සි. වා අනපුංසකස්ස සිමිතිත්වේච.

161. අමුස්ස මෝ සං'න

මස්ස සෝ වා, සිලෝපෝ. අසු.

162. සබ්බතෝ කෝ'නි

සබ්බනාමතෝ කාගමෝ. “සෝ”නි ඕ, අමුකෝ, පක්ඛේ; අමු. අමු, අමුයෝ. පුබ්බේ'ව යෝනං චෝකාරෝ න. අමුං. අමු, අමුයෝ. සේසං භික්ඛු'ව සබ්බාදිකාරියා'ඤ්ඤතු.

ඉත්ථියං; අසු. සේසං යාතුසමං. විසේසෝ'යං - අමුස්සා, අමුයා. අමුසං, අමුසානං. අමුස්සං, අමුයං. අමුසු.

නපුංසකේ; සච්ඡන්තිස්ස අංසිසු නපුංසකේත්ථේව;

163. අමුස්සාදුං'නි

අදුං. අදුං, අමු, අමුනි. ඒවං දුතියා.

164. සේසේසු චේ'නි

සබ්බත්ථ කිස්ස කො. කො, කා, කං ඉච්චාදි. ලිභිගත්තයේ සබ්බසමෝ.

තුම්හ, සි. අම්හ, සි. සච්ඡන්තිස්ස තුම්හම්හානං'ත්ථාධිකාරෝ.

165. ත්වමහං සිමිති ව

සිමිති සච්ඡන්තිනං තුම්හම්හානං ත්වං අහං භොන්ති. වසද්දේන තුම්හස්ස තුවං ච. ත්වං, තුවං, අහං. යෝ - තුමිහේ.

166. මයං යෝමිති පඨමේ'නි අම්හස්ස මයං භෝති. මයං.

167. තං මමමිති'නි අමිති තං මං භොන්ති.

168. තවං මමඤ්ච නවා'නි අමිති තවං මමඤ්ච නවා.

169. තුම්හස්ස තුවං ත්වමමිති'නි

තුම්හස්ස තුවං ත්වං ච. තං, තවං, තුවං, ත්වං, මං, මමං.

ආකන්ත්ථේව.

170. වා ය්වාප්පඨමෝ'නි

දුතියා යොස්ස ආකං වා. තුම්හාකං, තුමිහේ. අම්හාකං, අමිහේ.

171. නාමිති තයා මයා'නි නාමිති තයා මයා භොන්ති.

172. තයාතයිනං තකාරෝ ත්වත්තංවා'නි

තස්ස ත්වෝ වා. ත්වයා, තයා, මයා. තුමිහේති, අමිහේති.

173. තච මම සේ'නි සේ තච මම භොන්ති.

174. තුය්හං මය්හං චේ'නි සේ තුය්හං මය්හං ව.

175. සස්සං'නි සස්ස අං වා.

176. අමිහස්ස මමං සවිහත්තිස්ස සේ'නි

සේ අමිහස්ස මමං ව. තච, තුය්හං, තුමිහං, මම, මය්හං, අමිහං, මමං.

177. තුමිහාමිහේනි නමාකං'නි

නං වචනස්ස ආකං. තුමිහාකං, අමිහාකං. ස්මා නා'ව.

178. තුමිහාමිහානං තයි මයි'නි

ස්මිමිනි තයි මයි හොන්ති. ත්වේ කතේ - ත්වයි, තයි, මයි, තුමිහේසු, අමිහේසු. ලුඛිගත්තයේ සමං.

නවා'ත්ථේව.

179. පදතෝ දුනියා චතුත්ථි ජට්ඨිසු චෝනෝ

අත්ථජ්ජෝතකා වණ්ණා පදං, දුනියා චතුත්ථි ජට්ඨි ඛුචුවනේසු පරේසු පදස්මා පරේසං සවිහත්තිනං තුමිහාමිහානං චෝනෝකාරා නවා හොන්ති. රක්ඛතු චෝ, පස්සතු නෝ, දදුනි චෝ, දදුනි නෝ, සද්ධා චෝ, සත්ථා නෝ. නවාති කිං, ඒසෝ අමිහාකං සත්ථා.

පදතෝ'ත්තධිකාරෝ.

180. තේමේකචචනේ'නි

චතුත්ථි ජට්ඨේකචචනේසු තේ මේ හොන්ති. දදුමි තේ, දදුනි මේ, ඉදං තේ, අයං මේ.

181. නාමිහි'නි අමිහි නිසේධෝ. පස්සේථ තං, අපිනි මං.

182. වා තනියේ චේ'නි

තනියේකචචනේ තේ මේ වා හොන්ති. කතං තේ තයා වා. කතං මේ මයා වා.

183. ඛුචුවනේසු චෝනෝ'නි

තනියාඛුචුවනේසු චෝ නෝ හොන්ති. ඛුචුවනේ පඨමේ යෝමිනි ව. කතං චෝ, කතං නෝ, ගාමං චෝ ගච්ඡෙය්‍යාථ, ගාමං නෝ ගච්ඡෙය්‍යාම.

(නාම කණ්ඨේ සඛ්ඛ්‍යාසද්ද)

සඛ්ඛ්‍යා වුච්චතේ.

ඒකසද්දෝ සඛ්ඛ්‍යාමේසු වුත්තෝ. ද්වාදසෝ අට්ඨාරසන්නා ඛුචුවනන්නා.

සවිහත්තිස්ස ඉත්ථිපුමනපුංසකසඛ්ඛ්‍යන්ති වාධිකාරෝ;

184. යෝසු ද්වින්නං ද්වේ චේ'න

ද්විස්ස ද්වේ හෝති. ද්වේ, ද්වේ, ද්විති, ද්විති.

185. නෝ ච ද්වාදිතෝ නමිති

නමිති ද්වාදිතෝ නකාරාගමෝ හෝති. ද්වින්නං, ද්විසු, ලිඛිතත්තයේ සමං.

186. නිවතුන්නං තිස්සෝ චතස්සෝ තයෝ චත්තාරෝ තිණි චත්තාර

යෝසු ඉත්ථිපුමනපුංසකේසු සවිහත්තිනං නිවතුන්නං තිස්සෝ චතස්සෝ ආදයෝ හොන්ති. තයෝ, තයෝ, තිති, තිති, තින්නං.

187. ඉණ්ණමිණ්ණාන්තං තිති සබ්බතාති'න

තිසද්දතෝ නං ඉච්චස්ස ඉණ්ණං ඉණ්ණාන්තං ච. තිණ්ණං, තිණ්ණාන්තං, තිසු.

ඉත්ථියං; තිස්සෝ, තිස්සෝ, තිති, තිති. “නෝ වා”දෝ චකාරේන නමිති ස්සං ආගමෝ, වග්ගන්තෝ තිස්සන්තං, තිසු.

නපුංසකේ; තිණි, තිණි, තිති.

චත්තාරෝ. “ඕසරේ චේ”තිහ චකාරේන යෝසු උස්ස උරෝ. “තතෝ යෝනමෝතු”තිහ තුකාරේන යෝනං ඕ. චතුරෝ. ඒවං දුතියා. චතුති, චතුන්නං, චතුසු.

ඉත්ථියං; චතස්සෝ, චතස්සෝ, චතුති. පුබ්බේ'ව ස්සං ආගමෝ. යදුදිනා උස්ස අත්තං. චතස්සන්තං, චතුසු.

නපුංසකේ; චත්තාරි, චත්තාරි.

188. පඤ්චාදිනමකාරෝ'න

යෝසු සවිහත්තිස්ස පඤ්චාද්‍යන්තස්ස අත්තං. පඤ්ච, පඤ්ච.

189. පඤ්චාදිනමත්තං'න

සුනංහිසු පඤ්චාද්‍යන්තස්ස අත්තං. ඒදිසානමපවාදෝයං. පඤ්චති, පඤ්චන්තං, පඤ්චසු. ලිඛිතත්තයේ සමං.

ඒවං ඡ සත්ත අට්ඨි නච දසාදයෝ අට්ඨාරස්සන්තා.

විසතතාදයෝ ආනවුතියා ඉත්ථිලිඛිතා ඒකචචනන්තා, විසති රත්ති'ව. ඒවං තිංසති. චත්තාලිසං පඤ්ඤසං සද්දේති පරාසං සබ්බාසං විහත්තිනං “සබ්බාසමා”දෝතිහ ආදිසද්දේන ලෝපෝ, සට්ඨි විසති'ව. ඒවං සත්තති අසිති නවුති.

සතං නපුංසකමේකචචනන්තං. ඒවං සහස්සාදි. කෝථි විසති'ව.

රාසිහේදේ තු සබ්බත්ථ ඛත්ථවචනමිපි. යථා; ද්වේවිසතියෝ බුද්ධදුන්නා. තිස්සෝවිසතියෝ දිනසට්ඨා. ඒවමඤ්ඤත්තු.

ඒසේසෝ ඒතන්තිප්පසිද්ධි, ලෝකස්ස හෝති යන්ථත්ථේසු.
ටීපුමනපුංසකානිත්ථුච්චන්තේ, තානිමානි ලෝකේනාත්ථා.

(නාම කණ්ඩේ අලිඛිතා)

අලිඛිතා වුව්චන්තේ.

190. ක්වචි තෝ පඤ්චමන්තේ

ලිඛිතතෝ පඤ්චමන්තේ ක්වචි තෝප්පච්චයෝ හෝති.

191. ත්වාදුයෝ විහත්තිසඤ්ඤයෝ'න

තෝප්පභුතිදුන්‍යන්තානං විහත්තිසඤ්ඤ, තස්මා තදන්තානමිපි විහත්‍යන්තන්තා පදන්තං සිද්ධන්ති න පුන විහත්ති. වෝරස්මා වෝරතො. ඒවං පිතිතෝ, මානිතෝ. එන්ථ “පිතාදිනමසිමිති” ත්‍යත්‍රාසිමිතිග්ගහණේන තෝමිති පිතාදිනං උස්ස ඉ.

192. ඉමස්සිත්ථන්දුනිහතෝධේසු ච

ථං භාදිසු පරේසු ඉමස්ස ඉ හෝති. ඉතෝ.

193. සබ්බස්සේතස්සකාරෝ වා'න

තෝරේස්වේතස්ස අත්තං වා, අතෝ, එත්තෝ. පක්ඛේ; “සරලෝපා”දිනා අකාරලෝපෝ.

194. තුතෝරේසු චේ'ති කිස්ස කු. කුතෝ.

“ක්වචි තෝ”ති සුත්තද්විධාකරණේන සත්තමන්තේ ච තෝ හෝති, භාදිස්මං, භාදිතෝ.

195. තුථ සත්තමියා සබ්බනාමේති'න

සත්තමන්තේ තුථප්පච්චයා හොන්ති. සබ්බස්මං, සබ්බත්තු, සබ්බත්ථ, ද්විත්තං. ඒවං අත්තු, අත්ථ. එන්ථ.

196. ත්‍රේ නිව්චං'න පුබ්බේ ඒතස්ස අ. කුත්තු, කුත්ථ.

197. සේසේසු චේ'ති කාදේසේ. කත්ථ.

198. කිස්මා වෝ චේ'ති චප්පච්චයෝ.

199. කිස්ස ක චේ චේ'ති කෝ, කකාරාකාරලෝපෝ. ක්ව.

200. හිං හං හිඤ්චනං’නි කිස්මා හිං ආදිප්පච්චයා.

201. කු හිං හංසු චේ’නි

කිස්ස කු. චකාරේන හිඤ්චනං දවනංසු ච. කුහිං, කුහං, කුහිඤ්චනං.

202. තමිහා චේ’නි හිං හං. තහිං, තහං.

203. යතෝ හිං’නි හිං. යහිං.

204. ඉමස්මා හධා චේ’නි හධා. ඉහ, ඉධ.

205. සබ්බතෝ ධි’නි ධි. සබ්බධි.

කාලේත්‍යධිකාරෝ.

206. කිං සබ්බඤ්ඤේකයකුහි දදවනං’නි

කිං ආදිතෝ ද, දවනං ච. කස්මිං කාලෙ කද, කදවනං.

207. සබ්බස්ස සෝ දුමිහි වා’නි සබ්බස්ස සෝ වා. සද, සබ්බද.

208. තමිහා දුහි චේ’නි දුහි, දු ච. තදුහි, තද.

යදදිනා ඉමසද්ද, සමානාපරේහි ච යථාසබ්බසං ජීප ජීප්ප්පච්චයා, ඉම, සමානානං අ සා ච. අජීප්, සජීප්, අපරජීප්.

209. ඉමස්මා රහි ධුනා දුහි චේ’නි රහසාදිප්පච්චයා.

210. ඒත රහිමිහි’නි ඉමස්ස ඒතෝ. ඒතරහි.

211. අ ධුනාමිහි චේ’නි ඉමස්ස අ. අධුනා, ඉදුහි.

ලෝපං ඉත්ථේචි.

212. සබ්බාසමාවුසෝපසග්ගහිපාතාදිහි ච

ඒතේහි පරා සබ්බා විහත්ති ලුප්පන්තේ. ත්වං ආවුසෝ, තුමිතේ ආවුසෝ.

(උපසග්ගහිපාත)

උපසග්ගහිපාතා වුච්චන්තේ.

ප පරා හි හි උ දු සං වි අච අනු පරි අධි අහි පති සු ආ අති අපි අප උප ඒතේ විසත්‍යපසග්ගා.

ච න ච වා මා හි ධි වි කු තු නු වේ රේ හේ ස්වේ වේ වෝ බෝ නෝ
 තෝ යං නං තං කිං හන්ද කිර ඒව කිව යාව තාව වත වටි අටි අඛිත ඉඛිස
 තග්ඝ ආම නාම නුන පුන පන ආහ සහ මුසා සක්කා ලඛිතා හෙට්ඨා ආරා දුරා
 දිවා නවා විනා නානා අද්ධා මුධා මිච්ඡා පච්ඡා ආවි සක්ඛි සච්චි සච්ඡි ඛනි
 යදි ඉති කින්නි අත්ථි සොත්ථි බල නනු කිමු අස්සු යග්ගේ සචේ නවේ සුචේ
 සුචෝ අරේ පුරේ නමෝ තිරෝ අධෝ අථෝ අනෝ රහෝ නියෝ නියෝ
 අන්තෝ පානෝ සුදං කල්ලං ඒවං ධුවං අලං හලං සයං සායං සමං සාමං
 කාමං පාරං මීරං විරං හුරං අහං සහං උච්චං නිචං සකිං සද්ධිං, අට්ඨා
 අන්තරා ආරකා ඛාහිරා ඛනිද්ධා යාවතා තාවතා සමන්තා සාමන්තා ආමන්තා
 සමමුඛා වරහි තරහි සමපති ආයති උපරි යාවදේ තාවදේ තිරියං සනිකං
 සසක්කං ඒතරහි එත්තාවතා පරමමුඛා කිත්තාවතා අඤ්ඤදුත්ථු සෙය්‍යවීදං
 අප්පේවනාම හියෝසෝමත්තාය ඉච්චාදයෝ නිපාතා.

සදිසා යේ තිලිඛිගේසු, සඛිබාසු ච විහත්තිසු.
 වචනේසු ච සඛිබේසු, තේ නිපාතා'ති කිත්තිතා.

යථා; උච්චං රක්ඛෝ, ලතා, ඝරං වා, උච්චං රක්ඛෝ. හේ රක්ඛ,
 රක්ඛං, රක්ඛෙන, රක්ඛස්ස, රක්ඛස්මා, රක්ඛේ වා ඉච්චාදි. උච්චං
 රක්ඛෝ, රක්ඛා වා ඉච්චාදි. ඒවං ලතා, ඝරානි.

උභයේසු විහත්‍යත්තක්‍රියදේසසමයදිසාගුණත්ථේති;
 සඛිබා'පි යථායෝගං විහත්තියෝ'ඤ්ඤද්වි තුප්පධිමා.

තං යථා; අධි අන්තොසද්දේති සත්තමි. සයං සද්ද තනියා, ජට්ඨි ව.
 නමෝ සද්ද පධිමා, දුතියා ව. පාරං සද්ද සත්තමි. දිවා සද්ද පධිමා, දුතියා,
 සත්තමි ව. හෙට්ඨා සද්ද සත්තමි. උච්චං සද්ද සඛිබාපි. ප සද්ද ච ව සද්ද ච
 පධිමා, හේ සද්ද ආලපනේ පධිමා. තථා'ඤ්ඤද්විපි.

උපසග්ගා සඛිබේපි සද්දන්තරේන සහ පසුප්පන්තේ. නිපාතා තු කේවි
 විසුම්පි. යථා; පනාරෝ, පතරති, සා ච සෝ ච භාසති වා කරෝති වා,
 සොත්ථිතාදි.

ඒකේකලිඛිගං ද්විලිඛිගං, තිලිඛිගං වාප්‍යලිඛිතිකං.
 චතුර්ධේති නාමං නාමං, නමත්‍යත්ථං'ති කිත්තිතං.

(සමාස කණ්ඩේ විසේසනවිසෙස්ස සමාසෝ)

213. නාමානං සමාසෝ යුත්තත්ථෝ'ත්‍යධිකාරෝ. සමාසෝ'ති
 නින්නත්ථානං පදනමේකත්ථතා. යුත්තත්ථෝ'ති අඤ්ඤමඤ්ඤ
 සමබන්ධත්ථෝ. විභාසාත්‍යධිකාතඛිබං වාක්‍යත්ථං. "මහන්තෝ ච සෝ විරෝ
 වා"ති වාකෙස්.

214. ද්විපදේ තුලසාධිකරණේ කම්මධාරයෝ

නින්නප්පවත්තිනිමිත්තා සද්ද ඒකස්මිං වත්ථුනි පවත්තා තුලසාධිකරණා,
 විසේසනවිසෙස්සභූතා සමානාධිකරණා ද්වේ පද යද සමස්‍යන්තේ, තද සෝ

සමාසෝ කම්මධාරයෝ නාම, ඉධ සමාසසුන්තානි සඤ්ඤද්වාරේන සමාසවිධායකානි.

අග්ගනිවසේසනා බුද්ධි විසෙස්සමිති න උප්පජ්ජතිති විසේසනං පුබ්බං හෝති, සමාසේනෙව තුලාධිකරණත්තස්ස චුත්තත්තා තප්පකාසනත්ථං පයුත්තා සමාසතෝ අතිරිත්තා ච සෝ ඉච්චේතේ “චුත්තට්ඨානමප්පයෝගෝ”ති ඤයා තප්පයුජ්ජන්තේ. ඵවමඤ්ඤත්තු.

215. තේසං විහත්තියෝ ලෝපා ච

තේසං යුත්තත්ථානං සමාසානං පුබ්බුත්තරපදානං විහත්ති ලුප්පන්තේ, චකාරේන ක්වචි න.

තතෝ මහන්ත් වීර් ඉති ච රූපප්පසඛිගේ;

216. පකති චස්ස සරන්තස්ස

විහත්තිසු ලුත්තාසු සරන්තස්ස පුබ්බභූතස්ස, පරභූතස්ස ච අස්ස සමාසපදස්ස පකති හෝතිතිහ ලුත්තාකාරා පුනාතියන්තේ.

තතෝ මහන්ත වීර ධීතේ;

217. මහතං මහා තුලාධිකරණෝ පදේ’ති මහන්තස්ස මහා.

218. තද්ධිත සමාස කිතකා නාමං චා තචේතුනාදිසු ච

තද්ධිතාදයෝ නාමං ඉච දුට්ඨබ්බා තචේප්පභූති පච්චයේ චජ්ජේත්වා. තතෝ චත්තිච්ඡාය සන්ඤාදි. මහාවීරෝ, මහාවීරා ඉච්චාදි.

කම්මධාරයෝ ද්වන්ද්වෝ ච, තප්පුරසෝ ච ලාභිනෝ.

තයෝ පරපදේ ලිඛිතං, බහුබිබිති පදන්තරේ.

රත්තා ච සා පටි චාති රත්තපටි, මහන්ති ච සා සද්ධා චාති මහාසද්ධා. එත්ථ

219. කම්මධාරයසඤ්ඤේ චේ’ති

පුබ්බපදේ පුමේව කතේ ආර්ථපච්චයානං නිචුත්ති.

නිලං ච තං උප්පලං චාති නිලුප්පලං, සත්ථිච සත්ථි, සත්ථි ච සා සාමා චාති සත්ථිසාමා. නාරී. මුඛමේව චන්ද්‍රෝ මුඛචන්ද්‍රෝ.

විසේසනවිසෙස්සානං යටේච්ඡත්තා ක්වචි විසේසනං පරං හෝති, බත්තියභූතෝ ඉච්චාදි, ඉච්ඡා ච යථාතන්ති.

තසද්ද සි, තස්ස ලෝපෝ. න සුරෝ අසුරෝ. එත්ථ කම්මධාරයේ කතේ;

220. උභෝ තප්පුරසා’ති තප්පුරසසඤ්ඤා.

221. අත්තං නස්ස තප්පුරසේ’ති නස්ස අ. න අස්සෝ අනස්සෝ.

එත්ථ

222. සරේ අනි'ති නස්ස අන්.

“නාමානං සමාසෝ”ති සුත්තේ ද්විධාකතේ අයුත්තත්ථානමිපි ක්වචි සමාසෝ. න පුන ගෙය්‍යා අපුනගෙය්‍යා ගාටේතසාදි. එත්ථ ගෙය්‍යේන සම්බන්ධෝ න-සද්දෝ අයුත්තත්ථොපි පුනේන යෝගවිභාග බලා සමස්සතේ.

තයෝ ලෝකා සමාහරා තිලෝකං. එත්ථ

223. සබ්බසාපුබ්බෝ දිගු'ති කම්මධාරයස්ස දිගුසඤ්ඤා.

224. දිගුස්සේකත්තං'ති ඒකත්තං, නපුංසකත්තං ච.

(සමාස කණ්ඩේ විහත්ති සමාසෝ)

තප්පුරිසා'ත්ථේව.

225. අමාදයෝ පරපදේති

දුතියන්තාදයෝ පරපදේති නාමෙති යද සමස්සන්තේ, තද සෝ සමාසෝ තප්පුරිසෝ නාම. ගාමං ගතෝ ගාමගතෝ.

“පස්ස වාසිරිධි ගාමං ගතෝ තිස්සෝ සාවත්ථිං”තසත්‍රායුත්තත්ථතාය න සමාසෝ. තථා'ඤ්ඤානු ඤෙය්‍යං. රඤ්ඤා නතො රාජනතෝ.

කිච්චන්තේති තියෝ අධිකත්ථවචනේ. තබ්බ, අනිය, ණාය, රිච්චප්පච්චයා කිච්චා. ථුතිනින්දත්ථමජ්ඣාරෝපිතත්ථං වචනං අධිකත්ථවචනං. සෝණාලෙය්‍යෝ කුපෝ ඉච්චාදි. සෝණේති යථා ලියිනතේ, තථා පුණ්ණාත්තා ථුති. තේති උච්චිට්ඨිත්තා නින්ද ච. දුධිනා උපසිත්තං හෝජනං දුධිහෝජනං, සමාසපදේනේව උපසිත්තක්‍රියාය කථනා නත්ථේත්ථායුත්තත්ථතා. උපසිත්තසද්දප්පයෝගෝ පුබ්බේව.

කරණෝ තු; අසිනා කලහෝ අසිකලහෝ. බුද්ධස්ස දෙය්‍යං බුද්ධදෙය්‍යං, පරස්සපදං, එත්ථ විහතසලෝපෝ. ඒවං අත්තනෝපදුම්ච්චාදි. චෝරස්මා භයං චෝරභයං. ඒවං බද්ධනමුත්තෝච්චාදි. රඤ්ඤෝ පුත්තෝ රාජපුත්තෝ. “බ්‍රාහ්මණස්ස කණ්භා දන්තා” ඉච්චතු දන්තාපෙක්ඛා ජරිධිති කණ්භේන සම්බන්ධාභාවා න සමාසෝ. යද තු කණ්භා ච තේ දන්තා චේති කම්මධාරයෝ, තද ජරිධි කණ්භදන්තාපෙක්ඛාති බ්‍රාහ්මණකණ්භදන්තා'ති සමාසෝ හෝතේව.

“රඤ්ඤෝ මාගධස්ස ධනං” තසත්‍ර රඤ්ඤෝ'ති ජරිධි ධනමපෙක්ඛතේ, න මාගධං. රාජා ඒව මාගධසද්දේන වුච්චතේ'ති හේද'භාවා සම්බන්ධා'භාවෝ'ති තුල්‍යාධිකරණේන මාගධේන සහ රාජා න සමස්සතේ. ද්විට්ඨෝ හි සම්බන්ධෝ.

රඤ්ඤෝ අස්සෝ පුරිසෝ චේ'තසත්‍ර රඤ්ඤෝ අස්සෝ, රඤ්ඤෝ පුරිසෝ හි ච පච්චේකං සම්බන්ධතෝ සාපෙක්ඛතා අත්ථි'ති න සමාසෝ. “අස්සෝ ච පුරිසෝ චා”ති ද්වන්ද්‍රේ කතේ තු රාජස්සපුරිසාති හෝතේව, අඤ්ඤානපෙක්ඛත්තා. “රඤ්ඤෝ ගරුපුත්තෝ” ඉච්චතු රාජාපෙක්ඛිනෝ'පි ගරුතෝ පුත්තේන සහ සමාසෝ, ගමකත්තා. ගමකත්තමිපි සමාසස්ස නිබන්ධනං. තත්ථ ගරුතෝ පුත්තෝ'ති විග්ගහෝ, ඒවමඤ්ඤානු. රූපේ

සඤ්ඤා රූපසඤ්ඤා. ක්වචි නින්දායං - කුපේ මණ්ඩුකෝ විය කුපමණ්ඩුකෝ. ඒවං නගරකාකෝ ඉච්චාදි. අත්‍රෝපමාය නින්දා ගම්‍යතේ. අන්තෙවාසිකෝ'ත්‍යාදෝ විභත්තසලෝපෝ.

(සමාස කණ්ඩේ අඤ්ඤාපදන්ට සමාසෝ)

226. අඤ්ඤාපදන්ටේසු බහුබිබිති

අප්පධම්මන්තානමඤ්ඤේසං පදනං අත්ටේසු ද්වේ වා බහුති වා නාමානි යද සමසන්නේ, තද සෝ සමාසෝ බහුබිබිති නාම.

ආගතා සමණා යං සෝ ආගතසමණෝ, විහාරෝ. පීතානි ඉන්ද්‍රියානි යේන සෝ පිනින්දියෝ, භගවා. ආතිතෝ අග්ගි යේන සෝ ආතිතග්ගි. අග්‍යාතිතෝ වා'ත්‍යාදෝ යට්ඨිජං විස්සන්සස්ස පරතා. කරණේ තු - පින්නෝ රුක්ඛෝ යේන සෝ පින්නරුක්ඛෝ, එරසු. දින්නෝ සුඛිකෝ යස්ස සෝ දින්නසුඛිකෝ, රාජා. නිග්ගතා ජනා යස්මා සෝ නිග්ගතජනෝ, ගාමෝ. දස බලානි යස්ස සෝ දසබලෝ, භගවා. නත්ථි සමෝ යස්ස සෝ අසමෝ. එත්ථ "අත්තන්තස්සා"ති යෝගවිභාගේන නස්ස අ. පහුතා පිවිතා යස්ස සෝ පහුතපිවිතෝ, මහන්ති පඤ්ඤා යස්ස සෝ මහාපඤ්ඤෝ. ද්විසු

227. ඉත්ථියං භාසිතපුමිත්ථිපුමා'ව වේ'ති

පුමිභාවා'තිදේසා පුබ්බත්තරපදේසු ආර්ථපච්චයානමභාවෝ.

228. ක්වචි සමාසන්තගතානමකාරන්තෝ'ති

අත්තස්ස අත්තං. කාරග්ගහණේන ආ ඉ ව. ඉත්ථියම්චණ්ණන්තා, ත්වන්තේති ව කප්පච්චයෝ'පි. යථා - විසාලං අක්ඛි යස්ස සෝ විසාලක්ඛෝ, පච්චක්ඛධම්මා, සිලෝපෝ. සෝහනෝ ගන්ධෝ යස්ස සෝ සුගන්ධි. බහුකන්තිකෝ, බහුනදිකෝ, සමුද්දෝ. එත්ථ යදුදිනා රස්සෝ. බහුකත්තුකෝ. මත්තා බහවෝ මාතඛිගා යස්මිං තං මත්තබහුමාතඛිගං, වනං. තුලසාධිකරණෝ.

සුවණ්ණස්ස විය වණ්ණෝ යස්ස සෝ සුවණ්ණාවණ්ණෝ. වජිරං පාණිමිති යස්ස සෝ වජිරපාණි. උරසි ලෝමානි යස්ස සෝ උරසිලෝමෝ. එත්ථ විභත්තසලෝපෝ. "අත්ටේසු"ති බහුත්තග්ගහණේන ක්වචි පධම්මන්තානමිපි. සහ හේතුනා යෝ වත්තතේ සෝ සහේතුකෝ, "යදුදිනා" සහස්ස සෝ. සත්ත වා අට්ඨ වා යේ තේ සත්තට්ඨ, මාසා, එත්ථඤ්ඤාපදන්ටෝ වා සද්දස්සත්ටෝ. දක්ඛිණස්සා ච පුබ්බස්සා ච දිසාය යං අත්තරාලං සා දක්ඛිණපුබ්බා, දිසා. භින්නාධිකරණෝ.

අප්පධම්මන්තානන්ති කිං, දේසිතෝ බුද්ධේන යෝ ධම්මෝ.

(සමාස කණ්ඩේ ද්වන්දුසමාසෝ)

229. නාමානං සමුච්චයෝ ද්වන්දෝ

234. සරෝ රස්සෝ නපුංසකේ'ති රස්සෝ.

235. අඤ්ඤාසමා ලෝපෝ ව

අනකාරන්තා අඛයයිභාවා පරා සබ්බා විහත්ති ලුප්පරේ. අධිත්ථි, විහත්තිනමත්තෝ ආධාරාදි. ඉධාධිසද්දෝ ආධාරේ වත්තනේ, අධිත්ථි ඉච්චේතං පදං ඉත්ථිසමිච්චේතමත්ථං වදන්ති.

සමිපං නගරස්ස උපනගරං.

236. අං විහත්තිනමකාරන්තඛයයිභාවා'න

විහත්තිනං ක්වචි අං. ක්වචිති කිං. උපනගරේ. අභාවෝ මක්ඛිකානං නිම්මක්ඛිකං, රස්සෝ. අනුපුබ්බෝ ථේරානං අනුථේරං, අනතික්කම්ම සත්තිං යථාසත්ති. යේ යේ බුඩ්ධි යථාබුඩ්ධිං, විචිජායං. යත්තකෝ පරිච්ඡේදෝ පීචස්ස යාවපීචං, අවධාරණෝ. ආ පබ්බතා ඛේත්තං ආපබ්බතං ඛේත්තං, මරියාදයං. චජ්ජමානා සිමා මරියාද, පබ්බතං විනාත්තත්තෝ. ආ ජලන්තා සිතං ආජලන්තං සිතං, අභිවිධිමිති. ගය්හමානා සිමා අභිවිධි, ජලන්තේන සහේත්තත්තෝ. ආසද්දයෝගේ "ධාතුනාමා"දිනා අපාදනවිධානේනේව වාක්‍යමිපි සිද්ධං. තථාඤ්ඤානු.

"උත්තමෝ විරෝ පචිරෝ" ඉච්චාදෝ පන පුබ්බපදන්ථජ්ජධානන්තාභාවාඛයයිභාවාභාවෝ කම්මධාරයෝ ඒව. ඒවං විසිට්ඨෝ ධම්මෝ අභිධම්මෝ. කුචිජිතං අන්තං කදන්තං. එත්ථ

237. කද කුස්සා'නි සරේ කුස්ස කදදේසෝ.

අජ්ජකං ලවණං කාලවණං, එත්ථ;

238. කාජ්ජත්ථේසු වා'න

කුස්ස කා. ඛනුවචනේනාඤ්ඤානුපි ක්වචි. කුචිජිතෝ පුරිසෝ කාපුරිසෝ, කුපුරිසෝ වා, ඒවමසුරාදි.

පුබ්බපරංගයමඤ්ඤපදන්ථජ්ජධානාඛයයිභාව සමාසෝ;
කම්මධාරයකතජ්ජුරිසා ද්වේ ද්වන්ද්වෝ ව ඛනුඛිබ්බිති ව ඤෙදයා.

(තද්ධිතකණ්ඨේ අපච්චාදෝ)

239. වා ණපච්චේ

ජට්ඨන්තා සද්ද තස්සාපච්චමච්චිචස්මිං අත්ථේ ණෝ වා භෝති. වා'නි වාක්‍යත්ථං. ණේනේවාපච්චත්ථස්ස චුත්තන්තා අපච්චසද්දජ්ජයෝගෝ. "තේසං විහතා" දෝ තේසං ගහණේන විහත්තිලෝපෝ. තථෝත්තරානු.

240. තේසං ණෝ ලෝපං'නි පච්චයානං ණස්ස ලෝපෝ.

241. චුද්ධාදිසරස්ස වා සංයෝගන්තස්ස සණෝ චේ'න

සණාකාරේ පරේ අසංයෝගන්තස්සාදිසරස්ස චුද්ධි.

තස්සාපනිසමේ;

242. අයුචණ්ණානං වායෝ චුද්ධි

අකාරිවණ්ණුවණ්ණානං ආජීම් වුද්ධියෝ හොන්ති, වසද්දේන ක්වචි න.
(සරලෝපාදි) තද්ධිතත්තා නාමමිව කතේ සසාදි.

තද්ධිනාහිධෙය්‍යලිඛිගවිහත්තිවචනා සියුං.
සමුහභාවජා හියෙස් සකත්ථේ ණොස් නපුංසකේ.
තා තු'ත්ථියං නිපාතා තේ ධාදිටංපච්චයන්තකා.
වසිරිධස්සාපච්චං පෝසෝ වාසිරිධෝ, ඉත්ථි වාසිරිධී, නපුංසකං
වාසිරිධං. විකප්පවිධානතෝ තද්ධිතේන සමාසස්සාවචන්තං බාධායානාවා
වසිරිධා පච්චන්ති'පි හෝති.

සාමඤ්ඤද්'හිමතේ සද්දෝ නිද්දිස්සති පුමේන වා,
නපුංසකේන වා'පිති සද්දසත්ථවිදු විදුං.

වා අපච්චේති වාධිකාරෝ.

243. ණායන ණාන වචිජාදිතෝ

වචිජාදිතෝ ගොත්තගණතෝ ණායනෝ ණානෝ ච වා හෝති. අපච්චං
පපුත්තප්පභුති ගොත්තං. කච්චස්සාපච්චං කච්චායනෝ, කච්චානෝ වා.
සංයෝගන්තත්තා න වුද්ධි.

244. ණොයෙස් කත්තිකාදිති'න

ණොයෙස්, විනතාය අපච්චං වේනතෙයෙස් විනතෙයෙස් වා. න පක්ඛේ
වුද්ධි, ණොයෙස්'ති යෝගවිභාගේන "තස්ස දියතේ" ත්‍යත්ථේ'පි ණොයෙස්,
දුක්ඛණා දියතේ යස්ස සෝ දුක්ඛණොයෙස්.

245. අතෝ ණි වා

අකාරන්තතෝ අපච්චේ ණි වා හෝති, පුන වාසද්දේන ණිකෝ,
අකාරන්තා අනකාරන්තා ච ඛෝපි. දුක්ඛි, සක්‍යපුත්තිකෝ, මණ්ඩබ්බෝ,
භාතුබ්බෝ. ද්විත්තං.

246. ණාවෝ පග්වාදිති'න ණාවෝ. මණුනෝ අපච්චං මාණාවෝ.

247. ණෝර විධවාදිතෝ'න ණෝරෝ, සාමණෝරෝ.

(තද්ධිත කණ්ඞේ සංසට්ඨත්ථාදෝ)

248. යේන වා සංසට්ඨං තරති වරති වහති ණිකෝ'න

ණිකෝ. වාකාරේන තේකත්ථේ තේකප්පච්චයා ච. ඝතේන සංසට්ඨෝ
ඝාතිකෝ, ඕදුනෝ. උළුමිපේන තරතිති ඕළුමිපිකෝ, උළුමිපිකෝ වා, න පක්ඛේ
වුද්ධි. සකථේන වරතිති සාකට්ඨකෝ. සිසේන වහතිති සිසිකෝ, න වුද්ධි.

ඉත්ථිලිඛිගතෝ ඵය්‍යකෝ, ණකෝ ච. වම්පායං ජාතෝ වම්පෙය්‍යකෝ.
ඒවං බාරාණාසෙය්‍යකෝ. ණකෝ; කුසිනාරායං වසතිති කෝසිනාරකෝ.
ජනපදතෝ ණකෝ ච, මගධේසු වසති, තේසං ඉස්සරෝ වා මාගධිකෝ.

තජ්ජාතියා විසිරිබත්ථෙ ආජාතියෝ. අස්සජාතියා විසිරිබෝ අස්සාජාතියෝ. ඥෙද්දා - අග්ගන්ති ජාතිතබ්බං අග්ගඤ්ඤං, ද්විත්තං.

249. තමධිතේ තේනකතාදි සන්නිධාන නියෝග සිප්ප හණ්ඩ පිටිකන්ථේසු ව.

තං අධිතේ ඉච්චාදිස්වත්ථේසු ආදිසද්දේන හතාදිසු ව නිකෝ වා හෝති. අනිධම්මමධිතේ'ති ආනිධම්මිකෝ, අනිධම්මිකෝ වා. න පක්ඛේ වුද්ධි. වචසා කතං කම්මං වාචසිකං. ඒවං මානසිකං, එත්ථ; **"ස සරේ වාගමෝ"** තිභානුවත්තිතාදි සද්දේන සාගමෝ. සරීරේ සන්නිධානා වේදනා සාරීරිකා.

ද්වාරේ නියුත්තෝ දෝවාරිකෝ, එත්ථ;

250. මායුනමාගමෝ ධානේ'ති වකාරතෝ පුබ්බේ ඕකාරාගමෝ.

සිප්පන්ති ගීතාදිකලා, විණා අස්ස සිප්පන්ති වේණිකෝ, අනු විණේති විණාවාදනං. ගන්ධෝ අස්ස හණ්ඩන්ති ගන්ධිකෝ, මගේ හන්ත්වා පිටතිති මාගවිකෝ, වකාරාගමෝ. ජාලේන හතෝ ජාලිකෝ, සුත්තේන බද්ධෝ සුත්තිකෝ, වාපෝ අස්ස ආයුධෝති වාපිකෝ, වාතෝ අස්ස ආබාධෝ අත්ථිති වා වාතිකෝ, බුද්ධි පසන්නෝ බුද්ධිකෝ, වත්ථේන කීතං හණ්ඩං වත්ථිකං. කුම්භෝ අස්ස පරිමාණං, තමරහති, තේසං රාසි වා කුම්භිකෝ. අක්ඛේන දිබ්බතිති අක්ඛිකෝ, මගධේසු වසති, ජාතෝති වා මාගධිකෝ ඉච්චාදි.

251. ණ රාගා තේන රත්තං තස්සේදුමඤ්ඤන්ථේසු ව

තේන රත්තං තසාද්‍යන්ථේසු ණෝ වා හෝති. කසාවේන රත්තං කාසාවං. ඒවං නිලං පිතම්චිවාදි. න වුද්ධි, මහිසස්ස ඉදං මාහිසං, සිඛිගං. ඒවං රාජපෝරිසං, එත්ථ **"අයුචණ්ණානඤ්චා"** දෝ පුන වුද්ධිග්ගහණේන උත්තරපදස්ස වුද්ධි. මගධේති ආගතෝ, තනු ජාතෝ, තේසං ඉස්සරෝ, තේ අස්ස නිවාසෝ'ති වා මාගධෝ, කත්තිකාදිති යුත්තෝ කත්තිකෝ, මාසෝ. බුද්ධෝ අස්ස දේවතා'ති බුද්ධෝ. ව්‍යාකරණං අවෙච්ච අධිතේ'ති වෙය්‍යාකරණෝ. එත්ථ **"මායුනමා"**දිනා යකාරතෝ පුබ්බේ ඒ ආගමෝ, යස්ස ද්විත්තං. සගරේති නිබ්බන්තෝ සාගරෝ ඉච්චාදි.

252. ජාතාදිනම්මියා ව

ජාතාදිසු ඉමෝ ඉයෝ ව හෝති, වසද්දේන කියෝ ව. පච්ජා ජාතෝ පච්ජිමෝ, මනුස්සජාතියා ජාතෝ මනුස්සජාතියෝ. අන්තේ නියුත්තෝ අන්තිමෝ, අන්තියෝ. ඒවං අන්ධකියෝ. පුත්තෝ අස්ස අත්ථිති පුත්තිමෝ, පුත්තියෝ. ඒවං කප්පියෝ.

253. තදස්සට්ඨානම්යෝ වේ'ති

ථියෝ, වකාරේන නිතාද්‍යන්ථේ'පි. බන්ධනස්ස ධානං බන්ධනියං, වඛිකමනස්ස හිතං වඛිකමනියං.

254. ආලු තබ්බහුලෝ'ති ආලු. අභිජ්ඣාබහුලෝ අභිජ්ඣාලු.

255. විසේසේ තරතමිස්සිකිශ්ඨිධා

අතිසයන්ථේ තරාදයෝ හොත්ති. අයමේතේසං අතිසයේන පාපෝති පාපතරෝ, පාපතමෝ, පාපිස්සිකෝ, පාපියෝ, පාපිට්ඨෝ වා.

256. චුද්ධස්ස පෝ ඉශ්ඨිට්ඨේසු'න

චුද්ධස්ස ජාදේසේ; “සරලෝපාදෝ” පකතිග්ගහණේන පකත්‍යභාවා ඉස්ස ඒ. පේයෙත්ථ, පේට්ඨෝ. ඒවං.

257. පසත්ථස්ස සෝ චේ'න සාදේසේ සෙයෙත්ථ, සෙට්ඨෝ.

258. තදස්සාත්ථිති වී චේ'න වී. මේධා අස්ස අත්ථිති මේධාවී. ඒවං.

259. තපාදිතෝ සි'න සී, ද්විත්තං, තපස්සි.

260. දණ්ඩාදිතෝ ඉත ථ'න ඉකෝ, ථ ව. දණ්ඩිකෝ, දණ්ඩි.

261. ගුණාදිතෝ වන්තු'න වන්තු. ගුණවා, පඤ්ඤවා. යදදිනා රස්සෝ.

262. සත්‍යදිති මන්තු'න මන්තු. සතිමා, භානුමා.

263. ආයුස්සකාරාස්මන්තුමිති'න උස්ස අස්. ආයස්මා.

264. සද්ධාදිතෝ ණ ඉති ණෝ. සද්ධෝ.

265. තප්පකතිවචනෝ මයෝ'න

මයෝ. සුවණ්ණේන පකතං සෝචණ්ණමයං, සුවණ්ණමයං වා. පක්ඛේ - යදදිනා චුද්ධි.

266. ඒතේසමෝ ලෝපේ

විභත්තිලෝපේ මනාදිනමන්තස්ස ඕ හෝති. මනෝමයං.

(තද්ධිත කණ්ඨේ සඛ්ඛ්‍යාතද්ධිත)

සඛ්ඛ්‍යාපුරුණෝ ත්‍යධිකාරෝ.

267. ද්විතිති තියෝ'න තියො.

268. තියේ දුතාපි චේ'න

ද්විතිතං දුතා. ද්විත්තං පුරුණෝ දුතියෝ, ඒවං තතියෝ.

269. චතුර්විංශික රිද්මය රිද්මය. චතුර්විංශික, ජම්බුකය.

[illegible]

එතුන්ට්ඳුරියතනිශානං අඩ්චූපපදේන සහ අඩ්චුබ්බි දිවම්බ
දියම්බාවම්බනිසා නොන්නි. අධිස්මෙණ ඵලත්ථෝ අඩ්චුබ්බිසෝ, අධිස්මෙන ත්‍රයෝ
දිවම්බිසෝ, දියම්බිසෝ වා, අධිස්මෙන තනියෝ අඩ්ඪතිග්යෝ.

අක්ක

271. සවිධිසාපුරණයේ මෝ'රි

මෝ, පඤ්චමෝ. ඉන්ටියං පඤ්චන්තං පුරණි පඤ්චමි.

ඒකෝ ච දස චාති ද්වන්දෝ කන්;

272. දිවේකරියානමාකාරේ චා

සබ්බසානේ උත්තරපදේ දිවිඵ්කභට්ඨඉච්චේතේසමන්තස්ස ආ හෝති. ඵ්කාදස පඤ්චිච. ඵම්මං දිවාදස.

အသွင်အပြင် ချစ်ဆုံး ဘေ့ ဟု ခေါ်ဝေါ်ကြသည်။

273. ပီသာငိုဏော် ငုဆ ၀ ဆဃိဓာဏော်’၍ ငုဆဃဉ်ဇေ ငုဆိဆ ၀ဝံ.
ဏော်ဃ.

274. ဗဟုပဗဋ္ဌဏိယ ဇ္ဈောပေါ ကုတ်ဘဝဗဒ္ဓိဝိဇ္ဇာ ဗြဟ္မောဒိ

အသံ’စ် ငါးနှစ်နှင့် ဘုန်းမ လေးဦး ငါးနှစ် ငါး ငါး ငါးနှစ်.

275. දුසේ සෝ නිව්වැද්වේ'නි පස්ස සෝ ආදේසේ.

276. ဣ ငှာအံ'ဝိ ငဆငံဇေ ငဆံ ဇေ. ဆောဇဆ, ဗဝိသိဝံဆ.

277. විසතිදසේසු බා දිවිස්ස තු'ති

ද්විස්ස බා. බාවිසති, ඒකාදසන්තං පුරණෝ ඒකාදසමෝ.

278. ဗိုဏ်းသိင်္ခာရ ဝိသုဒ္ဓိသင်္ဂဟ ၏ ဝိသုဒ္ဓိသင်္ဂဟ ဝိသုဒ္ဓိသင်္ဂဟ

279. နို့ဗာငိုတော် ဆော်'ဖော်နတ်ပေါ် ခေါ်'စိ

කෝ, දිවේ පරිමාණානි අස්සේනි දිවිකං. ඵ්වං නිකාදි.

280. සමුහන්ථේ කණ්ණා චේ'ති

කණි ච, තෝ ච. මනස්සානං සමුචෝ මානස්සකෝ, මානස්සෝ චා.

ශ්‍රේ කතෝ:

281. කඩලානමියුවා සරේ වා'නිහ

වාකාරේන ඉස්ස අයාදේසේ; ද්වයං, තයං. ඵ්වං

282. ගාමජනබන්ධුසභායාදිති තා'ති තා. ගාමතා, නාගරතා.

(තද්ධිත කණ්ඩේ භාවතද්ධිත)

283. ණ්‍යත්තතා භාවේ තු

භාවත්තේ ණ්‍යත්තතා හොත්ති. තුසද්දේන ත්තනෝ ව. සකත්ථාදිසු'පි ණොස්ස, සකත්තේ තා ව.

හොත්තසස්මා සද්දඤ්ඤානි, භාවෝ සෝ සද්දචුත්තියා;
නිමිත්තභූතං නාමඤ්ච, ජාතිදබ්බං ක්‍රියා ගුණෝ.

යථා; චන්දස්ස භාවෝ චන්දත්තං. ඉහ නාමවසා චන්දසද්දෝ චන්දද්දබ්බේ චත්තතේ, නිමිත්තස්ස රූපානුගතං ව ඤ්ඤානං. ඒවං මනුස්සත්තන්ති මනුස්සජාතිවසා. යදදිනා ඊස්ස රස්සේ; දණ්ඩත්තන්ති දණ්ඩද්දබ්බසම්බන්ධා. පාචකත්තන්ති පචනක්‍රියාසම්බන්ධා. නිලත්තන්ති නිලගුණවසා. ඒවං ණ්‍යාදිසු'පි යථායෝගං ඤෙය්‍යං.

ණොස්ස.

284. අවණ්ණෝ යේ ලෝපඤ්ච

යේ පථේ අවණ්ණෝ ලූප්‍යතේ, චකාරේන ඉකාරෝපි.

285. යවතං තලණාදකාරානං බ්‍යඤ්ජනානි චලඤ්ජ-කාරත්තං'ති

යකාරයුත්තානං තාදිනං වාදයෝ, කාරග්ගහණේන සකපහමාදිතෝ පරයකාරස්ස පුබ්බේන සහ ක්වචි පුබ්බරූපඤ්ච, ද්විත්තං. පණ්ඩිච්චං, කෝසල්ලං, සාමඤ්ඤං, සෝහජ්ජං, පෝරස්සං, නේපක්කං, සාරූප්පං, ඕසබ්බං, ඕපම්මං.

286. ආත්තං ව

ඉඋ ඉච්චේසං ආ හෝති, රිකාරාගමෝ ව යානේ. සරලෝපාදිනා ඉලෝපෝ. ඉසිනෝ භාවෝ ආරස්සං. ඒවං මුද්‍රතා. අරහතා. න්තස්ස යදදිනා ලෝපෝ. පුට්ඨජනත්තනං. අකිඤ්චනමේව ආකිඤ්චඤ්ඤං. කුණ්ඩනියා අපච්චං කොණ්ඩඤ්ඤෝ, එත්ථ වුද්ධාදෝ වාකාරේන සංයෝගන්තස්සාපි වුද්ධි. පදය නිතං පජ්ජං. ධනාය සංචත්තනිකං ධඤ්ඤං. සතිතෝ සම්භූතං සච්චං. ඉලෝපෝ, ද්විසු (තිසු) න වුද්ධි. දේවෝ ඒව දේවතා.

287. ණ විසමාදිති'ති

භාවේ ණෝ. වේසමං. උජුනෝ භාවෝ අජ්ජවං. එත්ථ උස්ස ආත්තේ පරාකාරස්ස යදදිනා අවෝ.

288. රමණීයාදිතෝ කණි'ති කණි. මානුඤ්ඤකං.

289. විභාගේ ධා වේ'න

ධා, වකාර්ථන සෝප්පව්වයෝ ව. ඒකේන විභාගේන ඒකධා, නිපාතන්තා සිලෝපෝ. පදවිභාගේන පදසෝ.

290. සබ්බනාමේනි පකාරවචනෝ තු ටා'න

ටා, තුකාර්ථන ටන්තා ව. සබ්බෝ පකාරෝ, සබ්බේන පකාර්ථන වා සබ්බටා. ඒවං අඤ්ඤටන්තා.

291. කිමිමේනි ටං'න

ටං, කාදේසේ; කටං. ඉ ආදේසේ; ඉත්ටං, ටන්ති යෝගවිභාගේන ටං-බහුත්ටං.

අමලිනං මලිනං කරෝතිතසාද්‍යන්තේ; අභූතතබ්බභාවේ ගම්‍යමානෝ කර්මයෝගේ සති නාමතෝ යදදිනා ඊප්පව්වයෝ, මලිනිකරෝති, සේතං. අහස්මනෝ හස්මනෝ කරණන්ති හස්මිකරණං, කට්ඨස්ස. අමලිනෝ මලිනෝ භවතිති මලිනිභවති, සේතෝ. ඊප්පව්වයන්තෝ'පි නිපාතෝ. අභූතතබ්බභාවේ'ති කිං? සටං කරෝති, සටෝ භවති. කර්මයෝගේ'ති කිං? අමලිනෝ මලිනෝ ජායතේ.

අවත්ථාවතෝ'වත්ථායා'භූතස්සඤ්ඤාය වත්ථුනෝ.
තායා'වත්ථාය භවනං අභූතතබ්බභාවං විදුං.

(ආබ්‍යාත කණ්ඩේ වත්තමානා විභන්ති)

පච පාකේ. පච ඉති ධීතේ:

292. භුවාදයෝ ධාතවෝ

භුඉච්චාදයෝ සද්ද ධාතවෝ නාම.

293. ධාතුස්සන්තෝ ලෝපෝ'නේකසරස්සේ'න

සව්වි ධාතුවන්තස්ස ලෝපෝ.

294. ධාතුලිඛිගේනි පරාප්පව්වයා'න

ධාතුමිහා'නේකප්පව්වයප්පසඬිගේ වන්තිවිජාතෝ.

295. වත්තමානා ති අන්ති සි ට මි ම - තේ අන්තේ සේ විතේ ඒ මිතේ'න ත්‍යදිනං වත්තමානසඤ්ඤා.

කාලේ'ති අට්ඨවිභන්තිවිධානේ සබ්බතථ වත්තතේ.
කාලෝ'තිවත්තමානානාගතක්‍රියලක්ඛණෝ,
පච්චුප්පන්තෝ මතෝ කාලෝ ආරද්ධා'නිරිඨිතේ ක්‍රියේ.

ක්‍රියාසන්තානවිච්ඡේදේ කාලෝ'තිතෝති ගම්‍යතේ,
අනාගතෝ අනාරම්භේ ක්‍රියාය තු පතියතේ.

අද්දබ්බහුතං කත්තාදිකාරකග්ගාමසාධියං,
පදුතං කත්තුකම්මට්ඨං ක්‍රියමිච්ඡන්ති තබ්බිදු.

296. වත්තමානා පච්චුප්පන්නේ

පච්චුප්පන්නේ කාලේ වත්තමානාවිහත්ති හෝති.

තස්සාපනියමේ;

297. අට්ඨප්පබ්බාති විහත්තිනං ඡ පරස්සපදුති

අට්ඨවිහත්තිනං යාති යාති ප්‍රබ්බාති ඡ පදුති තාති තාති පරස්සපදුති නාම.

298. කත්තරි පරස්සපදුං'ති පරස්සපදුං.

තස්සාපනියමේ;

299. ද්වේ ද්වේ පධමමජ්ඣමුත්තමපුරසා

අට්ඨවිහත්තිසු පරස්සපදුනමත්තනෝපදුනං ච ද්වේ ද්වේ පදුති පධම මජ්ඣමඋත්තමපුරසා නාම. යථා; ති අන්ති ඉති පධමෝ පුරසෝ. සි ට ඉති මජ්ඣමෝ. ම ම ඉති උත්තමෝ. අත්තනෝපදේසු'පි, තේ අත්තේ ඉති පධමෝ. සේ විහේ ඉති මජ්ඣමෝ. ඒ මිහේ ඉති උත්තමෝ. තථූපරි.

300. නාමමිති පයුජ්ජමානේ'පි තුලුකාධිකරණෝ පධමෝ

තුලුකාධිකරණාහුතේ නාමමිති පයුජ්ජමානේ'පි අප්පයුජ්ජමානේ'පි පධමෝ පුරසෝ හෝති. තස්සාපනියමේ; ඒකමිති වත්තබ්බේ ඒකවචනං'ති. කත්තරීති විකරණා විධානේ සබ්බතථ වත්තනේ.

301. භුවාදිතෝ අ

භු ඉව්වාදිති ධාතුනි කත්තරි වත්තමානාපඤ්චමිතියත්තනි ස්වප්පච්චයෝ හෝති. ඒවං යාදිවිකරණා.

ප්‍රබ්බාපරභාගට්ඨානා භින්නා ධාතුවිහත්තියෝ,
නිස්සාය පච්චයා හොන්ති යේ තේ විකරණා සියුං.

සෝ ඕදුනං පචති. බහුමිති වත්තබ්බේ බහුවචනං අන්ති. සරලෝපාදි. තේ පචන්ති.

පයුජ්ජමානේ'පි තුලුකාධිකරණෝ'ති වාධිකාරෝ

302. තුමිහේ මජ්ඣමෝ

තුලුකාධිකරණෝ තුමිහේ පයුජ්ජමානේ'පි අප්පයුජ්ජමානේ'පි මජ්ඣමෝ පුරසෝ හෝති. ත්වං පචසි, තුමිහේ පචථ.

303. අමිහේ උත්තමෝ

තුලසාධිකරණේ අමිතේ පයුජීපමානේ'පි අප්පයුජීපමානේ'පි උත්තමෝ පුරිසෝ හෝති.

304. අකාරෝ දිඝං නිමිමේසු

හතාදි ස්වකාරස්ස දිඝෝ හෝති. අහං පචාමි, මයං පචාම.

305. පරාන්තරානොපදානි

අට්ඨවිභත්තිනං යාති යාති පරාති ඡ පදානි තාති තාති අන්තනොපදානි නාම.

306. කත්තර වේ'න

අන්තනොපදානි. සේසං පුබ්බේ'ව. සෝ පචතේ, තේ පචන්තේ, තචං පචසේ, තුමිතේ පචචිතේ, අහං පචේ, මයං පචාමිතේ.

307. අන්තනොපදානි භාවේ ච කම්මනි

භාවේ කම්මනි ච අන්තනොපදානි භොන්ති.

308. භාවකම්මේසු යෝ'න යෝ.

309. තස්ස චචග්ගයකාරචකාරත්තං සධාත්තත්තස්ස

තස්ස යජ්ජච්චයස්ස ධාත්තත්තේන සහ යථාසම්භවං චචග්ගයවා භොන්ති. ඉධ ධාත්තත්තස්ස චචග්ගාදිත්තා තාදිසේ කතේ ද්විත්තං.

310. අන්තනොපදානි පරස්සපදත්තං

අන්තනොපදානි කච්චි පරස්සපදත්තං යන්ති. තේන තයා මයා වා සෝ ඕදනෝ පච්චති, පච්චතේ වා. තේ පච්චන්තේ, පච්චසේ, පච්චචිතේ, පච්චේ, පච්චාමිතේ.

භාවේ භුසත්තයං. ඉධ භාවෝ කාරකාමිස්සෝ සුද්ධෝ ධාත්තත්තෝ. තස්සේකත්තා ඒකච්චනමේව. තං ච පඨමපුරිසේ ඒව හෝති. තේන තයා මයා වා භුයතේ. තස්ස තච මම වා සම්පති භවනං'ත්තත්තෝ.

ආබ්භාතපච්චයා සබ්බේ භවෙය්‍යං සාධනත්තයේ,
කත්තා කම්මඤ්ච භාවෝ ච සාධනානිධි චුච්චරේ.

සකම්මකම්මා ධාතුම්මා කත්තුකම්මේසු භොන්ති තේ,
න භාවේ කම්මරංගිතම්මා කත්තුභාවේසු නාපරේ.

කම්මාවචනිච්ඡායං න විරුජ්ඣති සකම්මකා,
භාවේ'පි තං යථා ගේතේ දේවදත්තේන පච්චතේ.

සන්තම්පි චත්තුම්ච්ඡා න කථාප්‍රසසන්තම්පි සා භවේ,
තං යථා'නුදරා කඤ්ඤ සමුද්දෝ කුණ්ඩිකා'ති ච.

උපසග්ගවසා කෝචි අකම්මෝ'පි සකම්මකෝ,

යථා'නිභූයතේ රාගෝ තාපසේන මහිද්ධනා.

කත්තුචාවිති ධාතුමිති යස්මිං කම්මං ගවෙස්සතේ,
සකම්මකෝ'ති සෝ ඥෙදයෙස් තබ්බිරුද්ධෝ අකම්මකෝ.

තථාහි, සෝ පචතීති චුත්තේ පාකක්ඛියාය සම්බන්ධියමානං කිං තන්ති
ඕදනාදිකං කම්මං ගවෙස්සතේ. සෝ භවතීති චුත්තේ තු භවනක්ඛියාය
සම්බන්ධියමානං කිං තන්ති න කිඤ්චි'පි කම්මං ගවෙස්සතේ.
තාදිසසද්දසත්තිස්සභාවාභාවා. තථා'ඤ්ඤානු.

(ආබ්‍යාත කණ්ඨෙ පඤ්චමි විභත්ති)

**311. පඤ්චමි තු අන්තු හි ට මි ම - තං අන්තං ස්සු
විහෝ ඒ ආමසේ'ති** චාදිනං පඤ්චමිසඤ්ඤා.

312. ආණ්‍යාසිට්ඨේ'නුත්තකාලේ පඤ්චමි

ආණ්‍යත්තස්තරේ ච ආසිට්ඨත්තරේ ච ගම්‍යමානේ පච්චුප්පන්තේ
කාලභේදමනාමසිචා චා පඤ්චමි හෝති.

නියෝගං පඤ්ඤා ආණ්‍යන්තිං ආසිට්ඨං ඉට්ඨපත්ථනං,
අනුත්තකාලේ සාමිපේ චුත්තෝකාලෝ'ධ ඉච්ඡිතෝ,
අචුත්තෝ චා ගහේතබ්බෝ පච්චුප්පන්තාදිභේදතෝ.

අප්පච්චයෝ - පචතු, පචන්තු.

313. හි ලෝපං චා'ති

නිස්ස ලෝපෝ චා. පච - පචාහි පක්ඛේ දිසෝ - පචථ, පචාමි, පචාම.
අත්තනෝපද්දේ පචනං - පචන්තං, පචස්සු - පචවිහෝ, පචේ - පචාමසේ.
කම්මති පච්චනං ඉච්චාදි. කත්තුසමං යෝ'ව විසේසෝ. භාවේ භූයතං.
ඉතෝපරං කම්මභාවේසු නයානුසාරේන ඥෙදය්‍යං.

(ආබ්‍යාත කණ්ඨෙ සත්තමි විභත්ති)

**314. සත්තමි ඵය්‍ය ඵය්‍යුං ඵය්‍යාසි ඵය්‍යාථ ඵය්‍යාමි
ඵය්‍යාම - ඒථ ඒරං ඒටෝ ඵය්‍යවිහෝ ඵය්‍යං
ඵය්‍යාමිහේ'ති** ඵය්‍යාදිනං සත්තමිසඤ්ඤා.

315. අනුමතිපරිකප්පත්ථේසු සත්තමි

අනුමත්තස්තරේ පරිකප්පත්ථේ ච අනුත්තකාලේ සත්තමි හෝති.

යං කිඤ්චි කත්තුමිච්ඡන්තමඤ්ඤෝ යදනුමඤ්ඤති,
සා'නුමති පරිකප්පෝ කත්තබ්බාතිච්ඡයෝ මතෝ.

යදුදිනා එයසස්ස ඒ ආදේසෝ වා; පචේ, පචෙය්‍ය - පචෙය්‍යං. පචෙය්‍යාසි - පචෙය්‍යාථ. පචෙය්‍යාමි - පචෙය්‍යාම. අත්තනෝපදේ පචේට් - පචේරං. පචේටෝ - පචෙය්‍යචිහෝ. පචෙය්‍යං - පචෙය්‍යාමිහේ. පඤ්චමිසත්තමිත්තායං පුබ්බාවරියසඤ්ඤා.

(ආබ්‍යාත කණ්ඩේ පරොක්ඛා විහත්ති)

316. පරොක්ඛා අ උ ඒ ත්ට අ මිහ - ත්ට ටේ ත්ටෝ විහෝ ඉ මිහේ’ති අඉත්තාදිනං පරොක්ඛාසඤ්ඤා.

317. අපච්චක්ඛේ පරොක්ඛාතිතේ

අක්ඛමිඤ්ඤං තන්තිස්සිතං පච්චක්ඛං න පච්චක්ඛං අපච්චක්ඛං. තස්මිං අපච්චක්ඛේ අතිතේ කාලේ පරොක්ඛා හෝති.

318. කචවාදිවණ්ණානමෙකස්සරානං ද්වේනාවෝ’ති

ස්සස්සරස්ස ආදිස්ස ද්විත්තං. පපච, පපචු, පපචේ.

319. ඉකාරාගමෝ අසබ්බධාතුකමිති

බ්‍යඤ්ජනාදෝ අසබ්බධාතුකමිති ඉ ආගමෝ. නියත්තනී පඤ්චමි සත්තමි චත්තමානා සබ්බධාතුකං තදුඤ්ඤේ අසබ්බධාතුකං. පපචිත්ථ, පපච, පපචිමිහ. අත්තනෝපදේ පපචිත්ථ, පපචිථේ, පපචිත්ථෝ, පපචිචිහෝ, පපචි, පපචිමිහේ.

(ආබ්‍යාත කණ්ඩේ නියත්තනී විහත්ති)

320. නියත්තනී ආ උ ො මි ත්ට අ මිහා - ත්ට තුටුං සේ විහං ඉං මිහසේ’ති ආ ආදිනං නියත්තනීසඤ්ඤා.

අපච්චක්ඛෙ අතිතේ’ත්ථේච.

321. නියෝප්පභුති පච්චක්ඛේ නියත්තනී

නියෝප්පභුති පච්චක්ඛේ වා අපච්චක්ඛේ වා අතිතේ කාලේ නියත්තනී හෝති.

322. අකාරාගමෝ නියත්තනප්පනිකාලාතිපත්තිසු’ති

ධාතුතෝ පුබ්බේ කචි අකාරාගමෝ. අපචා, අපචු, අපචෝ, අපචත්ථ, අපච, අපචමිහා. අත්තනෝපදේ අපචත්ථ, අපචත්ථුං, අපචසේ, අපචචිහං, අපචිං, අපචාමිහසේ.

(ආබ්‍යාත කණ්ඩේ අප්පත්තනී විහත්ති)

**323. අප්පතනි ඊ උං ඕ ත්ථ ඉං මිහා - ආ උභ සේ විහං
අ මිහේ'**නි ඊ ආදිනං අප්පතනිසඤ්ඤා.

අතිතේ'ත්ථේව.

324. සමිපේ'ප්පතනි

අප්පප්පහුති සමිපේ අතිතේ කාලේ අප්පතනි හෝති. අපච්චි, යදදිනා
රස්සේ අපච්චි. අකාරාගමාභාවේ, පච්චි.

325. සබ්බතෝ උං ඉංසු

සබ්බධාතුති උංවිහන්තිස්ස ඉංස්වාදේසෝ වා හෝති. අපච්චංසු, අපච්චං,
අපචෝ. ඉකාරාගමෝ අපච්චත්ථ, අපච්චං, අපච්චිමිහා. අත්තනෝපදේ අපචා,
අපච්ච, අපච්චස්සේ, අපච්චිවිහං, අපච්ච, අපච්චිමිහේ.

පච්චිමෝ'තිතරන්තියා යාමෝ අද්ධමමුස්ස වා,
කාලෝ සියා'ත්තප්පතනෝ වෙය්‍යාකරණාදස්සනං.

(ආබ්‍යාත කණ්ඨේ හවිස්සන්ති විහන්ති)

**326. හවිස්සන්ති ස්සති ස්සන්ති ස්සසි ස්සථ ස්සාමි
ස්සාම - ස්සතේ ස්සන්තේ ස්සසේ ස්සච්චේ ස්සං
ස්සාමිහේ'**නි ස්සත්තාදිනං හවිස්සන්තිසඤ්ඤා.

327. අනාගතේ හවිස්සන්ති

අනාගතේ කාලේ ගම්‍යමානේ හවිස්සන්ති විහන්ති හෝති. ඉකාරාගමෝ.
පච්චිසති - පච්චිසන්ති, පච්චිසසි - පච්චිසථ, පච්චිසාමි - පච්චිසාම.
අත්තනෝපදේ පච්චිසතේ - පච්චිසන්තේ, පච්චිසසේ - පච්චිසච්චේ, පච්චිසං
- පච්චිසාමිහේ.

(ආබ්‍යාත කණ්ඨේ කාලාතිපත්ති විහන්ති)

**328. කාලාතිපත්ති ස්සා ස්සංසු ස්සේ ස්සථ ස්සං
ස්සාමිහා - ස්සථ ස්සිංසු ස්සසේ ස්සච්චේ ස්සං
ස්සාමිහසේ'**නි ස්සාදිනං කාලාතිපත්තිසඤ්ඤා.

329. ක්‍රියාතිපන්නේ'තීතේ කාලාතිපත්ති

ක්‍රියාතිපන්නමත්තේ අතිතේ කාලේ කාලාතිපත්ති හෝති.

විරුද්ධසන්තිධානා වා හේතුචේකල්ලතෝ'පි වා,
ක්‍රියායාහවනං යන්නං ක්‍රියාතිපන්නමිච්ඡිතං.

අකාරිකාරාගමෝ. සචේ තබ්බිරුද්ධං න භවෙය්‍ය තදුපකරණං වා
ලහේටි. ඔදුනං අපච්ඡිකා - අපච්ඡිකංසු, අපච්ඡිකේ - අපච්ඡිකංසං, අපච්ඡිකංසං -
අපච්ඡිකමිහා. අත්තනෝපදේ අපච්ඡිකංසං - අපච්ඡිකංසංසු, අපච්ඡිකංසේ -
අපච්ඡිකංසංසං - අපච්ඡිකංසංසමිහසේ.

(ආබ්‍යාත කණ්ඩේ භූවාදි)

පචන්තං පයෝජයතිත්‍යත්තේ.

330. ධාතුනි ණෝ ණය ණාපේ ණාපයා කාරතානි හේතවත්තේ

හේතවත්තේ ගම්‍යමානේ ධාතුනි ණෝආදයෝ හොන්ති තේසං
කාරතසඤ්ඤා ච.

331. කාරතානං ණෝ ලෝපං'නි ණ ලෝපෝ.

332. අසංයෝගන්තස්ස චුද්ධිකාරතේ'නි චුද්ධි.

333. ධාතුප්පච්චයේනි විහත්තියෝ

ධාතවත්තේ නිද්දිරිදේනි ඛාදිකාරතන්තේනි පච්චයේනි විහත්තියෝ
හොන්ති ත්‍යාදයෝ. පාවේනි. පරලෝපේ. පාවෙන්තිත්‍යාදි. අරිධිවිහත්තිසු
ඤ්ඤායං.

අකම්මකා'පි හේතවත්තප්පච්චයන්තා සකම්මකා,
තං යථා භික්ඛු භාවේනි මග්ගං රාගාදිදුසකං.

(ආබ්‍යාත කණ්ඩේ රුධාදි)

රුධි ආචරණෝ. අ ඉත්තේව.

334. රුධාදිතෝ නිග්ගහිතපුබ්බං ච

රුධාදිනි කත්තරි අප්පච්චයෝ හෝති ධාතවන්තා පුබ්බේ බ්‍යද්දවාගමෝ
ච. රුන්ධති, රුන්ධන්තිත්‍යාදි. අරිධිවිහත්තිසු හේතවත්තේ ච ඤ්ඤායං. තදුපරි.

(ආබ්‍යාත කණ්ඩේ දිවාදි)

දිවු කිප්පාදිමිති.

335. දිවාදිතෝ යෝ'නි කත්තරි යෝ.

තස්සේත්‍යාදි. පුබ්බරුපන්ත්තේව.

336. යථා කත්තරි ච

යථා භාවකම්මේසු යප්පච්චයස්සාදේසෝ හෝති තථා කත්තරිපිති
යකාරස්ස පුබ්බරුපෝ වෝ. ද්විත්තේ. “චෝ ධස්ස වේ”ත්‍යත්‍ර චකාරේන
බද්ධයං. දිබ්බති, දිබ්බන්තිත්‍යාදි.

(ආබ්‍යාත කණ්ඩේ ස්වාදි)

සු සවණේ.

337. ස්වාදිතෝ ණුණා උණා වේ’ති කත්තර ණුවාදයෝ.

338. අඤ්ඤදසු වේ’තිහ

චකාරේන ණුස්ස වුද්ධි. සුණෝති. උලෝපෝ. සුණන්තිතයාදි.

(ආබ්‍යාත කණ්ඩේ කියාදි)

කි දබ්බවිනිමයේ.

339. කියාදිතෝ ණා’ති කත්තර ණා. යදදිනා ඊස්ස රස්සේ. කිණාති, කිණන්තිතයාදි.

(ආබ්‍යාත කණ්ඩේ ගහාදි)

ගහ උපාදයෝ.

340. ගහාදිතොප්පණ්හා’ති කත්තරප්පණ්හා ව.

341. ගහස්ස ඤෙප්පේ’ති සේ ආදේසේ. ඤෙප්පති.

342. හලෝපෝ ණ්හාමිති’ති ධාතවන්තස්ස හස්ස ලෝපෝ. ගණ්හාති, ගණ්හන්තිතයාදි.

(ආබ්‍යාත කණ්ඩේ තනාදි)

කර කරණේ.

343. තනාදිතෝ ඕයිරා

තනු ඉච්චේවමාදිති ධාතුති කත්තර ඕයිරා හොන්ති. කරෝති. යදදිනා ධාතුරස්ස ලෝපෝ. කයිරති.

344. උත්තමෝකාරෝ වේ’ති ඕස්ස උත්තං වා.

345. කරස්සකාරෝ වේ’ති

ධාතවකාරස්ස උත්තං වා. රලෝපෝ. උස්ස වෝ. ද්විත්තේ. බද්ධියං. කුබ්බන්ති, කරොන්ති වා. අත්තනෝපදේ කුරුතේ, කුබ්බන්තේ ඉච්චාදි.

කම්මේ යෝ.

346. ඉවණ්ණාගමෝ වා’ති

ඉට්ඨ ආගමෝ වා. යස්ස ද්විත්තේ කරියන්තේ කරියන්තේ. පක්ඛේ රලෝපෝ. කයන්තේ.

වා’ත්ථේව.

347. කරස්ස කාසත්තමප්පතනිමිති

අප්පතනිමිති පරේ කරස්ස කාසාදේසෝ වා හෝති. යදදිනා ඊස්ස රස්සේ. අකාසි, අකරි. අකාසුං, අකරුං ඉච්චාදි.

ලෝපෝ හවිස්සන්තිමිති ස්සස්සේත්ථේව.

348. කරස්ස සප්පච්චයස්ස කාහෝ'ති

කරස්ස කාහෝ ස්සස්ස ලෝපෝ ච වා. කාහති, කරස්සතිතසාදි.

(ආබ්‍යාත කණ්ඨි වුරාදි)

වුර ටෙයෙය් - කාරිතාතිත්ථේව.

349. වුරාදිතෝ ණොණායා

වුරාදිති ණොණායා විකරණා හොන්ති තේසං කාරිතසඤ්ඤා ච. ණාලෝපෝ වුද්ධි. චෝරේතිතසාදි.

(ආබ්‍යාත කණ්ඨි නාමධාතු)

හොත්තුමිච්ඡතිතසත්ථේ භුජ, පාලනබිහසවහරණොසු ඛජසා වා'ත්ථේව.

350. භුජසසහරසුපාදිති තුමිච්ඡත්ථේසු ච

භුජාදිති තුමන්තසතිතේසු ඉච්ඡත්ථේසු ඛජසා වා හොන්ති. "කචාදිවණ්ණානමේකස්සරානං ද්වේහාවෝ"ති සස්සරස්ස ආදිස්ස ද්විත්තං.

351. පුබ්බෝ'බ්භාසෝ'ති ද්විත්තේ පුබ්බස්ස අබ්භාසසඤ්ඤා.

352. දුතියවතුත්ථානං පඨමතතියා'ති

අබ්භාසස්ස චතුත්ථස්ස හස්ස තතියෝ බෝ.

353. කෝ ඛේ චේ'ති

ධාතවන්තස්ස කෝ. බ්‍රහ්මක්ඛසද්දතෝ "ධාතුප්පච්චයේති විහත්තියෝ"ති චුත්තත්තා'තසාදි. බ්‍රහ්මක්ඛති, බ්‍රහ්මක්ඛන්තිතසාදි.

ඒවං සස අදුනේ. ජේ, ද්විත්තාදි.

354. කචග්ගස්ස චචග්ගෝ'ති

අබ්භාසස්ස සස්ස කෝ. දුතියාදිනා කධස්ස තතියෝ ජෝ.

355. අන්තස්සිවණ්ණාකාරෝ වා'ති අබ්භාසන්තස්ස ඉ.

356. ඛසඤ්ජනන්තස්ස චෝ ජප්පච්චයේසු වා'ති

ධාතවන්තස්ස චෝ. පිඝච්ඡති.

හර හරණෝ.

357. හරස්ස ගිං සේ'ති

ගිං. හස්ස ජෝ'ති ජෝ. පිගිංසති. තුමිච්ඡත්ථේස්විති කිං? භුඤ්ජනමිච්ඡති. අට්ඨච්චිතතිසු හේතවත්ථේ ච කෙදය්‍යං. තථුපරි.

පබ්බතමිච අත්තානමාවරති කරෝතිතසත්ථේ.

358. ආය නාමනෝ කත්තුපමානාදුවාරේ

උපමිසතේ'නේනේත්තප්පමානං. කත්තුස්ස උපමානමිහා
දුතියන්තානාමමිහා ආචාරත්ථේ ආයෝ හෝති. තේසං ගහණේන
විහත්තිලෝපෝ. සරංලෝපාදි. පඛිබතාය සද්ද පුඛිබේව'තසාදි. තථුපරි.
පඛිබතායති යෝගි.

පුත්තමිවාචරතිත්තත්ථේ.

359. ඊයුපමානා ව

උපමානමිහා දුතියන්තා නාමමිහා ආචාරත්ථේ ඊයෝ හෝති. පුත්තියති
සිස්සං ගරු.

අත්තනෝ පත්තමිවිචතිත්තත්ථේ.

360. නාමමිහා'ත්තිවිජත්ථේ

නාමමිහා දුතියන්තා අත්තනෝ ඉච්ජත්ථේ ඊයෝ හෝති. පත්තියති
තික්ඛු.

කාරිනානිත්ථේව.

361. ධාතුරූපේ නාමස්මා ණයෝ ව

ධාතුරූපෝ ධාතුවත්ථෝ සෝ ව විසුද්ධෝ හෝතිත්තසාදි. ධාතුරූපේ සති
සසාද්දන්තා නාමනෝ ණයෝ හෝති කාරිතසඤ්ඤා ව. විසුද්ධා හෝතිති
විසුද්ධයති, රත්ති. දුල්හං කරෝතිති දුල්හයති, විහයං මුනි. හත්ථිනා
අතික්කමතිති අතිහත්ථයතිත්තසාදි. අතිපුඛිබෝ.

යං තිකාලං තිපුරිසං ක්‍රියාවාවි තිකාරකං,
අත්තිලිඛිගං ද්විවචනං තද'ඛ්‍යාතන්ති වුච්චති.

(කිතක කණ්ඩේ තේකාලිකප්පච්චයෝ)

362. ණාදයෝ තේකාලිකා

ණාදි දුතියයුඅන්තප්පච්චයා කාලත්තයේ දුට්ඨබ්බා.

363. අඤ්ඤේ කිත්

කිච්චේහඤ්ඤේ ණාදයෝයුප්පභුතයෝ ව කිත් සඤ්ඤා හොන්ති.

364. කත්තරි කිත්

කිත්සඤ්ඤා කත්තරි දුට්ඨබ්බා. යථාතන්ති ඤචි කම්මාදිසු'පි.

පුඤ්ඤං අකාසි කරෝති කරස්සති වා'ත්තත්ථේ.

365. ධාතුයා කම්මාදිමිති ණෝ

කම්මේ ආද්‍යෝ සති ධාතූනෝ ණෝ හෝති.

366. කාරිතං විය ණානුබන්ධෝ'ත

කාරිතේව කතේ ණාලෝපෝ වුද්ධි. තේසං ගහණේන විහත්තිලෝපෝ.

කිතකා'හිධෙය්‍යලිඛිතා ඉයුචණ්ණා වරාදිපෝ,
අප්පච්චයෝ ණෝ දුතියෝ ඉප්පච්චයෝ පුමේ සියුං.
යුචා'කත්තරි භාවස්මිං කිච්චා තෝ ච නපුංසකේ,
තවාදික්ඛත්තුමන්තා තු අලිඛිතා වාචිහත්තයෝ.

නාමමිච කතේ ස්‍යාදි, පුඤ්ඤකාරෝ පුමා. ඊමිහි, පුඤ්ඤකාරී ඉත්ථී.
පුඤ්ඤකාරං කුලං.

ධාතුයා'ත්තාධිකාරෝ. කම්මාදිමිහි අ ඉත්ථේච.

367. සබ්බතෝ'ණ්වුචාවි වා

කම්මේ ආඥෝ අනාඥෝ වා සබ්බධාතුහි අකාරෝ ණ්වු තු ආචී ච
හොන්ති. ද්විත්තං. තං කරෝතිති තක්කරෝ. සඤ්ඤයං විහත්තයලෝපෝ.
දිපඛිකරෝ ඉච්චාදි.

හි පාපුණානේ. විපුබ්බෝ. උපසග්ගා ධාතුතෝ පුබ්බභාගා ඒව දුට්ඨබ්බා.

අසංයෝගන්තස්ස වුද්ධත්ථේච.

368. අඤ්ඤෙද්දු චේ'ති

අසංයෝගන්තස්ස ධාතුස්සිචණ්ණුවණ්ණානං වුද්ධි.

369. ඒ අයා'ති

සරේ එස්ස අයෝ. විනේති සික්ඛයතිති විනයෝ. ධාතුනමනේකත්ථන්තා
ඒව නිත්‍යස්මිං ධාතුමිති සන්තමේච සික්ඛත්ථං විසද්දෝ ජෝතේති. තථා හි.

සන්තමේච හි නිලාදිචණ්ණං දිපාදයෝ විය,
ධාතුස්මිං සන්තමේචත්ථං උපසග්ගා පකාසකා.

තථා'ඤ්ඤතු.

370. ඕ අච සරේ'ති ඔස්ස අචෝ. හචෝ. වර වරණේ සංචරෝ.

වරසරා දරවරා ගමුයමු සනහනා,
නදමදු රණගහා ජපාදයෝ වරාදයෝ.

ණාමිතිත්ථේච.

371. ආකාරන්තානමායෝ

ණානුඛන්ධේ පරේ ආකාරන්තධාතුනමන්තස්ස ආයෝ හෝති.
අට්ඨිතිධම්මා අනුඛන්ධා.

372. අනකා යුණ්වුනං'ති යුණ්වුනං අනකා. ද, දුනේ, අන්තදයකෝ.

373. තේ ආයාචා කාරිතේ'ති ඒමිනං ආය ආචා. නායකෝ, සාවකෝ.

374. කරස්ස ව තත්තං තුස්මිං'නි

තුමිනි ධාතව්ත්තස්ස තෝ. කත්තා. සත්ථා'ව. දිස පෙක්ඛණෝ. යදදිනා ඉස්ස අත්තං. භයදස්සාවි. දුණ්ඨි'ව.

රූප භඛිගේ.

375. විසරූපපදදිනෝ ණ ඉති ණෝ.

376. කගා වජානං'නි

ණානුඛන්ධේ පරේ ධාතව්ත්තානං වජානං කගා. රෝගෝ.

377. භාවේ චේ'නි

භාවේ ණෝ. පචනං පාකෝ. ඉහ ව කම්මාවචනිවිජායං භාවේ'පි ණාප්පච්චයෝ. කිතකාතිනිතෝ භාවෝ දඛ්ඛමිචේති ඤයා ඛනුචචනං ව හෝති. පාකා.

ගමු සප්ප ගතිමිති.

378. ක්චි චේ'නි ක්චි.

379. ධාතව්ත්තස්ස ලෝපෝ ක්චිමිති'නි ක්චිමිති ධාතව්ත්තස්ස ලෝපෝ වා.

380. ක්චිලෝපෝ චේ'නි ක්චිස්ස ලෝපෝ. සඛ්ඛගෝ. අනිභු.

(කිතක කණ්ඨේ සභාවාදිපච්චයෝ)

චර ගතිමිති.

381. තස්සිලාදිසුණිත්ථාවි ව

ධාතූනි තස්සිලාද්‍යත්ථේසු ණාදායෝ හොන්ති. ඛුන්මං සිලේන චරති තං ධම්මෝ, තස්මිං සාධු වා ඛුන්මචාරිතාදි. සීලං සභාවෝ. ධම්මෝ ආචාරෝ. සාධු කුසලෝ.

සුස සද්දේ.

382. සද්දකුධවලමණ්ඨන්ථරූචාදිති යු'නි

යු. සෝසති සිලේනාති සෝසනෝ. ඒවං වඩ්ඨි වඩ්ඨිනේ වඩ්ඨිනෝ.

383. පාරාදිගමිමිහා රූ

පාරාදිති පරස්මා ගමිධාතූතෝ තස්සිලාදිසු රූ හෝති.

384. රමිති රන්තෝ රාදි නෝ

රානුඛන්ධේ පරේ සඛ්ඛෝ ධාතව්ත්තෝ තේන රේන සහ නෝ හෝති ලුප්පතිත්තත්ථෝ. පාරගු.

හික්ක යාවනේ.

385. හික්කාදිතෝ වේ'නි රූ. යද්දිනා කවච රස්සෝ. හික්කු. ඒවං ඥා අවබෝධනේ. විඤ්ඤානාදි.

(කිතක කණ්ඩේ කිව්වප්පව්වයෝ)

386. භාවකම්මේසු තබ්බානියා'න

තබ්බෝ අනියෝ ව. "ඉකාරාගමෝ අසබ්බධාතූකම්හි"නි ඉ ආගමෝ. තද්ධිතාදෝ වකාරේන කිව්වන්තා නාමං'ව. හවනං හව්තබ්බං, හව්නියං.

අන්තස්ස කරස්ස ව තත්තන්තවේව.

387. තුංතූනතබ්බේසු වා

තුමාදිසු කරන්තස්ස තෝ වා හෝති. කරියතිති කත්තබ්බෝ කරණියෝ.

එත්ථ;

388. රහාදිතෝ හෝ ණ ඉති නස්ස ණෝ.

389. සාසදිසතෝ තස්ස රට්ඨෝ වේ'නිහ වකාරේන තස්ස රට්ඨෝ දුට්ඨබ්බං.

390. ණොස් වේ'නි

භාවකම්මේසු ණොස්. වසද්දග්ගහණේන තෙය්‍යප්පව්වයෝ ව. ඉ ආගමෝ. කරණං කත්තබ්බං වා කාරියං. ඥාතෙය්‍යං.

391. වදුමදුගමයුජගරහාකාරාදිති ජ්ජම්මග්ගය්ඤ්ඤානාගාරෝ වා

වදුදිති ආකාරන්තේති ව පරස්ස ණාසස්ස ජ්ජාදයෝ ධාතවන්තේන සහ භොන්ති ගරහස්ස ව ගාරවෝ වා. වදු වචනේ වජ්ජං. ගරහ නින්දයං ගාරය්හං. පා පානේ පෙය්‍යං.

392. කරම්හා රව්චෝ'නි රව්චෝ. රාදිලෝපෝ. කිව්වං.

(කිතක කණ්ඩේ නන්දදිප්පව්වයෝ)

393. නන්දදිති යු'නි භාවකම්මේසු යු. ගහණං ඥාණං. ද්විසු නස්ස ණෝ.

394. කත්තුකරණප්පදේසේසු වේ'නි

යු. වකාරේන සම්පදනාපාදනේසු'පි පදේසෝ'නාධාරෝ. රජං හරතිති රජෝහරණං තෝයං. "ඒතේසමෝ ලෝපේ"නි ඕ. යේන පහරන්ති තං පහරණං.

ආස උපවේසනේ. යස්මිං ආසන්ති තං ආසනං. යස්ස සම්මා පදියනේ තං සම්පදනං. යස්මා අපදදති අපේති තං අපාදනං.

395. සඤ්ඤයං දධානෝ ඉ

ඉති ඉ. ද දනේ, ආපුබ්බෝ, ආදියති ආදි. ධා ධාරණේ, උදකං දධාතිති උදධි. යදදිනා කලෝපෝ.

396. ඉත්ථියමනියවෝ වා'න

ඉත්ථියං අකාරෝ'ති යු ව වා. ජර වායෝභානිමිති, ජීරතිති ජරා. පුන ආ. මන ඤ්ඤෝ.

397. ගමබනහනරමාදිනමන්තෝ'න

තේ නිමිති ව ධාතවන්තලෝපෝ, මති, විති වින්තායං වේතයතිති වේතනා.

398. ථිසදස්සුති ඛ

ථිසාදිති පරේති ධාතුති බෝ හෝති. යදදිනා ඛලෝපෝ. ථිසං කරියතිති ථිසක්කරං. ඒවං දුක්කරං, සුක්කරං.

399. සමාදිති ථමා'න

ථමා. සමු උපසමේ. යදදිනා උස්ස අ න ධාතවන්තලෝපෝ. සමේතිති සමරෝ. හි හයේ, යස්මා භායන්ති සෝ හිමෝ.

ඉමමිව නං පස්සතිත්තස්මේ ඉමසද්දපපද දස පෙක්ඛණේ ඉච්චස්මා කම්මිති ධාතවන්තස්ස ලෝපේ සම්පත්තේ;

400. ඉයනමකිථිසානමන්තස්සරෝ දිසං කච්චි දසස්ස ගුණං දෝ රං සක්ඛි ව

අයතානං ඉම අමිහ කිං ඒන සමාන ඉච්චේතේසං ඉ ම කි ඒ සා ඉච්චාදේසා හොන්ති. තේසමන්තස්සරෝ දිසං. කච්චි දසස්සුකාරස්ස ගුණෝ ඉකාරෝ දස්ස රෝ ධාතවන්තස්ස සෝ ක්ඛෝ ථි ව. ථිදිසෝ. ඒවං යාදිසෝ, තාදිසෝ, මාදිසෝ, කිදිසෝ, ඒදිසෝ, සාදිසෝ. දිසා'භාවේ සදිසෝ. ඒවං රාදේසේ ථිරිසෝ ඉච්චාදි. ක්ඛාදේසේ ථිදික්ඛෝ ඉච්චාදි. ථිකාරාදේසේ කතේ න රාදේසෝ සස්ස තු දිසෝ නිච්චං, ථිදිච්චාදි. ඉහ ඒමිහං වුද්ධිති ගතිතන්තා ගුණෝ'ති ඉකාරාදි.

(කිතක කණ්ඨෙ ආයුප්පච්චයෝ)

හු

401. අතීතේ ත තචන්තු තාවි'න

අතීතේ තෝ තචන්තු තාවි ව, රස්සෝ. අහෝසි'ති. හුතෝ හුතවා හුතාවි.

තස්සේත්ථේව.

402. භුජාදිනමන්තෝ නෝ ද්වි ව

තාදෝ පරේ භූපාද්‍යන්තෝ ලූප්‍යතේ පරස්ස තකාරස්ස ද්විත්තං ව.
අභුඤ්ජීති භුත්තෝ භුත්තවා භුත්තාවි.

ජන ජනනේ.

403. ජනාදිනමා තිමිති ව

තේ තිමිති ව ජනාද්‍යන්තස්ස ආ හෝති ජාතෝ.

රුහ ජනනේ.

404. භාන්තේති හෝ හස්ස ලෝ වා අදහනභානං

දහ නහ වජ්ජිතේති හකාරන්තේති පරස්ස තස්ස හෝ හෝති
ධාතවන්තස්ස හස්ස ලෝ ව. ආරුළ්භෝ.

405. භාවකමීමේසු ත ඉති තප්පච්චයෝ.

ගේ සද්දේ.

406. සබ්බන්ථ ගේ ගි'ති ගෙස්ස ගි, ගායනං ගීතං.

407. රකාරෝ වේ'ති

තේ තිමිති ව ධාතවන්තලෝපෝ, අකරීති කතං. දුපුබ්බෝ. "දෝ ධස්ස
වේ"තිහ වකාරේන තස්ස ටෝ, දුක්කටං.

තස්සේත්ථේව.

408. ධඩ්භතේති ධඩා ව

ධතේති තස්ස ධෝ හෝති. ඩ්භතේති තස්ස ඩෝ ව.

409. හවතුන්ථානමන්තානං දෝ ධේ

ධේ පරේ ධාතවන්තානං හකාරවග්ගවතුන්ථානං දෝ හෝති.

410. ඩෝ ඩිකාරේ

ඪේ පරේ හවතුන්ථානං ඩෝ හෝති. ඛධ ඛන්ධනේ, ඛද්ධෝ. ලභ ලාභේ,
ලද්ධං. වඩ්ඪි වඩ්ඪිනේ, වුඩ්ධිඪෝ. එන්ථ යද්දිනා උ. දහ හස්මිකරණේ, දුඩ්ඪිං.

දුස අප්පිතිමිති.

411. සාදිසන්තපුච්ඡහඤ්ජහංසාදිති ටිඨෝ'ති

ආදිඛ්‍යඤ්ජනේන සහ තස්ස ටිඨෝ. දුට්ඨෝ.

හිදු විදුරණේ.

412. හිදුදිතෝ ඉන්නාන්ත ඊනා වා'ති

තස්ස ඉන්නාදයෝ ධාතවන්තලෝපෝ ව, හින්තෝ.

ත ඉත්ථේව.

413. ඔධගමාදි'ත්ථේ කත්තර

සබ්බකාලේ බුධගමාදිති තදන්තේ ගමසමානේ කත්තරි තෝ හෝති. බුධ බෝධනේ, අබුජ්ඣ, චුජ්ඣති, චුජ්ඣස්සතිති වා බුද්ධෝ.

තර තරණේ.

414. තරාදිති ඉණ්ණෝ'ති තස්ස ඉණ්ණෝ ධාතන්තලෝපෝ ච තිණ්ණෝ.

(කිතක කණ්ඨේ චත්තමානානාගතපච්චයෝ)

415. චත්තමානේ මානත්තා

පච්චුප්පන්තේ ධාතුතෝ කත්තුකම්මහාවේසු මානෝ හෝති කත්තරි අන්තෝ ච. සහ ඛමායං; සහමානෝ.

416. හච්චරියයෝ ලෝ වා'ති

යේ හච්චරියයෝ. තේන සස්සමානෝ. භූයමානං. ගච්ඡං.

417. ගමිස්සාන්තෝ ච්ඡෝ වා සබ්බාසු'ති මස්ස ච්ඡෝ

හච්චස්සති කම්මනිත්තේච

418. සේසේ ස්සන්තුමානානා

සේසෝති අපරිසමන්තෝ. හච්චස්සතිකාලේ කම්මනාසුපපදේ සේසන්තේ ස්සං ආදයෝ හොන්ති. කම්මං කරස්සතිති, කම්මං කරස්සං, කරෝන්තෝ, කරුමානෝ, කරානෝ වා. චජති- පුබ්බරුපේ සිලෝපෝ.

419. අක්ඛරේති කාරං

අක්ඛරවාචිති සද්දේති සකත්තේ කාරෝ හෝති. අ ඒව අකාරෝ. ඒවං කකාරෝ රකාරෝ ඉච්චාදි. ධාතුතෝ සකත්තේ යදදිනා ඉ ච ති ච පච්චයා කාතබ්බා. ගම ඉච්චයං ධාතු ඒව ගමි. ඒවං කරෝති. තනාදිතෝ ඕ.

(කිතක කණ්ඨේ තවේ ආදි පච්චයෝ)

420. ඉච්ඡන්තේසු සමානකත්තුකේසු තවේතුං වා

ඒකකත්තුකේසු ඉච්ඡන්තේසු ගමසමානේසු ධාතුති කත්තරි තවේතුං වා හොන්ති.

421. තවේතුනාදිසු කා'ති

කරස්ස කා. කාතවේ ඉච්ඡති කාතුං වා. යෝ කරෝති සෝ ඒව ඉච්ඡතිත්තේකකත්තුකතා. සාසාදෝ චකාරේන තුං පච්චයස්ස රට්ඨුමාදේසේ දුට්ඨුං.

422. අරහස්සකාදිසු වේ'ති

අරහාද්‍යන්තේසු තුං. නින්ද ගරහායං, නින්දිතුමරහති.

423. පුබ්බකාලේකකත්තුකානං තුන-චාන-චා වා

සමානකත්තුකානං ධාතුනං මජ්ඣෙ පුබ්බක්ඛියාවාචිති ධාතුනි තුන-චාන-චා වා භොන්ති. කාතුන ගච්ඡති, කචාන, කචා වා. ධීචා පීචා වජ්ඣතසාදෝ පරාපෙක්ඛාය පුබ්බත්තං.

ධා ගතිනිවුත්තිමිති.

424. ධාපානමිථි වේ'න

ධාස්ස ඉ පාස්ස ථි ව. වාකාරේන නින්තකත්තුකේසු'පි වදන්ති. යථා; සීහං දිස්වා භයං උප්පජ්ජතිත්තාදි. එත්ථ;

425. දිසාස්වානස්වාන්තලෝපෝ වේ'න

තුනාදිනං ස්වා ධාචන්තලෝපෝ ව.

සද විසරණාදිමිති.

426. දුධාන්තතෝ යෝ කචි'න

තුනාදිසු යාගමෝ. යවතමාදිනා සයකාරස්ස දස්ස පෝ. ද්විත්තං. ඉ ආගමෝ. සජ්ජිචා. "යථා කත්තර වේ"ති සයකාරස්ස ධස්ස ඤෝ; ඛුජ්ඣිචා.

427. සබ්බේති තුනාදිනං යෝ'න යාදේසෝ වා. කරිය කත්තුනෙව්වාදි.

දිස උච්චාරණෝ.

428. පුබ්බරූපඤ්චේ'න යේ පරේ පුබ්බරූපං. උද්දිස්ස.

දුල්හං'ති දුතියන්තෝපපද ගහඉච්චස්මා යදදිනා ණං පච්චයෝ තස්මා ගහස්සානුප්පයෝගෝ ව කත්තබ්බෝ. විහත්තිලෝපෝදුල්හගාහං ගණ්හාති, දුල්හං ගණ්හාතිත්තත්ථෝ. ඒවමඤ්ඤමි'පි ඤෙය්‍යං.

429. ඒකාදිතෝ සකිස්ස ක්ඛන්තුං

සකිත්ති වාරං. ඒකාදිති සකිංසද්දස්ස අත්තේ ක්ඛන්තුංපච්චයෝ හෝති. ඒකස්මිං වාරේ ඒකක්ඛන්තුං. ඒවං ද්වික්ඛන්තුං, තික්ඛන්තුමිච්චාදි. විහත්තසලෝපේ තු තිණ්ක්ඛන්තුමිච්චාදි.

ලිඛිගං බාලප්පබෝධත්ථං වුත්තං යේතුය්‍යවුත්තියා,
විසේසෝ තත්ථ සබ්බත්ථ ඤෙය්‍යෝ විඤ්ඤාති පාළිතෝ.

(වුත්තාවුත්ත කණ්ඨේ කාරකං)

ජකාරකාති සාමි ව වුත්තානුත්තත්තහේදතෝ,
ද්විධා'ථ වුච්චරේ හේදෝ විහත්තිනං ව වුච්චතේ.

සමාසතද්ධිතාඛ්‍යාතකිතකා යත්ථ ජායරේ,

සෝ අත්ටෝ කට්ටෝ තේනි අවුත්තෝ තදපරෝ හවේ.

වුත්තේ කම්මාදිසාමිස්මිං ලිඛිගත්තේ පධිමා සියා,
අවුත්තේ තු හවත්තඤ්ඤ දුතියාදි යටාරහං.

කරෝති කිරියං නිප්ඵාදේති කාරකං. කිරියානිප්ඵත්ති
නිමිත්තන්තර්වේ. කාරකසද්දෝ මුඛ්‍යතෝ කත්තාරං අමුඛ්‍යතෝ කම්මාදිං ච
වදන්ති. තට්ඨානි; සබ්බෝ සද්දවෝභාරෝ මුඛ්‍යාමුඛ්‍යවස්සෙන ද්විධා වත්තතේ.
යටා; ගඛිගායං නානානං ගඛිගායං සස්සන්ති ච. ගඛිගාසද්දේන පුබ්බේ
පලප්පවාහෝ වුච්චතේ, පච්ඡිමේන තු තං සමිපෝ.

(වුත්තාවුත්ත කණ්ඩේ වුත්තකම්මං)

තත්ථ වුත්තකම්මං තාව; ආගතසමණෝ විහාරෝ. ඝාතිකෝ ආභාරෝ.
සුද්දේන ඕදනෝ පච්චතේ. බුද්ධේන දේසිතෝ ධම්මෝ. ඵත්ථ
සමාසතද්ධිතාඛ්‍යාන- කිතකානං කම්මනි විනිතත්තා තේනි කම්මං වුත්තන්ති
වුච්චතේ. යටා; ඕදනං පච්චිතරාදෝ ඕදනසබ්බාතං කම්මං දුතියාය වුත්තන්ති
පුනත්තනා වත්තබ්බස්සාත්ථ විස්සස්සාභාවා න දුතියා, තට්ඨා'ත්‍රාපි සමාසාදිති
ඒව විහාරාදිනං කම්මානං කට්ටත්තා න පුන තප්පකාසිකා දුතියා සියා.

විහත්තිං විනා වාත්ථං නිද්දිසිතුමසක්කුණොයන්තා අවසිරිධ්ලිඛිගත්ථ
මත්තාපෙක්ඛායං පන විහාරාදිතෝ තබ්බිස්සෙන්නේන තත්තුලුඛාධිකරණේනි
ආගතසමණාදිති ච පධිමා හෝතේව. කට්ඨං ඕදනං පච්චිතරාදෝ දුතියාය'පි
කම්මේ වුත්තේ පුන ලිඛිගත්ථමත්තමපෙක්ඛිත්වා පධිමා න හෝතිති වේ?
කම්මමත්තේ තාය පාකට්ටං වුත්තේ සති සතෝ'පි ලිඛිගත්ථස්ස තිරෝභුතත්තා.

ඕදනෝ පච්චතේ'ත්තත්‍ර ඒකත්තේ තු තේවිහත්තියා වුත්තේපි තාය තං
අසුකස්සේවේත්තනියමෙත්වා සාමඤ්ඤේන වුත්තන්ති ඕදනාඛ්‍ය විස්සේ ධීතං
ඒකත්තං නිස්සාය ඒකවචනං හෝතේව. තට්ඨා හි, ආඛ්‍යාතා සාමඤ්ඤමත්ථං
වදන්ති. සරාදයෝතු විස්සං. යථ්ථේවං විස්සගතං කම්මං නිස්සාය දුතියාපි
කිං න හෝතිති වේ? තග්ගතමිපි කම්මං සද්දසත්තිස්සභාවතෝ තේවිහත්තියා
ඒව ගමන්තේ'ති. කට්ඨාගතසමණං විහාරං පස්සේති වේ, විහාරස්ස
ආගමනකම්මභූතාවත්ථා සමාස්සෙන වුත්තා. දස්සනකම්මභූතමචත්ථන්තු
පෝතයිතුං දුතියා සියා. ඒවං කත්තාදිසු සාමිති ච යටායෝගං
වුත්තත්තවිහත්තිවචනානි තේතබ්බානි.

අප්පධානං දුහාදිනං න්‍යාදිනන්තු පධානකං,
කම්මං කම්මේස්වනේකේසු වුත්තකම්මන්ති වුච්චති.

දුහ යාව රුධි පුච්ඡ තික්ඛ සාසු වවාදයෝ,
නි වහ හරාදයෝ ච උභයේතේ ද්විකම්මකා.

තං යටා; ගෝපාලේන ගෝ බීරං දුස්ගතේ දුද්ධා වා. ඉහ ගෝ රූපං
ඒකං කම්මං බීරලක්ඛණං වේකං කම්මං, ඒතේසු පයෝජනත්තේනානිමතං
බීරං පධානං තන්තිමිත්තභූතා ගෝ අප්පධානා. තස්මා ගෝ'තෙත්ථ වුත්තත්තා
පධිමා. බීරන්තිනානුත්තත්තා කම්මන්තේ දුතියා. ඒවං යාවාදිසු. දුස්සෙන භාරෝ

ගාමං නියතේ නිතෝ වා. අනු නියමානෝ භාරෝ පධානෝ තන්තිමිත්තං ගාමං අප්පධානං. තථා වහාදිසු.

ගතිබෝධාන්තසද්දන්ට්ඨරකරාකම්මකානං,
කත්තා අකාරිතේ යෝ තං චුත්තකම්මං හි කාරිතේ.

යථා; අකාරිතේ, දුසෝ ගාමං ගච්ඡති. කාරිතේ තු, සාමිනා දුසෝ ගාමං ගච්ඡාපියතේ ගච්ඡාපිතෝ වා ඉච්චාදි. අකම්මකානං යථා; හත්ථී සයති. කාරිතේ තු; හත්ථාරෝහේන හත්ථී සයාපියතේ සයාපිතෝ වා ඉච්චාදි.

යස්සප්පධානප්පධානක්ඛියාසම්බන්ධතෝ සියුං,
චුත්තානුත්තත්තතා තත්ථ පඨමා හෝති නාපරා.

යථා; බ්‍රාහ්මණේන ඕදනෝ පච්ඡවා භුජ්ජතේ භුත්තෝ වා. අනු යදි'පි ඒකමේවෝදනාබ්‍යං කම්මං තේ තප්පච්චයේති චුත්තං. ත්‍යාප්පච්චයේන තචුත්තං ච සියා. තථා'පි පධානතායාතිමතහෝජනක්ඛියාතිසම්බන්ධද්වාරේන චුත්තත්තා පධානප්පධානානං පධානේ ඒව කාරියප්පසිද්ධි'ති ඥායා පඨමා හෝතේව. හෝජනක්ඛියාය විසේසනතායප්පධානභූතපචනක්ඛියා සම්බන්ධමුඛේනාචුත්තත්තේ'පි න දුතියා.

තික්ඛිත්වා කිණිත්වා'ඤ්ඤථා වා හෝජනක්ඛියං කත්තුං සක්කාති තික්ඛාදිනං සාමඤ්ඤභූතං හෝජනක්ඛියං තික්කාදික්ඛියතෝ ව්‍යවච්ඡින්නදතීති පාකක්ඛියා හෝජනක්ඛියාය විසේසනං. නනු පච්ඡවා දුනං ගහණාමඤ්ඤං වා කත්තුමිපි සක්කාති දුනාදිනං සාධාරණස්ස පචනස්ස හෝජනක්ඛියාය දුනාදිතෝ විසේසියමානන්තා පචනං ච විසේස්සං? සච්චං. තථා'පි පචනමප්පධානං. ත්‍යාන්තේන චුච්චමානන්තා. ත්‍යාන්තේනාහිධියමානාහි ක්‍රියා කම්පජුත්තරක්ඛියමපෙක්ඛිතසප්පධානා.

(චුත්තාචුත්ත කණ්ඩේ විසේසන විසෙස්සං)

යාච පදද්වයං කිඤ්චි සම්බන්දමුපලබ්භතේ,
විසේසනවිසෙස්සත්තං ගම්‍යතේ තත්ථ කාමතෝ.

යස්මා හි යබ්භේදබුද්ධි හෝති තං තබ්බිසේසනං,
තං ච ජාතිගුණක්ඛියා දුබ්බන්තාමං'ත්‍යනේකධා.

යථා ගෝ ධවලෝ ගන්තා විසාණි දේවදත්තකෝ,
ජාත්‍යාදි'පි විසෙස්සන්තේ නිස්සයේති සකේති තු.

තං යථා ජාති ගාවස්ස ධවලෝ ගමනං තථා,
විසාණං නාමමිත්ථේවං ජාත්‍යාදිනං විසෙස්සනා.

අත්ථං විසේසයතිති පරියායෝ විසේසනං,
තං යථා ගෝ'ති කථිතේ වාචාද්‍යත්ථෝ විසෙස්සතේ.

ගෝසද්දෝ පසුභූමිවාචාද්‍යත්ථවාචී. තස්මා ගෝ'ති චුත්තේ කෝචාත්ථෝ'ති නප්පතියතේ. පුන පරියායභූතවාචාසද්දප්පයෝගේ තු වචනසඛිඛානෝ අත්ථෝ විඤ්ඤයති. තත්‍ර සකලඛණ්ඩමුණ්ඩාදිඛ්‍යත්තත්‍රයායි ගොත්තාදි සාමඤ්ඤං ජාති. දඛිඛනිස්සිතෝ නිලාදිකෝ ගුණෝ. ක්‍රියා චුත්තලක්ඛණා. ජාතසාදිනමාධාරෝ දඛිඛං. පවත්ති. නිචුත්තිසඛිඛාතවෝභාරත්ථං කරියමානෝ සඛිකේතෝ නාමං නාම. අභින්නත්ථෝ සද්දෝ පරියායෝ.

විසෙස්සේ දිස්සමානා යා ලිඛිගසඛිඛාචිහත්තියෝ,
තුල්‍යාධිකරණේ භියෙස්ස කත්තඛිඛා තා විසේසතේ.

තුල්‍යාධිකරණේ'ති කිං? රඤ්ඤං ධනං. භියෙස්ස'ති කිං? ගුණාපමාණං. කථං චිත්තානි විසති ජායන්තිති චේ? විසතිසද්දෝ අත්තනෝ නියතිජ්ඣිමිගේකවචනත්තා චිත්තසද්දස්ස චිහත්තිමත්තං ගණ්හාති. ආඛ්‍යාතිකන්තවිලිඛිගත්තා ලිඛිගං ගතිතුං නාරහතිති විසෙස්සස්ස වචනමත්තමපෙක්ඛතේ තස්මා ජායන්තිති ඛුචුවචනමිපි චිත්තාපෙක්ඛමේව. කිං විසතිමපෙක්ඛිත්වා ඒකවචනමිපි න හෝතිති චේ? විසතියා චිත්තවිසේසභූතතායප්පධානත්තා. නයෝ'යමඤ්ඤදුත්‍රාපි ඤෙදයෙස්ස.

(චුත්තාචුත්ත කණ්ඞේ අනුත්තකමීමං)

අනුත්තකමීමං යථා; අත්‍ර සමාසතද්ධිතානං සකං සකං වාක්‍යමේවෝද්‍යහණං කත්තඛිඛං. ඒවමනුත්තකත්තරි. සුදෝ ඕදනං පවති. ඛුද්ධෝ ධම්මං දේසිතවා. එත්ථ සමාසතද්ධිතාඛ්‍යාතකිතකා කමීමස්මිං න කතානි තේනි කමීමමනුත්තන්ති චුච්චිතේ, තතෝ කමීමත්ථේ දුතියා. ඒවං කත්තාදිස්චනුත්තත්තං ඤෙදයෙස්ස.

අනේකකමීමකානං යථා; ගෝපාලෝ ගාවිං ඛිරං දෝහති, දුද්ධවා'ත්තාදි. දුසෝ භාරං ගාමං නයති, නිතවා'ත්තාදි. ගාවිං ගාමන්තප්‍රහයත්‍ර යං කරෝති තං කමීමං'ති'නානුචත්තිතවාකාරේන කමීමසඤ්ඤ.

සාමී දුසං ගාමං ගමයති, දුසේන වා. දුසන්තෙත්ථ;

430. ගතිඛුද්ධිභූප්පධිහරකරසයාදිනං කාරිතේ වා'නි

කාරිතේ සති වා දුතියා පක්ඛේ කත්තරි තතියා. ගාමං'ත්තත්‍ර තු පුඛිඛේව වාකාරේන කමීමසඤ්ඤ. ඒවං ගරු සිස්සං ධම්මං ඛෝධයති, සිස්සේන වා'ත්තාදි. අකමීමකානං යථා; හත්ථාරෝහෝ හත්ථීං සායති, හත්ථීනා වා'ච්චාදි.

(චුත්තාචුත්ත කණ්ඞේ චුත්තකත්තා)

චුත්තකත්තා යථා; පිතිඤ්ඤෝ මුනි, ආනිධම්මිකෝ භික්ඛු, සුදෝ ඕදනං පවති, පුඤ්ඤකාරෝ පුමා.

චුත්තකත්තා'ති සෝ ඤෙදයෙස්ස යෝ මුඛෙස්ස'නේකකත්තසු,
උස්සාභචත්තා මුඛෙස්ස සෝ යෝ කත්තාරං පයෝපයේ.

යථා; සුදුපෙරිඬෝ සුදේන ඕදනං පාවේති. සුදුපෙරිඬෝ'ත්තරු;

431. යෝ කාරේති සහේතු'නි

හේතුකත්තුසඤ්ඤා. චුත්තත්තා පඨමා ච. සුදේනේ'ත්තරු තු යෝ කරෝති සකත්තා'ති කත්තුසඤ්ඤා. අනුත්තත්තා තතියා ච. ඒවමුත්තරු.

පයෝජකම්පි යෝ අඤ්ඤාදු යද පන පයෝජයේ,
චුත්තකත්තා තද ඒසෝ තස්මාප්‍යස්සාභවත්තතෝ.

යථා; අමච්චෝ සුදුපෙරිඬෝන සුදේන ඕදනං පාවේති, පාවයතිත්තාදි වා. එත්ථ දුතියහේතුචචිතිච්ඡානෝ කාරිතත්තස්මා'පි පුන ණෝ හෝති. පුබ්බස්ස කාරිතස්ස යදදිනා ලොපෝ කත්තබ්බෝ. සුදුපෙරිඬෝන සුදේනේ'ත්තරුත්තරු අනුත්තත්තා කත්තරි තතියා.

කරියමානං යං කම්මං සයමේවප්පසිප්ඤ්ඤි,
සුකරං සේති ගුණෝති කම්මකත්තා'ති තං විදුං.

කුසුලෝ සයමේව භිජ්ජතේ. කුසුලෝ බල අත්තරිඬේසු ලෙඩ්ඩු සක්ඛරාදිසු පිණ්ණෝසු පරප්පයෝගං විනා හේදමුපගච්ඡන්තෝ අත්තනා ඒව භිජ්ජතේ නාම, තතෝ කම්මභූතෝ ච කත්තුභූතෝ ච සෝ ඒව. කම්මකත්තා කම්මමිච්චිති වත්තබ්බං කම්මා'තිදේසතෝ ච කම්මකත්තරි'පි කම්මති විස අත්තනෝපද ය-විකරණා සිප්ඤ්ඤති. ඉදුඤ්ච යදදිනා සඛිගතිතං.

(චුත්තාචුත්ත කණ්ඨේ අචුත්තකත්තා)

අචුත්තකත්තා යථා; සුදේන ඕදනෝ පච්චතේ. පුමුනා පුඤ්ඤං කතං. අනේකකත්තුකානං යථා; සුදුපෙරිඬෝන සුදේන ඕදනෝ පාවාපියතේ. අමච්චෙන සුදුපෙරිඬෝන සුදේන ඕදනෝ පාවාපියතේ. තිසු තතියා.

යස්සප්පධානප්පධානක්‍රියාසම්බන්ධතෝ සියුං,
අනුත්තචුත්තත්තා තත්ත තතියා හෝති නාපරා.

යථා; බ්‍රාහ්මණෝන භුජවා සුප්පතේ. එත්ථ සුප්ප සයනේ ඉච්චස්ස අකම්මකත්තා භාවේ තේවිහත්ති හෝති. භාවෝ ච සාද්ධරූපත්තා කත්තාරමපෙක්ඛතේ. කත්තා ච තේ විහත්තිතා න චුත්තෝ. තවාප්පච්චයෙන පන චුත්තෝ නාම, තවාස්ස කත්තරි කතත්තා. තවා'පි පධානසුපිනක්‍රියා-සම්බන්ධෝපායෙනාචුත්තත්තා තතියා. න තවාප්පධානහෝප්පක්‍රියාතිසම්බන්ධ ද්වාරේන චුත්තත්තෝ'පි පඨමා.

(චුත්තාචුත්ත කණ්ඨේ චුත්තකරණං ආදි)

චුත්තකරණං යථා; පිණ්ණරුක්ඛෝ එරසු. පහරණං ආයුධං. චුත්තසම්පදනං යථා; දින්නෝසුඛිකෝ රාජා. දක්ඛිණොයෙත්තිකිඤ්ඤා. සම්පදනං ඔද්ධෝ. චුත්තාපාදනං යථා; නිග්ගතප්පතෝ ගාමෝ. භිමෝ රක්ඛසෝ. චුත්තෝකාසෝ යථා; මත්තමානඛිගං වනං. රුක්ඛවා දේසෝ. ආසනං පීඨං. චුත්තසාමි යථා; දසබලෝ භගවා. වේණිකෝ ගන්ධබ්බෝ.

සමාසෝ හෝති සබ්බත්ථ කිතකෝ සාමිවජ්ජිතේ,
තද්ධිතෝ ලබ්භතේ භියෝ කරණාවධිවජ්ජිතේ.

ආඛ්‍යාතං කත්තුකම්මෙසු කරණාදිනං තථහාසිතේ,
සං සං වාක්‍යමුද්දහාරෝ ඉති තාන්‍යනුද්‍යහා.

වුත්තානුත්තානං දිසාමත්තමිදං නයේනානේන වක්ඛමානං 'පි නේතබ්බං.

(විහත්ති කණ්ඩේ කම්මවිහත්ති)

අථ විහත්තිහේදෝ වුච්චතේ. වා'ත්තේච;

432. යං කරෝති තං කම්මං

කත්තා යං ඉවිජිතමනිවිචිතමිවිජිතානිවිජිතං වා කරෝති ක්‍රියාය
සම්බන්ධයති, තං ච, වාකාර්ථනාකථිතඤ්ච කම්මං නාම හෝති. “කම්මත්ථේ
දුතිසා” තත්ථ ඉවිජිතං තාව; ඔද්ධං වන්දේ, උත්තපත්තං භුඤ්ජති. එත්ථ
පත්තන්ති තග්ගතං හෝජනමහේදෝපචාරා; යථා ගාමෝ ආගච්ජතිති.
අනිවිජිතං; කණ්ටකං මද්දති, විසං ගිලුති. ඉවිජිතානිවිජිතං යථා; ගාමං ගච්ජං
රුක්ඛමුලමුපසප්පති. අනු ගාමගමනමිවිජිතං රුක්ඛමුලෝපසප්පනං
පාසඛිගිකම්මතෘනිවිජිතං නාම. අකථිතං; භගවා භික්ඛු ජිතදුවෝච. එත්ථ
භික්ඛුත්‍යකථිතං. තඤ්ච කේනාකථිතං? ජකාරකසඤ්ඤා; තස්මා කේනාපි
සුත්තේන කාරකසඤ්ඤා න විභිතාති වාකාර්ථන භික්ඛුත්‍යනු කම්මසඤ්ඤා.
ඒවං බිරණෝ කටං කරෝතිත්‍යාදි. අකථිතඤ්ච කම්මං ද්විකම්මකඛාතයෝගේ
දුට්ඨබ්බං.

නිබ්බත්තිවිකතිප්පත්තිහේදු කම්මං තිධා යථා,
කටං කරෝති ක්‍රියාපේති කට්ඨං රූපං විපස්සති.

දුතිසා'ත්තේච.

433. කාලද්ධානමවිචන්තසංයෝගේ

කාලද්ධානං දබ්බගුණක්‍රියානි නිරන්තරසංයෝගේ සති දුතිසා සියා.
මාසං මංසෝදනෝ, සරදං රමණියා නදි, මාසං සප්ඨකායති. අද්ධානා; යෝජනං
වනරාජි, යෝජනං දිසෝ පබ්බතෝ, කෝසං සප්ඨකායති.

434. කම්මප්පච්චනියයුත්තේ

කම්මප්පච්චනියේති යුත්තේ ධානේ දුතිසා සියා. ලක්ඛණෝ විච්ඡායං
ඉත්ථමිහුතේ භාගේ සහන්තේ හිනේ ච වත්තමානස්ස අනුස්ස,
සහන්තනිවජ්ජිතේසු ලක්ඛණාදිසු පතිපරිනඤ්ච, භාගසහන්තනිවජ්ජිතේසු
තේස්වේච අභිස්ස ච කම්මප්පච්චනියසඤ්ඤා, ලක්ඛණං ඛ්‍යඤ්ජකං.
රුක්ඛමනුච්චිජෝතතේ වන්දෝ. රුක්ඛේ'ත්‍යත්තෝ. එත්ථ රුක්ඛෝ ලක්ඛණං.
විජිජෝතමානෝ වන්දෝ ලක්ඛිතබ්බෝ. තත්‍රානුනා රුක්ඛස්ස ලක්ඛණචුත්තිතා
පකාසියතිති රුක්ඛෝ අනුනා යුත්තෝ නාම. රුක්ඛං රුක්ඛමනුච්චිජෝතතේ
වන්දෝ. රුක්ඛේ රුක්ඛේ ඉත්‍යත්තෝ. යදදිනා විච්ඡායං රුක්ඛමිච්චස්ස
සවිහත්තිස්ස ද්විත්තං. ඒවං සබ්බත්ථ විච්ඡායං ද්විත්තං.

හින්නානි යානි වත්දුනි ක්‍රියාය තු ගුණේන වා,
දබ්බේන වා'පි බ්‍යාපිතුං ඉච්ඡා විච්ඡා'නි වුච්චතේ.

බ්‍යාපිතුන්ති සම්බන්ධිතුං. අනුරුද්ධරණානි. ගාමෝ ගාමෝ ගම්‍යතේ.
ගාමෝ ගාමෝ රමණියෝ, ගාමේ ගාමේ ජලං. ඉත්ථමිභුතෝ කඤ්චි පකාරං
පත්තෝ. සාධු දේවදත්තෝ මාතරමනු. මාතර සාධුත්තං පත්තෝ'ත්‍යත්තෝ.
භාගෝ කොට්ඨාසෝ. යදෙන්ථ මං අනු සියා තං දියතු. යෝ මම භාගෝ සෝ
දියතු'ත්‍යත්තෝ. නදිමනුවසිතා බාරාණාසි. නදියා සහ අවබද්ධා'ත්‍යත්තෝ.
අනුසාරපුත්තං පඤ්ඤවා භික්ඛු. සාරපුත්තතෝ පඤ්ඤය හිනෝ'ත්‍යත්තෝ.
ඒවං පච්චාදිනි යට්ඨායෝගං යෝජේතබ්බං.

435. කච්චි දුතියා ජට්ඨිනමත්තේ

ජට්ඨත්තේ කච්චි දුතියා සියා. තං බෝ පන භගවත්තං. තස්ස
භගවතෝ'ත්‍යත්තෝ. ඒවං අන්තරා අන්තෝ තිරෝ අහිතෝ පරිතෝ පටිභා
ඉච්චාදිතං යෝගේ. අන්තරා ච නාලන්දං, අන්තෝ රට්ඨං, තිරෝ රට්ඨං,
අහිතෝ ගාමං, පරිතෝ ගාමං, උපමා මං පටිභානි.

කච්චිත්‍යධිකාරෝ.

436. තතියා සත්තමිනඤ්ච

තතියාසත්තම්‍යත්තේ චකාරේන සම්පදනේ ච පඤ්චම්‍යත්තේ ච කච්චි
දුතියා සියා. මං නාලපිස්සති. මයා සහේත්‍යත්තෝ. සත්තම්‍යත්තේ;
පුබ්බන්තසමයං නිවාසෙත්වා. සමයේ'ත්‍යත්තෝ. උපඅනුඅධිභාපුබ්බස්ස චස
නිවාසේ ඉච්චස්ස අධිභා පුබ්බානං සි සයේ ධා ආස ඉච්චේසං අහිනි පුබ්බස්ස
විසප්පවේසනේ ඉච්චස්ස යෝගේ. ගාමං උපවසති, අනුවසති, අධිවසති,
භාවසති, අධිසේතේ, අධිතිට්ඨති, අජිකාසයති, අහිනිවිසති වා.

පානාචාරත්තේසු; නදිං පිවති, ගාමං චරති. සම්පදනේ; පච්චාරෝචේමි
තං. තේ'ත්‍යත්තෝ. පඤ්චම්‍යත්තේ; පුබ්බේන ගාමං. ගාමස්මා
පුබ්බස්මිත්'ත්‍යත්තෝ.

සුඛං සේතිච්චාදිසු ක්‍රියාවිසේසනන්තා කම්මත්තේයේච දුතියා සියා.
කට්ඨං? භුකරා සබ්බධාත්තේයේවේච සන්ති. තතෝ සේතිති සයනං
කරෝතිත්‍යත්තෝ. කිං විසිට්ඨං සයනන්තපෙක්ඛායං
සුඛන්තපෙක්ඛියමානන්තා සයනක්‍රියාය සුඛන්තේනං විසේසනන්ති සුඛස්ස
සයනේන තුල්‍යාධිකරණන්තා තග්ගතං දුතියේකච්චතං නපුංසකත්තඤ්ච
සුඛසද්දෝ ලභතේ.

ක්‍රියාවිසේසනං යාව තං සබ්බං හි නපුංසකේ,
සියා ච ඒකච්චතං යට්ඨා භික්ඛු සුඛං ධීතා.

(විහත්ති කණ්ඞේ කත්තරිච්චත්ති)

437. යෝ කරෝති සකත්තා

යෝ'ඤ්ඤකාරකානං පටානෝ කම්මට්ඨමත්තට්ඨං වා ක්‍රියං කරෝති
සෝ කත්තා නාම. කත්තර වේ'ති තතියා. සුදේන ථාලියං කට්ඨේහි ඕදනෝ

පව්වනේ. රඤ්ඤ පාසාදේ පාදේහි ධීයනේ. එත්ථ ථාලසාදිකාරකසමුභෝ සුදේන යෝජිතෝ සං සං ධාරණාදිනා ඛ්‍යාපාරේන පාකක්‍රියමභිනිබ්බත්තයතිති සුදෝයේව උස්සාහයුත්තත්තා පටානෝ, න පන ථාලසාදි. තත්ථ පාකක්‍රියා කම්මට්ඨා, ධීතික්‍රියා භු කත්තුට්ඨා.

යෝ යෝජයං සකසකේ ඛලු කාරකානි
අඤ්ඤේ ක්‍රියේ යතනයුත්තතයා පටානෝ,

කම්මට්ඨිතං ක්‍රියමට්ඨත්තධීතං කරෝති
කත්තාති සෝ නිගදිතෝ ස ච නේකභේදෝ.

(චිහත්ති කණ්ඨේ කරණචිහත්ති)

438. යේන වා කයිරතේ තං කරණං

කත්තා යේන කරෝති පස්සති වා තං කත්තුස්ස ක්‍රියාසිද්ධියමතිසයේනෝපකාරභූතං ගම්‍යතේ'ති කරණං නාම. **"කරණේ තතියා"**

ඛාතිරඤ්ච තථාජීඤ්චතං කරණං දුට්ඨං යථා,
වීතිං ලුනාති දුත්තේන නෙත්තේන චන්දමික්ඛතේ.

තතියා'ත්‍යධිකාරෝ.

439. සහාදියෝගේ ච

සහඅලකිංආදිතං යෝගේ සහත්ථේ ච තතියා සියා. සහසද්දේන ච යෝගෝ ක්‍රියාගුණාදුඛිකසමවායේ සමිහවති. පුත්තේන සහ චුත්ති, ධුලෝ, ධනං වා, පුත්තේනේති වා, අලං තේ ඉධ වාසේන, කිං තේ ජටාති.

440. හේතවත්ථේ ච

හේතවත්ථේ හේතු යෝගේ ච තතියා සියා. අන්තේන වසති. කේන හේතුනා වා.

441. සත්තම්‍යත්ථේ චේ'ති තතියා සියා. පුබ්බේන ගාමං.

442. යේනචිගට්ඨකාරෝ

යේන ඛ්‍යාධිමතා අවයවේන සරිරස්ස විකාරෝ විඤ්ඤයති, තත්ථ තතියා සියා. විකාරෝ අඤ්ඤදුට්ඨා භාවෝ. අක්ඛිනා කාණෝ.

443. විසේසනේ චේ'ති

විසේසනත්ථේ තතියා සියා. ගොත්තේන ගෝතමෝ. චුත්තතෝ'ඤ්ඤතු යා තතියා දිස්සති සා සබ්බා **කත්තර චේ'ති**න චකාරේන සිජීඤ්ඤිති. තං යථා කම්මේ; තිලේති වපති. පඤ්චමියං; සුමුත්තා මියං තේන මහාසමණේන. පඨමායං; අත්තනාව අත්තානං සම්මන්තති. ඉත්ථමිභූතේ; පරිබ්බාජකං තිදුණ්ඨේනාද්දක්ඛි. කිරියාපවග්ගේ; ඒකාභේතේව ඛාරාණාසිං පායාසි. කිරියාපවග්ගේ කිරියාය ආසු නිරිධාපනං. තුලෝ; මාතරා සමෝ. කාලේ;

කාලේන ධම්මසවණං. පුබ්බාදියෝගේ; මාසේන පුබ්බෝ. යේභුයෙය්න උපසඬ්ඛමි'න්යාදි.

(විභත්ති කණ්ඩේ සම්පදනවිභත්ති)

444. යස්ස දතුකාමෝ රෝවතේ ධාරයතේ වා නං සම්පදනං

කත්තා පුජාබුද්ධියා වා අනුගහබුද්ධියා වා යස්ස දතුමිච්ඡති පිතිං කරෝති වා ධාරයතේ වා නං කත්තුස්ස දුතිච්ඡාදිතිමිත්තං සම්පදනං නාම. “සම්පදනේ වතුන්ටී” සමණස්ස විවරං දදති, සමණස්ස රෝවතේ සවිචං. යඤ්ඤදුත්තස්ස ඡත්තං ධාරයතේ.

අනිරාකත්තානුමන්තාරාධකං සම්පදනියං,
තිධා යථා ජලං දේති රුක්ඛස්ස භික්ඛුනෝ'ත්ථිනෝ.

445. සිලාඝහනුධාසපධාරපිහකුධදුතිස්සෝසුය රාධික්ඛ පච්චාසුභාඅනුපතිගිණපුබ්බකත්තාරෝවනත්ථතදත්ථ- තුමත්ථාලමත්ථමඤ්ඤදුනාදුරප්පාණිතිගතත්තත්ථකම්මති සංසට්ඨසම්මතිහිය්‍ය සත්තමත්තේසු ව

සිලාඝාදිසු යං නං සම්පදනං නාම. සිලාඝ කත්ථනේ; බුද්ධස්ස සිලාඝතේ, සිලාඝනං ථෝමනං. හනු අපනයනේ; හනු තේ තුය්හං. ධා; උපතිට්ඨෙය්‍ය සක්‍යපුත්තානං, උපට්ඨානමුපගමනං. සප අක්කෝසේ; තුය්හං සපතේ, සපනන්ති තෝසනත්ථං සවිචකරණං. ධර ධාරණේ; සුවණ්ණං තේ ධාරයතේ. ඉධ ධාරණාමිණාදෙය්‍යනා. පිහ ඉච්ඡායං; සම්ද්ධානං පිහයන්ති දුළිද්ද.

කුධාද්‍යත්ථානං යෝගේ; කුධ කෝපේ; තස්ස කුප්ඤ්ඤිති. දුහ පිගිංසායං දුහප්පසුරණේ වා; දුහයති දිසානං මේඝෝ. ඉස්ස ඉස්සායං; තිපථියා ඉස්සයන්ති සමණානං. ඉස්සා අක්ඛමා. උසුය දෝසාවිකරණේ; දුප්පනා ගුණාවත්තානං උසුයන්ති. රාධ හිංසාසංරාධෙසු; ඉක්ඛ දුස්සනඛිකේසු ඉච්චෙසං යෝගේ සති යස්ස විපුච්ඡනං සෝ සම්පදනං. විපුච්ඡනන්ති විවිධෝ පඤ්ඤෝ. නං කස්ස පට්ඨද්ධිං? යස්ස සම්බන්ධි සුභාසුභං පුච්ඡන්තස්ස. ආරාධෝ මේ රුක්ඤ්ඤෝ, රාජානං වා. පුට්ඨෝ ආරාධං ඛ්‍යාපයතිත්තත්ථෝ. ආයස්මතෝ උපසම්පදපෙක්ඛෝ උපතිස්සෝ, ආයස්මත්තං වා. පුට්ඨෝ උපසම්පදං අපෙක්ඛතිත්තත්ථෝ. ඒතේසු පක්ඛේ එත්ථේව වකාරේන දුතියා. පතිආපුබ්බස්ස සුණෝතිස්ස. අනුපතිපුබ්බස්ස ගි සද්දේ ඉච්චස්ස ව යෝගේ පුබ්බස්සා ක්‍රියාය යෝ කත්තා සෝ සම්පදනං. හගවා භික්ඛු ඒතදවෝච, භික්ඛු හගවතෝ පච්චස්සෝසුං, ආසුභාන්ති වා. පතිපුබ්බෝ ආපුබ්බෝ ව සුණෝති පට්ඨඤ්ඤානුඤ්ඤසු වත්තතේ. එත්ථ පුබ්බක්‍රියා'ති වචනක්‍රියා, තස්සා කත්තා හගවා. භික්ඛු ජනං ධම්මං සාවේති. භික්ඛුනෝ ජනෝ අනුගිණාති, පතිගිණාති වා. අනුපතිපුබ්බෝ ගිණාති අනුඤ්ඤාණේ. ආරෝවනත්ථේ; ආමන්තයාමි වෝ. තදත්ථේ; යුද්ධාය සන්තද්ධෝ. නං අත්ථෝ පයෝජනං යස්ස නං තදත්ථං. එත්ථ සන්තහනස්ස පයෝජනභූතං යුද්ධං.

තුමන්ටේ; ලෝකානුකම්පකාය. තුං පච්චයේන සමානන්ටේ තුමන්ටේ, තස්මා ලෝකමනුකම්පිතුන්තන්ටේ. අලමන්ටේ අලං මල්ලෝ මල්ලස්ස, අරහති වා. අලං මේ සුවණ්ණේන, ඉහ අලංසද්දෝ අරහපටික්ඛේපේසු. මඤ්ඤතියෝගේ, අනාදරේ ගම්‍යමානේ යෝ අප්පාණි තං සම්පදනං. කට්ඨස්ස ත්වං මඤ්ඤේ අනාදරේති කිං? සුවණ්ණං ත්වං මඤ්ඤේ. අප්පාණිති කිං? ගද්දං ත්වං මඤ්ඤේ. ගතන්තර්ධාතුනං යං කම්මං තං සම්පදනං දුතියා ව. ගාමස්ස ගතෝ, ගාමං ගතෝ වා. සංසරිධන්ටේ; හද්දං හවතෝ හෝතු. සංසරිධං ආසිංසනං. සම්මතන්ටේ; සාධු සම්මති මේ. තියෙය්‍යෝගේ; තියෙය්‍යෝසෝමන්තාය. සත්තම්‍යන්ටේ; තුය්‍යං ආචිකරෝමි. අත්ථග්ගහණේන; උපමන්තේ කරිස්සාමිච්චාදි.

446. නමෝ යෝගාදිස්වපි චේ'න

චතුත්ථි. නමෝ තේ, සොත්ථි පජානං, ස්වාගතං තේ, කිං විජ්ජට්ඨාරාය.

(විහත්ති කණ්ඩේ අපාදනවිහත්ති)

447. යස්මාදුපේති භයමාදුත්තේ වා තදපාදනං

යතෝ අපසරති භායති ගණ්භාති වා තං කත්තුස්ස අපගමනාදිසීමාභුතන්ති අපාදනං නාම. “අපාදුනේ පඤ්චමි” ගාමා අපෙන්නි, චෝරා භායන්ති, උපජ්ඣායා සික්ඛං ගණ්භාති. නියමපුබ්බකේ විජ්ජාග්ගහණේ සාද්ධේ ආදුනන්තේව සිජ්ඣති. යථා; උපජ්ඣායමිහා අධියතේ.

සමෙප්පගමේ ද්වින්නං පුබ්බරූපා යදුච්චිතං,
චුච්චතේ තදපාදනං තං චලාචලතෝ ද්විධා,
යථා'ස්සා ධාවතා පෝසෝ පතේ රුක්ඛා ඵලං'ති ව.

448. ධාතුනාමානමුපසග්ගයෝගාදිස්වපි ව

ධාතූඤ්චිස්සේසානං යෝගේ යං තං අපාදනං නාම. පරාපුබ්බපියෝගේ යෝ අනභිභවතියෝ තං අපාදනං නාම. බුද්ධස්මා පරාජෙන්නි අඤ්ඤතිත්ථියා. බුද්ධමනිභවිතුමසමන්ථා'ත්තන්ටේ. අනභිභවතියෝති කිං? ඊප්පං පරාජයති විරෝ. පපුබ්බභුයෝගේ යතෝ අච්ඡින්නප්පහචෝ තං අපාදනං නාම. අනවතත්තමිහා මහාසරා පහවන්ති. පඨමං තතෝ ඒව උපලබ්ධන්තිත්තන්ටේ. පේමතෝ ජායතේ භයං. පිගුව්ජාපමාදන්ථානං යෝගේ. අධම්මා පිගුව්ජති, පමජ්ජති වා.

නාමයෝගේ; තතෝප්පභුති. යතෝ සරාමි. යතෝප්පභුතිත්තන්ටේ. ඵත්ථ පභුතිසද්දෝ නප්පයුත්තෝ ගම්‍යමානන්තස්ස සද්දස්ස පයෝගම්පති කාමාචාරාති ඤායා. අඤ්ඤන්ථානං යෝගේ; නාඤ්ඤං දුක්ඛා. නින්තෝ දේවදත්තා'ච්චාදි. උපසග්ගයෝගේ; අපසාලාය ආයන්ති වාණිජා. සාලං වජ්ජෙත්වා'ත්තන්ටේ. ආබුන්මලෝකා සද්දෝ අබ්භුග්ගච්ජති. මුඛසද්දස්ස පතිදුනේ ව වත්තමානස්ස පතිස්ස යෝගේ; බුද්ධස්මා පති සාරිපුත්තෝ. බුද්ධසද්දස්ස'ත්තන්ටේ. ඝතමස්ස තේලස්මා පතිදදුති. විනිමයේ උපාතස්ස පතිනියාතනං පතිදුනං. තත්‍ර තේලං ඝතන්ථං පඨමං දින්නං. තේලස්සන්ථාය ඝතං පුත්‍ර දියතේ, තේලං ගහෙත්වා ඝතං දදුතිත්තන්ටේ.

ආදිග්ගහණේන කාරකමජ්ඣේකං පි. ඉද්දකෝ ඉතෝ පක්ඛස්මා මිගං විජ්ඣති. ඉද්දකෝ ඉතෝ කෝසා කුඤ්ඨපරං විජ්ඣති. එන්ට ඉතෝ ත්‍යපාදනස්ස මිගන්ති කම්මස්ස ච මජ්ඣිමනිකායෙ පක්ඛෝ, තස්සාපාදනස්සඤ්ඤා. අට්ඨා කරණං කාරෝ, කාරෝ ඒව කාරකෝ ක්‍රියා. යදදිනා සකත්තේ කප්පච්චයෝ. තතෝ ක්‍රියානම්පි මජ්ඣේකෝ කාරකමජ්ඣේකෝ නාම. යථා; අජ්ජ විජ්ඣතිතො පක්ඛස්මා විජ්ඣති. එන්ට විජ්ඣතිතො විජ්ඣතිති ක්‍රියාද්වයං.

අපිසද්දේන නිපාතයෝගේ'පි පඤ්චමි දුතියා තතියා ච. රතීතා මාතුජා මාතුජං මාතුජේන චා. ඊතේ සද්ධම්මා සද්ධම්මං සද්ධම්මේන චා. ඒවං විනායෝගේ'පි නානාකුලා පබ්බජිතා. අරියෙති පුට්ඨේවායං. චකාරේන අඤ්ඤාත්තා'පි යෝජේතබ්බං.

449. රක්ඛණත්ථානම්චිජිතං

රක්ඛා රක්ඛණං තමත්තෝ යේසං ධාතුනං තේසං යෝගේ චා, රක්ඛිතබ්බා රක්ඛණා, රක්ඛණා ච තේ අන්තරාවේති රක්ඛණත්ථා, තේසං මජ්ඣේකා චා යං ඉච්ඡිතං තං අපාදනං නාම. උච්ඡිතෝ සිගාලේ රක්ඛන්ති ඛෙත්තේ. යථා පටිසේධෙන්ති ගාවෝ ඛෙත්තේ. එන්ට පක්ඛේ පටිසේධද්වාරේන රක්ඛණමේව ගම්‍යතේ. රක්ඛණන්ති කිං? අභිධම්මමධියතේ. ඉච්ඡිතන්ති කිං? අභිච්ඡිතස්ස ඛෙත්තස්ස නාපාදනස්සඤ්ඤා. කේචි භතකෝ යථං රක්ඛතිති පච්චුද්‍යන්ති.

450. යේන වා'දස්සනං

යේන දුට්ඨනා අදස්සනං දුට්ඨබ්බේන ඉච්ඡිතං සෝ දුට්ඨාපාදනං නාම. උපජ්ඣායා අන්තර්ධායති සිස්සෝ, නිලියතිත්‍යත්තෝ. එන්ට දස්සනක්‍රියාය කත්තුභූතේනුපජ්ඣායේන අත්තනෝ අදස්සනං දුට්ඨබ්බභූතෝ සිස්සෝ අනජ්ඣෙතකාමෝ ඉච්ඡති. උපජ්ඣායේන කත්තබ්බමත්තනෝ දස්සනං සිස්සෝ උපජ්ඣායෝ මං න පස්සතුති ඉච්ඡතිත්‍යත්තෝ. වාකාරේන සත්තම් ච. ජේතවනේ අන්තර්ගිතෝ. එන්ට ජේතවනසද්දේන ජේතවනට්ඨා.

451. දුරන්තිකද්ධකාලනිම්මාණත්ථාලෝපදිසායෝග විහත්තාරජ්ජයෝගසුද්ධජ්ජයෝවනභේතුච්චිත්තජ්ජාණපුබ්බයෝගඛන්ධනගුණවචනපඤ්ඤකට්ඨකාකත්තුසු ච

දුරාදිසු යං තං අපාදනං. චකාරේන කච්චි දුතියා තතියා ජට්ඨි ච. තං යථා; දුරවාචිනං තං යෝගේ අඤ්ඤාදස්සඤ්ඤා. දුරතෝ ආගම්ම, දුරං දුරේන චා. ආරකා තේ මෝඝපුරිසා ධම්මචිතයා, ධම්මචිතයං, ධම්මචිතයේන චා. අන්තිකත්තේ; සමීපං ගාමා, ගාමං, ගාමේන චා. අද්ධකාලානං නිම්මාණේ මධුරාය වතුසු යෝජන්තසු සඛිකස්සං. ඉතෝ ඒකනවුතිකප්පමත්තේ. නිම්මාණං පරිමාණං. ත්වාලෝපේ සති කම්මාධිකරණවිසයේ. ත්වාලෝපේ'ති ත්වාන්තස්ස'ත්තසම්මතවේ'පි තස්සානුච්චාරණං. පාසාද සඛිකමෙය්‍ය, ආසනා වුට්ඨිතෙය්‍ය. ත්වාලෝපේ'ති කිං? පාසාදං අභිරුහිත්වා සඛිකමෙය්‍ය, ආසනේ නිසිදිත්වා වුට්ඨිතෙය්‍ය. දිසත්තේ තං වාචිනං යෝගේ ච. පුරත්ථිමතෝ අච්චිතෝ උපරි. විහාගේ යතෝ පණිතතරෝ. ආරත්‍යත්තයෝගේ ගාමධම්මා විරති.

සුද්ධත්වේ මානිතෝ සුද්ධෝ. පමෝචනත්වේ මුත්තෝ මාරබන්ධනා. හේතුවත්වේ විකප්පේන. කස්මා හේතුනා, කිං කාරණං, කේන හේතුනා, කිස්ස හේතු. දුතියා තතියා චතුර්ථී ච. විචිත්තවේ විචිචිචේච කාමේහි. පමාණත්වේ දිඝසෝ නවවිදුත්ථියෝ.

452. දිඝෝරේහි'ති ස්මාස්ස සෝ.

පුබ්බයෝගේ පුබ්බේච සම්බෝධා. පුබ්බෝ'ත්‍ර පබ්බත්වෝ. බන්ධනත්වේ ඉණාවිසයේ සතස්මා බද්ධෝ, සතේන චා. පක්ඛේ තතියා. ගුණාවචනේ ඉස්සරියා පනං රක්ඛති රාජා. පඤ්ඤේ කට්ඨේ ච ත්වාලෝපේ කම්මාධිකරණෝසු. අභිධම්මා පුච්ඡන්ති, අභිධම්මං, අභිධම්මේන චා. අභිධම්මා කට්ඨන්ති, අභිධම්මං, අභිධම්මේන චා. පක්ඛේ දුතියා තතියා ච. කට්ඨමත්‍ර විසප්පනං. ත්වාලෝපේ'ති කිං? අභිධම්මං සුත්වා පුච්ඡන්ති, අභිධම්මේ ධත්වා චා. අභිධම්මං පඨිත්වා කට්ඨන්ති, අභිධම්මේ ධත්වා චා. ථෝකත්වේ කරණවිසයේ. ථෝකා මුච්චති, ථෝකේන චා. පක්ඛේ කරණේ තතියා. අකත්තරි නිව්චං. විපුලත්තා.

(විහත්ති කණ්ඞේ සම්බන්ධවිහත්ති)

453. යස්ස චා පරිග්ගහෝ තං සාමි

යස්ස සං සාමි සමිපෝ සමුහෝ අවයවෝ තං සාමි නාම. "සාමිස්මිං පට්ඨි" භික්ඛුනෝ විචරං, නරානමිත්ථෝ, නගරස්ස සමිපං, සුවණ්ණස්ස රාසි, රක්ඛස්ස සාඛා, වාකාර්ථෝවා'ඤ්ඤත්‍රා'පි පට්ඨි. යථා; හේතුයෝගේ බුද්ධස්ස හේතු. සද්දසත්වේ පිතුස්ස සද්දසෝ. අන්තප්පච්චයයෝගේ මුසාවාදස්ස ඔත්තප්පං. ගුණයෝගේ පඤ්ඤාය පටුනාවෝ. සුභිතත්වේ ඵලානං තිත්තෝ, පුරං හිරඤ්ඤසුවණ්ණස්ස. නිපාතන්තරයෝගේ වසලස්ස කත්වා. කාලේ මාසස්ස ද්විත්වත්තුං භුඤ්ජති. රූපයෝගේ දේවදුත්තස්ස රූපති. වත්තමානේ ක්තයෝගේ කත්තරි.

රඤ්ඤෝ සම්මතෝ එත්ථ.

454. භ්‍යාදිති මනිබුද්ධිපුජාදිති ච ක්තෝ'ති ක්තෝ. යදුදිනා කලෝපෝ.

සම්බන්ධේ;

ඒතේ සම්බන්ධිතෝ ද්වේති යස්මාත්ථා බුද්ධි ජායතේ,
සම්බන්ධෝ නාම සෝ අත්ථෝ සම්බන්ධිද්වයනිස්සිතෝ.

සම්බන්ධද්වයේ විසෙස්සෝ කෝචි කෝචි විසෙස්සනං,
කඤ්චුද්දිස්ස ක්‍රියං තේසං සම්බන්ධෝ සෝ පචත්තතේ.
පට්ඨි ද්විට්ඨෝ'පි සම්බන්ධෝ හේදකස්මා'ව ජායතේ,
ජානාපි සා විසෙස්සමිහා සම්බන්ධං න වදේ යතෝ.

සද්දසන්තිස්සභාවෝයමිති එත්ථ පතියතේ,
පතිතිමනතික්කම්ම හෝති සද්දත්ථසණ්ඨිති.

අඤ්ඤාමඤ්ඤාපෙක්ඛලක්ඛණෝ සම්බන්ධෝ. සෝ ච නේකවිධෝ. පඤ්ඤාජනකවාචිවචාචකවිකාරවිකාරපරිමාණාපරිමෙය්‍යපුරණාපුරිතබාදිහේ-
දේන. යථා; රඤ්ඤෙඤ්‍ය පුත්තෝ. සද්දස්සත්තෝ. බිරස්ස විකාරෝ දුධි. තිලානං
මුට්ඨි. වස්සානං තතියේ මාසේ. තත්ථ රඤ්ඤෙඤ්‍ය පුත්තෝ'ත්‍යනු ජනනක්‍රියාය
කතෝ සම්බන්ධෝ. තථාහි, රාජා ජනේති පුත්තෝ ජනියතේ, තස්මා රාජා
ජනේතිති වුත්තේ කමිති විසේසාපෙක්ඛායං පුත්තන්ත්‍යපෙක්ඛියමානන්තා
පුත්තේන රඤ්ඤෙඤ්‍ය සම්බන්ධෝ හෝති. පුත්තෝ පඤ්ඤාතේති වුත්තේ
කේතේති විසේසාපෙක්ඛායං රඤ්ඤාති අපෙක්ඛියමානන්තා රඤ්ඤා පුත්තස්ස
සම්බන්ධෝ හෝති. බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තෝ වෙස්සස්ස පුත්තෝති වත්තුං
සක්කුණේය්‍යන්තා බ්‍රාහ්මණාදිනං සාමඤ්ඤාභූතං පුත්තං බ්‍රාහ්මණාදිතෝ රාජා
විසේසයතිති විසේසනං. පුත්තෝ තු තතෝ විසේසියතිති විසේසසෝ. ඒවං
වාචිවචාචකාදිසු වචනක්‍රියාදයෝ නේතබ්බා.

ජට්ඨිසත්තමිත්‍යධිකාරෝ.

455. සාමිස්සරාධිපතිදයාදසක්ඛිපතිභූපසුතකුසලේහිව

සාමසාදිසද්දයෝගේ ජට්ඨි සත්තමි ච හෝති. ගෝණානං සාමි ගෝණෝසු
වා'ත්‍යාදි.

456. නිද්ධාරණෝ ච නිද්ධාරණෝ ජට්ඨි සත්තමි ච හෝති.

යං හි ජාතිගුණක්‍රියානාමෙහි සමුදයතෝ,
පුට්ඨකරණාමේකස්ස තං නිද්ධාරණාමඉද්‍රවං.

නරානං ඛත්තියෝ සුරතරෝ, නරේසු වා. කණ්ණා ගාවිනං
සමපන්නබිරතමා, ගාවිසු වා. පටිකානං ධාවං සීඝතමෝ, පටිකේසු වා.
බ්‍රාහ්මණානං දේවදුත්තෝ පණ්ඩිතෝ, බ්‍රාහ්මණෝසු වා. චකාරේන පඨමත්තේ'පි
සත්තමි. ඉදුමපි'ස්ස හෝති සිලස්මිං. සිලන්ත්‍යත්තෝ.

457. අනාදරේ ච

අනාදරේ ගම්‍යමානේ ජට්ඨි සත්තමි ච හෝති. රුදුතෝ දුරකස්ස පබ්බපි,
රුදුන්ත්සමිං වා. රුදුන්තං දුරකං අනාදරයේ'ත්‍යත්තෝ.

458. ජට්ඨි ච

තතියාසත්තමිනමත්තේ කච්චි ජට්ඨි හෝති. යජස්ස කරණෝ. පුජ්චස්ස
බුද්ධං යජති. කිමලමත්තේ කිං තස්ස, අලං තස්ස. සත්තම්‍යත්තේ කුසලා
නචිවගිතස්ස. කච්චිති කිං? තබ්බෙසු තතියා ඒව. යථා දේසිතෝ මයා,
පාලේතබ්බා භික්ඛුණිහි සික්ඛා.

459. දුතියාපඤ්චමිනඤ්ච

දුතියාපඤ්චමිනමත්තේ කච්චි ජට්ඨි හෝති. කම්මස්ස කත්තාරෝ.
සත්‍යත්ථ ඉසුඉච්ඡායං දුය දුනගතිරක්ඛණෝසු ඉච්චාදිනං යෝගේ. මාතුයා
සරති, පිතුස්ස ඉච්ඡති, තේලස්ස දුයති. කරෝතිස්ස පතියතනේ උදුකස්ස
පතිකුරුතේ, සතෝ ගුණාධානං පතියතනං. පඤ්චම්‍යත්තේ සබ්බේ තසන්ති

දුණ්ඩස්ස. කවිවිති කිං? තවත්තු තාවි තවා ආන මාන ණුකාදිසු දුතියා ඒව. රටිං කතවා කතාවි කතවා කරාණෝ කුරුමාණෝ වා. පසවෝ ඝාතුකෝ.

යද කිතකයෝගේ කත්තරි කම්මනි ච ඒකක්ඛණේ ජට්ඨි සම්පත්තා නද කම්මන්තේයේව ජට්ඨි. යටා; අච්ඡරයෝ අරජකේන චත්ථානං රාගෝ. එත්ථ රාගෝත්තස්ස කිතකස්ස යෝගේ අරජකස්ස කත්තුත්තා චත්ථානඤ්ච කම්මත්තා අරජකසද්ද චත්ථසද්ද ච ඒකක්ඛණේ “ජට්ඨි චේ”ති “දුතියාපඤ්චමිනඤ්චේ”ති ජට්ඨිජපසඛිගේ කවිවග්ගහණේන අරජකා න හෝති, චත්ථා තු හෝතේව.

(විහත්ති කණ්ඨේ ආධාරවිහත්ති)

460. යෝ’ධාරෝ තමෝකාසං

යෝ ක්‍රියානිස්සයභුතානං කත්තුකම්මානං පතිට්ඨා තං ඕකාසං නාම. “ඕකාසේ සත්තම්”

ඕපසිලේසිකවිසයාභ්‍යාසඛ්‍යාපිකහේද චතුධා’ධාරෝ,
චාරි ඝරේසු ච සලිලේ මච්ඡා සස්සං නදියං තිලේසු තේලං.

461. කම්මකරණානිමිත්තත්ථේසු සත්තම්’ති සත්තම්.

කම්මනි ගහ චුබ් අභිවාදිනං යෝගේ, ඛානාසු ගහෙත්වා, මුද්ධනි චුම්ඛිත්වා, භික්ඛුසු අභිවාදෙන්ති. කරණෝ; භික්ඛාචාරේ ගම්‍යමානෝ, පත්තේසු පිණ්ඩාය චරන්ති. නිමිත්තේ; කුඤ්ජරෝ දන්තේසු හඤ්ඤතේ. දන්තද්වයමුද්දිස්ස හඤ්ඤතේ’ත්‍යත්ථෝ.

462. සම්පදානේ චේ’ති සත්තම්. සඛිසේ දින්නං.

463. පඤ්චමත්ථේ චේ’ති සත්තම්. කදලිසු ගජං රක්ඛති.

464. කාලාභාවේසු ච

භාවෝ’තු ක්‍රියාකාලත්ථේ භාවත්ථේ ච සත්තම් හෝති. පුබ්බණ්හ සමයේ ගතෝ. සඛිසේසු හෝජියමානේසු ගතෝ. එත්ථ සඛිඝානං හෝජනක්‍රියාය කස්සචි ගමනක්‍රියා ලක්ඛියති.

465. උපාධ්‍යධිකිස්සරවචනේ

අධිකවචනවුත්තිනෝ උපස්ස, ඉස්සරවචනවුත්තිනෝ අධිස්ස ච යෝගේ සත්තම් හෝති. උපනික්ඛේ කභාපණං, නික්ඛස්ස කභාපණෝ අධිකෝ’ත්‍යත්ථෝ. අධිබුන්මදන්තේ පඤ්චාලා, ඉස්සරභූතස්ස බුන්මදන්තස්ස පඤ්චාලා’ත්‍යත්ථෝ. අධිදේවේසු බුද්ධෝ, දේවානං ඉස්සරෝ බුද්ධෝ’ත්‍යත්ථෝ. එත්ථ ද්විධා විග්ගහෝ. වචනං උදිරණං, ඉස්සරස්ස වචනං ඉස්සරවචනං, ඉස්සරස්ස වචනං යස්ස වා තං ඉස්සරවචනන්ති.

466. මණ්ඩිතුස්සුක්කේසු තතියා ච

මණ්ඩිනෝ පසන්නෝ, උස්සුක්කෝ ඊහායුන්නෝ. මණ්ඩිනේ උස්සුක්කේ
ච තනියා සත්තමි ච හෝති. ඤාණේන පසිදිනෝ, ඤාණේ වා. ඤාණේන
උස්සුක්කෝ, ඤාණේ වා.

සන්ධි නාමං සමාසෝ ච තද්ධිතාඛ්‍යාතිකං තථා,
කිතකං කාරකං කණ්ඩා සත්ත ඛාලාවතාරමේ.

සාතිරේකේති චතුති භාණාචාරේති නිට්ඨිනෝ,
ඛාලාවතාරෝ ජනතාඛුද්ධිචුද්ධිං කරෝතු හි.

පඤ්ඤාපාරමියා
කතිපයගන්ථෙති සද්ධිං සංසන්දෙන්වා විසෝධිනෝ
ඛාලාවතාරෝ නිට්ඨිනෝ